



Jaarrapport

# Landelijke Jeugdmonitor 2020



Ministerie van Volksgezondheid,  
Welzijn en Sport



Jaarrapport

Landelijke

Jeugdmonitor

2020

## Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
-	Nihil
-	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2019-2020	2019 tot en met 2020
2019/2020	Het gemiddelde over de jaren 2019 tot en met 2020
2019/'20	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2019 en eindigend in 2020
2017/'18-2019/'20	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2017/'18 tot en met 2019/'20

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

## Colofon

### *Uitgever*

Centraal Bureau voor de Statistiek  
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag  
[www.cbs.nl](http://www.cbs.nl)

Prepress: Textcetera, Den Haag en CCN Creatie, Den Haag  
Ontwerp: Edenspiekermann  
Copyright foto's: Hollandse Hoogte

### *Inlichtingen*

Tel. 088 570 70 70  
Via contactformulier: [www.cbs.nl/infoservice](http://www.cbs.nl/infoservice)

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2020.  
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

# Voorwoord

In deze uitgave van het Jaarrapport van de Landelijke Jeugdmonitor presenteert het CBS voor de dertiende keer een overzicht van de leefsituatie van jongeren in Nederland. Hierin wordt aan de hand van een aantal maatschappelijke thema's aandacht besteed aan ontwikkelingen en regionale verschillen. Hierbij komt ook de demografische situatie in Caribisch Nederland aan bod. Het Jaarrapport is samengesteld door het CBS en wordt bekostigd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Om de toename van het aantal jongeren met jeugdhulp in beeld te brengen, is in dit rapport gekeken hoeveel nieuwe jongeren in de afgelopen jaren jeugdhulp kregen en hoe lang jongeren jeugdhulp ontvingen. Verder laat het rapport zien dat het percentage jonge kinderen in een bijstandsgesin in de afgelopen jaren is gedaald, net als het percentage leerlingen op het vmbo. Ook het percentage als verdachte geregistreerde jongeren nam tot 2018 af, om op basis van voorlopige cijfers in 2019 weer iets toe te nemen. Het drankgebruik onder jongeren is onveranderd sinds 2014. Nieuw in deze editie is nader onderzoek door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) naar trends in het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen.

In dit Jaarrapport worden voornamelijk ontwikkelingen tot en met het jaar 2019 beschreven. De impact van COVID-19 op de jeugd komt in deze editie daarmee vrijwel niet aan de orde. Wel blijkt uit het rapport dat het percentage jongeren met betaald werk tot 2019 steeg, maar na het uitbreken van de coronacrisis aanzienlijk is gedaald. Welke gevolgen COVID-19 heeft voor andere thema's als onderwijs, veiligheid en welzijn is nu nog niet te overzien. Er staat wel vast dat het monitoren van deze thema's onverminderd relevant blijft.

De onderliggende cijfers van deze publicatie zijn terug te vinden op de website [Landelijke Jeugdmonitor](#). De Jeugdmonitor is bedoeld om beleidsmakers, onderzoekers en andere geïnteresseerden te voorzien van cijfers over de situatie van de Nederlandse jeugd. Om inzicht te krijgen in het gebruik van de Landelijke Jeugdmonitor door gemeenten, en de informatiebehoefte, komt in dit rapport ook een rondgang langs een aantal gemeenten aan bod.

Graag spreek ik mijn dank uit aan de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Justitie en Veiligheid (J&V) voor hun betrokkenheid bij dit rapport. Verder gaat mijn dank uit naar het NJI voor zijn bijdrage aan het Jaarrapport en de gemeenten voor hun deelname aan de interviews.

**Directeur-generaal,  
Angelique Berg**

Den Haag/Heerlen/Bonaire, november 2020



# Inhoud

Voorwoord **3**

## **1. Inleiding 9**

## **2. Jongeren in Nederland 14**

- 2.1 Trends in aantal jongeren **14**
- 2.2 Woonplaats van jongeren **15**
- 2.3 Herkomst van jongeren **16**
- 2.4 Gezinssituatie van jongeren **19**
- 2.5 Begrippen **21**
- 2.6 Meer informatie en literatuur **22**

## **3. Ontwikkeling van de jeugdzorg 2015-2019 24**

- 3.1 Jeugdzorg in Nederland **24**
- 3.2 Jeugdhulp en jeugdbescherming nemen toe, jeugdreclassering daalt **27**
- 3.3 Instroom neemt af, duur neemt toe **32**
- 3.4 Begrippen **36**
- 3.5 Meer informatie en literatuur **38**

## **4. Opgroeien in bijstand 39**

- 4.1 Daling bijstandskinderen zette door in 2019 **39**
- 4.2 Samenstelling bijstandsgezinnen in 2018 **41**
- 4.3 Welvaartspositie van bijstandsgezinnen met kinderen **43**
- 4.4 Begrippen **46**
- 4.5 Meer informatie en literatuur **46**

## **5. School 47**

- 5.1 Vmbo'ers in het derde leerjaar **47**
- 5.2 Door- en uitstroom voortgezet onderwijs **50**
- 5.3 Begrippen **54**
- 5.4 Meer informatie en literatuur **57**

## **6. Werk 58**

- 6.1 Arbeidsdeelname **58**
- 6.2 Arbeidskenmerken **62**
- 6.3 Arbeidsomstandigheden **65**
- 6.4 Begrippen **67**
- 6.5 Meer informatie en literatuur **69**

## **7. Middelengebruik en gezondheid 71**

- 7.1 Ontwikkelingen in middelengebruik **72**
- 7.2 Middelengebruik en ervaren gezondheid, psychische gezondheid en slaapproblemen **75**
- 7.3 Begrippen **81**
- 7.4 Meer informatie en literatuur **82**

## **8. Criminaliteit 83**

- 8.1 Jeugdige verdachten **83**
- 8.2 Jeugdige slachtoffers **90**
- 8.3 Onveiligheidsgevoelens jongeren **96**
- 8.4 Begrippen **100**
- 8.5 Meer informatie en literatuur **101**

## **9. Jongeren in Caribisch Nederland 103**

- 9.1 Jongeren naar leeftijd **103**
- 9.2 Jongeren naar huishouden **104**
- 9.3 Studie in Europees Nederland **106**
- 9.4 Begrippen **109**
- 9.5 Meer informatie en literatuur **110**

## **10. Welzijn van jongeren 111**

- 10.1 Geluk en tevredenheid **111**
- 10.2 Tevredenheid met verschillende aspecten van het leven **113**
- 10.3 Het sociale leven **118**
- 10.4 Begrippen **121**
- 10.5 Meer informatie en literatuur **123**



## **11. Trends in gebruik speciale onderwijsvoorzieningen 124**

- 11.1 Inleiding **124**
- 11.2 Stelselwijzigingen om ondersteuning te verbeteren en gebruik in te dammen **124**
- 11.3 Ontwikkeling aantal leerlingen per type onderwijs **126**
- 11.4 Discussie en aanbevelingen **129**
- 11.5 Meer informatie en literatuur **130**

## **12. Gemeenten zien meer beleidseffecten 132**

- Annual Report Youth Monitor 2020 Summary **136**
- Medewerkers **147**



# 1. Inleiding

Auteur: Ruud van Herk (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport)

Na de inwerkingtreding van de Jeugdwet op 1 januari 2015 zijn er nu in 2020 data van het eerste lustrum beschikbaar over het jeugdhulpgebruik en de maatschappelijke factoren die hiermee samenhangen. De waarde van 'iets' bepalen we veelal door vergelijking. Dit kan door het vergelijken van het jeugdhulpgebruik en maatschappelijke factoren in de tijd of tussen gemeenten of regio's, dan wel door het jeugdhulpgebruik te vergelijken met maatschappelijke factoren, die hier invloed op uitoefenen. Immers, jeugdhulpbeleid staat niet op zich zelf maar heeft ook te maken met armoede, kwaliteit en organisatie van het onderwijs, criminaliteit etc. Dit rapport toont de lezer geaggregeerde data over de leefsituatie van de jeugd aan de hand van cijfers over demografie, jeugdhulpgebruik en de ermee samenhangende maatschappelijke factoren. Het is aan de geïnteresseerde lezer, wetenschapper, beleidsambtenaar tot politicus, om aan deze data betekenis te geven.

---

**In dit jaarrapport worden voornamelijk ontwikkelingen tot en met 2019 beschreven. De effecten van de coronapandemie in 2020 spelen in dit rapport nog vrijwel geen rol. Deze impact zal in het volgende jaarrapport 2021 aan bod komen. Jaap van Sandijk heeft in zijn interviewronde over het gebruik van de Jeugdmonitor door gemeenten, gevraagd naar eventuele databehoeftes rondom het nieuwe coronavirus. Hier kwam naar voren dat deze gemeenten voorsnog geen specifieke behoefte aan andere of meer data hebben gekregen door corona. Wel waren er andere wensen op het gebied van data (hoofdstuk 12).**

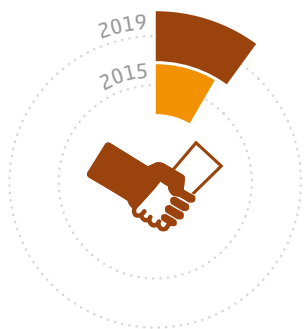
---

Hoe wordt in het jaarrapport 2020 de vergelijking gemaakt? Allereerst wordt gekeken naar de demografische ontwikkeling bij jeugdigen, daarna komen ontwikkelingen in het jeugdhulpgebruik aan bod, om vervolgens in te gaan op de trends van een aantal maatschappelijke thema's, waaronder kinderen in bijstandsgesinnen, school, werk, criminaliteit, middelengebruik en welzijn. Het themaonderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) gaat over ontwikkelingen in het speciaal onderwijs. Waar mogelijk worden ook gemeenten vergeleken, waarbij ook wordt gekeken naar de staat van de jeugd op de BES-eilanden.

In hoofdstuk 2 over de demografische ontwikkelingen van de jeugd valt te lezen dat het aandeel jongeren (0 tot 25 jaar) in de bevolking daalt. Dit komt onder andere doordat ouderen langer blijven leven. Ook het aantal geboorten is gedaald van 200 duizend in 1999 naar 170 duizend in 2019. Omdat twintigers langer wachten met kinderen krijgen, wordt er wel een lichte stijging van geboorten verwacht als deze twintigers dertigers zijn geworden. Het totaal aantal jeugdigen stijgt licht en dat komt door immigratie. In 2019 waren het vooral jongvolwassen Polen en Duitsers die naar Nederland kwamen. Binnen de groep niet-westerse immigranten immigrerden dat jaar meer jongeren uit Turkije, China en India dan jongeren afkomstig uit Syrië, die in de jaren 2015, 2016 en 2017 de grootste immigrantengroep vormden.

Hoe heeft het jeugdzorggebruik zich tussen 2015 en 2019 ontwikkeld? Waar in 2015 8,5 procent van de jongeren (0 tot 23 jaar) jeugdzorg ontvingen, is dit in 2019 gestegen naar 10,0 procent (hoofdstuk 3). Het jeugdhulpgebruik is sinds 2015 jaarlijks gestegen. De meeste jongeren, 294 duizend in 2019, ontvingen ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder. Dat waren er 29 duizend meer dan in 2015. De grootste stijging betreft jeugdhulp door het wijk- of buurtteam van de gemeente, dit nam met 43 duizend jongeren toe tot 79 duizend in 2019. Ook jeugdhulp met verblijf nam licht toe. Het gebruik van jeugdbescherming is daarentegen gedaald. Het gebruik van jeugdhulp varieert per gemeente van 4,6 procent tot 15 procent. Hierbij blijven jongeren langer in jeugdhulp en is er jaarlijks minder plaats voor nieuwe instroom. De vraag is of deze verschillen kunnen worden verklaard door minder goed beïnvloedbare maatschappelijke factoren of door (beleids)keuzes van gemeenten en jeugdhulpaanbieders.

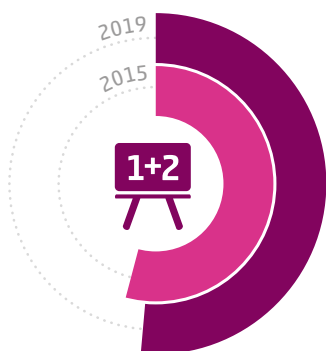
### 1.1.1 Jeugdzorggebruik en de maatschappelijke indicatoren in beeld



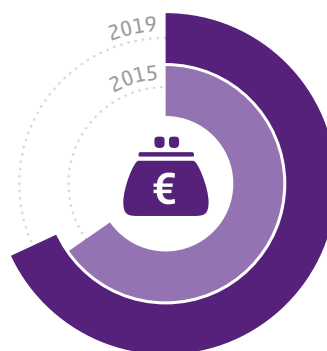
**Jeugdzorg**  
**10%\* 8,5%**  
van jongeren tot 23 jaar  
hebben jeugdzorg ontvangen



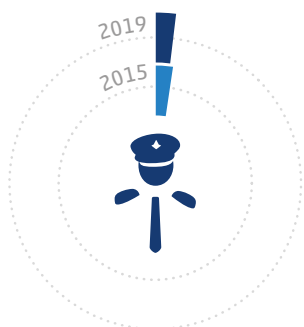
**Wonen en opgroeien**  
**6,1% 6,6%**  
van de minderjarigen wonen  
in een bijstandsgesin



**School**  
**51,4%\* 54,2%**  
van derdeklassers op  
het vmbo



**Werk**  
**68,3% 64%**  
van 15- tot 27- jarigen  
hebben betaald werk



**Criminaliteit**  
**1,8%\* 2,3%**  
van jongeren van 12 tot 25 jaar  
zijn verdacht van een misdrijf



**Alcoholgebruik**  
**61,2% 63,1%**  
van jongeren van 12 tot 25 jaar  
drinken wel eens alcohol

\* Deze cijfers zijn voorlopig



Een eerste belangrijke maatschappelijke factor die samenhangt met jeugdhulpgebruik<sup>1)</sup> is het aandeel kinderen dat opgroeit in een gezin dat rond moet komen van een bijstandsuitkering (hoofdstuk 4). In 2015 groeide 6,6 procent van alle minderjarige jongeren op in een bijstandsgesin. Vijf jaar later is dit percentage gedaald tot 6,1 procent van alle minderjarige jongeren in Nederland. De daling van het aantal jongeren die opgroeien in bijstandsgesinnen in 2019 geldt ook voor gesinnen met een niet-westerse achtergrond. Bijstandsgesinnen waren in 2018 in 64 procent van de gevallen eenoudergesinnen met een vrouw als kostwinner. Voor onderwijs (hoofdstuk 5) kan worden gekeken naar de verhouding vmbo versus havo/vwo. Dan blijkt dat het aandeel derdeklassers op het vmbo is gedaald van 54,2 in 2015 naar 51,4 in 2019. De daling in het aandeel vmbo-leerlingen vindt vooral plaats bij de beroepsgerichte leerweg (vmbo-b).

In hoofdstuk 6 staat werk centraal. Het percentage jongeren tussen de 15 en 27 jaar dat een betaalde (bij)baan heeft is in de laatste jaren toegenomen van 64,0 procent in 2015 naar 68,3 procent in 2019. Hier is in 2020 wel verandering in gekomen door de coronacrisis. Hierdoor nam de arbeidsparticipatie van jongeren tussen het eerste en het tweede kwartaal van 2020 af van 67,9 procent tot 64,5 procent (niet gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Tot en met 2019 ging het met de arbeidsparticipatie in ieder geval crescendo en verdienen jonge werknemers die nog onderwijs volgden in 2018 een doorsnee jaarinkomen van 5 100 euro. Waar geven de jongeren vervolgens het verdiende geld aan uit? In ieder geval ook aan rookwaren, cannabis en alcohol (hoofdstuk 7). In de periode van 2014 tot en met 2019 is het aandeel jongvolwassen rokers van 18 tot 25 jaar afgenomen, terwijl het aandeel rokers bij jongeren van 12 tot 18 jaar en het cannabis en alcoholgebruik onder jongeren vrijwel gelijk bleef. Het percentage 12- tot 25-jarigen dat alcohol nuttig was in 2019 61,2 procent.

Het aandeel jongeren dat verdacht wordt van een misdrijf is tussen 2015 en 2018 gedaald, maar in 2019 op basis van voorlopige cijfers weer iets toegenomen. Het aandeel jongeren dat slachtoffer werd van traditionele criminaliteit is gedaald, maar het aandeel slachtoffers van cybercrime nam in recente jaren juist iets toe. De regionale verschillen zijn groot, in Noord-Holland en Groningen liepen de jongeren relatief meer kans om slachtoffer te worden van een traditioneel misdrijf.

Deze maatschappelijke factoren kunnen ook van invloed zijn op het gevoel van welbevinden van jongeren (hoofdstuk 10). Hoe staat het hier dan mee? Welnu, het merendeel van de jongeren ervaart dit als positief. Hoewel het aandeel jongeren van 18 tot 25 jaar dat aangaf gelukkig te zijn in 2019 wel wat lager was dan in 1997, was dit met 88 procent nog steeds hoog. Het percentage jongeren dat tevreden is met het leven is met 85 a 86 procent al jaren stabiel. Binnen de leeftijdsgroep zijn er wel verschillen. Zo hebben jongvolwassen mannen vaker dan vrouwen een hoog persoonlijk welzijn en hebben de jongeren van 22 tot 25 jaar minder vaak een hoog persoonlijk welzijn dan 18- tot 22-jarigen.

Samenvattend, wanneer de periode 2015 tot en met 2019 wordt beschouwd, blijft het aantal jongeren vrijwel gelijk en stijgt het jeugdzorggebruik gestaag van 8,5 procent naar 10,0 procent van alle jongeren tussen de 0 en 23 jaar, al verschilt dat gebruik aanzienlijk per gemeente. Hierbij is met name het aantal jongeren met jeugdhulp toegenomen. De maatschappelijke factoren die samenhangen met het jeugdhulpgebruik, laten een overwegend positief beeld zien. Grosso modo zijn veruit de meeste jongvolwassenen

1) Significant, Regionale verschillen in gebruik van jeugdhulp met verblijf, 2018.

gelukkig en tevreden met hun leven. Het lijkt er op dat positieve scores op de maatschappelijke factoren geen effect hebben op het jeugdhulpgebruik. De vraag die deze constatering oproept is: wat dan wel? Onderzoek kan hier enig licht op werpen door gemeenten met een hoog en laag jeugdhulpgebruik te vergelijken. De resultaten hiervan zijn te vinden op de [website van de Landelijke Jeugdmonitor](#).

De uitdaging is dat er heel veel factoren een rol spelen bij het stijgend jeugdhulpgebruik en dat de verhouding daartussen per regio kan verschillen. Het is aan burgers, wetenschappers, beleidsmakers en politici om deze vraag te beantwoorden. Komt het doordat een bepaalde groep jongeren niet mee kan komen? Ligt het aan zwaardere problematiek? Heeft het te maken met veranderingen van het jeugdhulpaanbod? Komt het door gemeentelijk beleid? etc. Verschillende antwoorden op het stijgend jeugdhulpgebruik leiden tot discussie. De essentie van de landelijke jeugdmonitor is deze discussie te ondersteunen met de meest relevante en actuele data omtrent jongeren. Het is nu aan de deelnemers aan deze discussies, om zo goed mogelijk van deze data gebruik te maken.

# 2. Jongeren in Nederland

Auteur: Dominique van Roon

**Op 1 januari 2020 telde Nederland bijna 4,9 miljoen jongeren tot 25 jaar, van wie ruim een kwart een migratieachtergrond heeft. In 2019 werden baby's vaker geboren bij een oudere moeder dan in voorgaande jaren. Bijna 1 op de 6 minderjarigen woont in een eenouderhuishouden.**

## 2.1 Trends in aantal jongeren

### Bijna 4,9 miljoen jongeren

Nederland telde begin 2020 bijna 4,9 miljoen jongeren van 0 tot 25 jaar. Onder hen waren 3,3 miljoen minderjarigen (0 tot 18 jaar) en ruim 1,5 miljoen jongvolwassenen (18 tot 25 jaar). Het aantal kinderen van 4 tot 12 jaar bedroeg bijna 1,5 miljoen.

Het aandeel jongeren in de totale bevolking daalt, onder andere doordat ouderen langer dan voorheen blijven leven. Begin 2020 was 28 procent van de bevolking jonger dan 25 jaar, terwijl dat percentage in 2000 op 30 lag. Volgens de meest recente bevolkingsprognose van het CBS is het aandeel jongeren in 2030 27 procent, hoewel het aantal jongeren dan ten opzichte van begin 2020 licht is toegenomen tot ruim 4,9 miljoen. Over tien jaar zal het aandeel minderjarigen binnen de totale groep jongeren zijn gestegen ten opzichte van het aandeel jongvolwassenen.

**4,9 miljoen**  
inwoners waren op 1 januari 2020 jonger dan 25 jaar

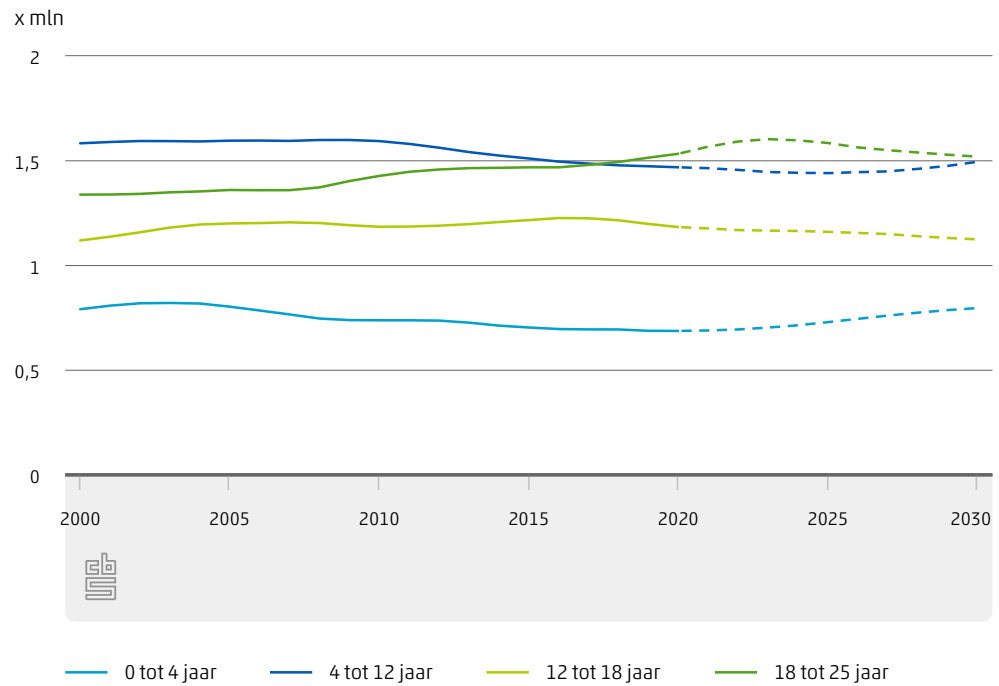


### Minder baby's

Tussen 2000 en 2020 is het aantal kinderen van 0 tot 4 jaar met 103 duizend afgenomen tot 687 duizend. Dit werd met name veroorzaakt door de afname van het aantal geboorten van 200 duizend in 1999 tot 170 duizend in 2019. Naar verwachting gaat het aantal 0- tot 4-jarigen in de jaren twintig weer toenemen. Die toename komt deels doordat er dan meer vrouwen van rond de 30 zijn dan nu, en deels doordat er wordt verwacht dat het huidige lage aantal geboorten bij twintigers in de toekomst tot meer geboorten bij dertigers zal leiden. De huidige generatie vrouwen krijgt hun kinderen op latere leeftijd dan eerdere generaties vrouwen, maar ze krijgen naar verwachting niet veel minder kinderen dan in de jaren tien van deze eeuw.



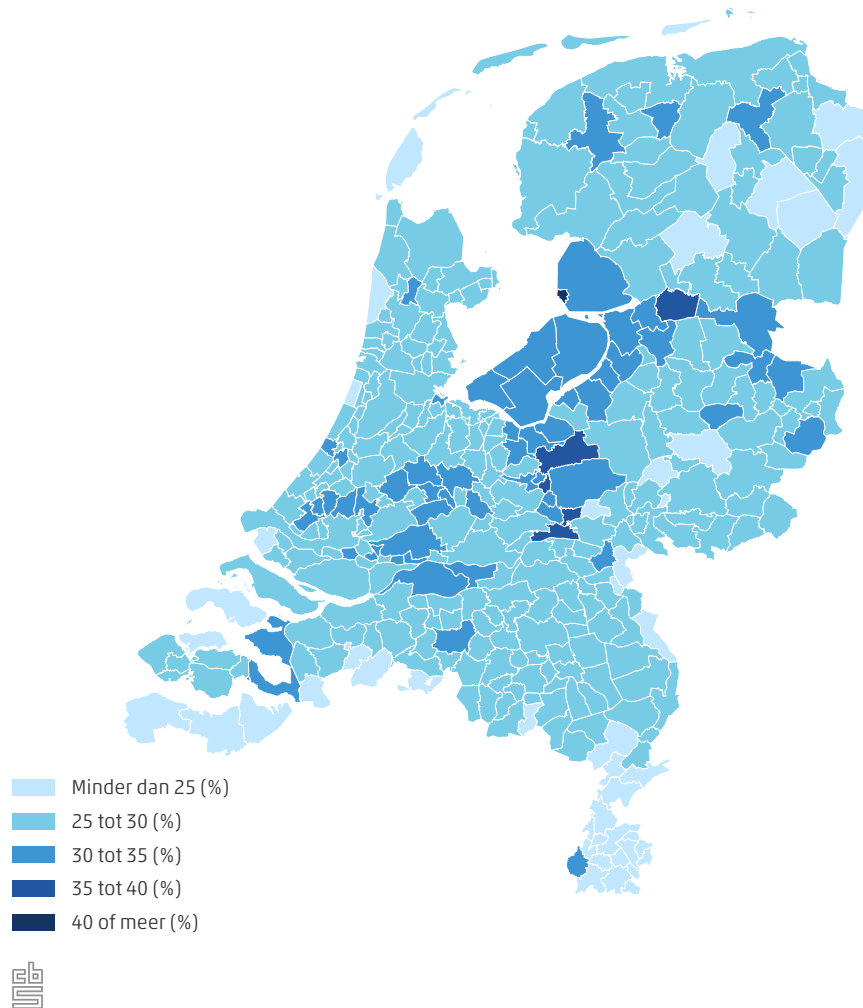
### 2.1.1 Aantal 0- tot 25-jarigen, 1 januari



## 2.2 Woonplaats van jongeren

Het hoogste percentage jongeren is te vinden op Urk. Begin 2020 was 44 procent van de inwoners op Urk jonger dan 25 jaar, tegenover 28 procent in het hele land. Staphorst stond met 37 procent op de tweede plek. In beide gemeenten wonen relatief veel bevindelijk gereformeerden, die relatief grote gezinnen hebben (CBS, 12 mei 2017). Twintig jaar geleden stond Urk ook al boven aan de ranglijst met 52 procent jongeren. Aan de randen van Nederland liggen de gemeenten met de laagste aandelen jongeren, vooral in Limburg en Zeeland, provincies met respectievelijk 24 en 26 procent jongeren. De provincie Flevoland heeft het hoogste aandeel jongeren, daar is 32 procent jonger dan 25 jaar.

### 2.2.1 Jongeren, 1 januari 2020



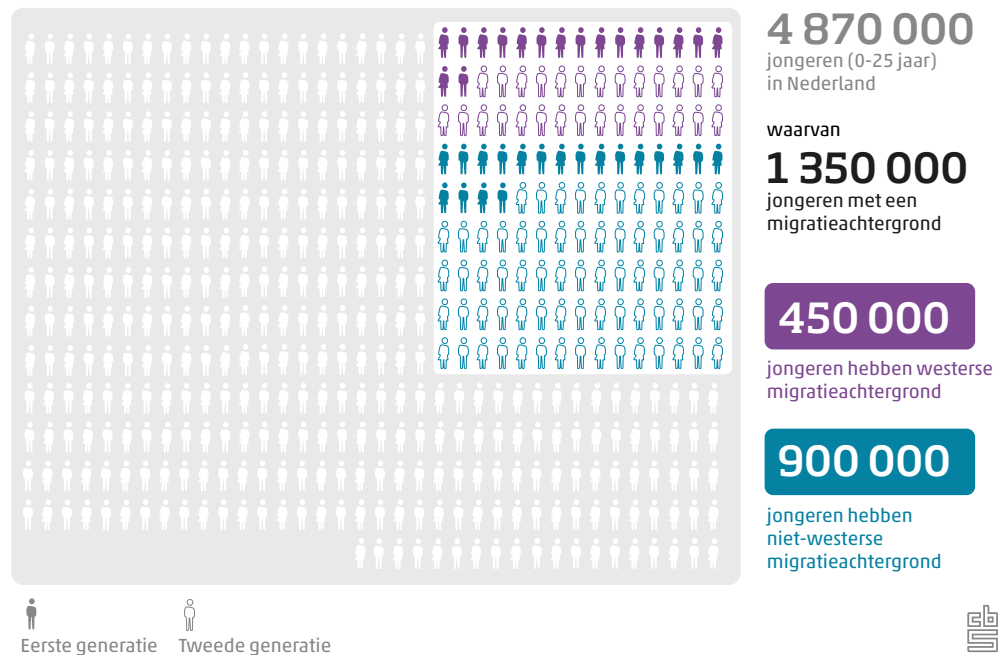
Van de vier grote steden had Utrecht het hoogste aandeel jongeren; 32 procent van de Utrechters was begin 2020 jonger dan 25 jaar. Daarna volgden Den Haag en Rotterdam (beide 29 procent) en Amsterdam (27 procent). Deze percentages zijn nauwelijks veranderd ten opzichte van twintig jaar geleden. Studentensteden hebben logischerwijs een relatief jonge bevolking. Het aandeel jongeren in Wageningen en Groningen bedroeg respectievelijk 35 en 34 procent aan het begin van 2020. Bij de 18- tot 25-jarigen stonden acht universiteitssteden in de top tien van gemeenten met de meeste jongeren in deze leeftijdscategorie.

## 2.3 Herkomst van jongeren

Begin 2020 telde Nederland bijna 1,4 miljoen jongeren met een migratieachtergrond; 28 procent van alle jongeren. In 2000 was dat percentage 21. In de drie grootste steden, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, had in 2020 rond de 60 procent van de jongeren een migratieachtergrond. Van alle jongeren met een migratieachtergrond had twee derde (898 duizend) een niet-westerse herkomst. De resterende 454 duizend jongeren hadden een westerse migratieachtergrond. Bijna acht van de tien jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond was in Nederland geboren en daarmee van de tweede generatie. Onder

jongeren met een westerse migratieachtergrond was dat ruim 6 op de 10. Van de bijna 170 duizend kinderen die in 2019 geboren werden in Nederland, was 18 procent van de niet-westerse tweede generatie en 9 procent van de westerse tweede generatie.

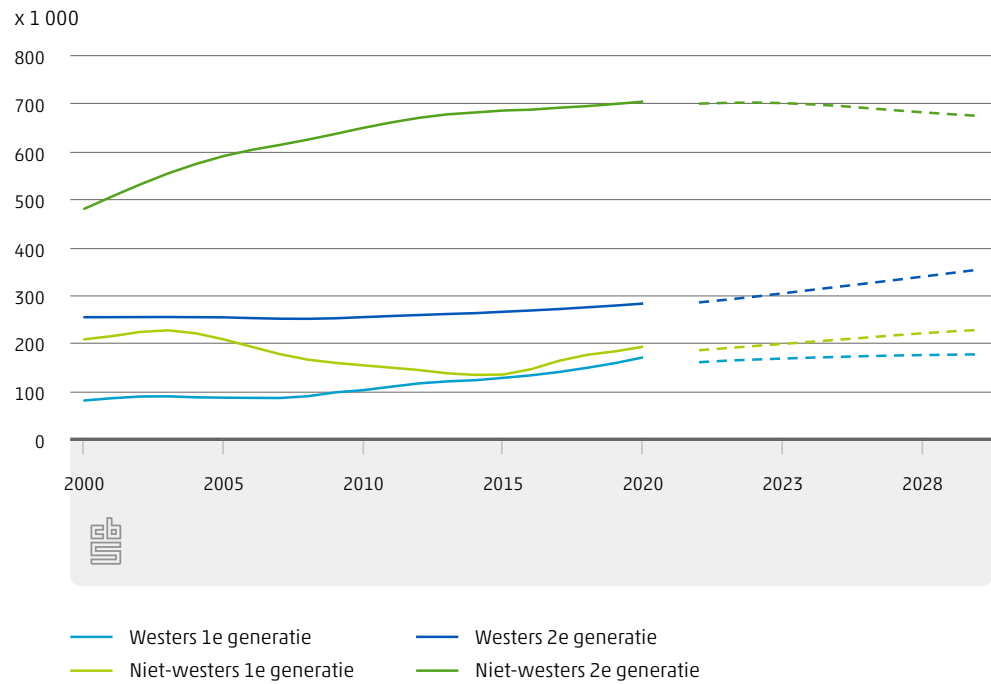
### 2.3.1 Jongeren naar migratieachtergrond, 1 januari 2020



Naar aanleiding van vragen vanuit de samenleving over de omvang van de groep kinderen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn, maar van wie minstens één van beide ouders een tweede generatie migratieachtergrond heeft, stelt het CBS vast wie er behoort tot deze groep. Deze kinderen, die zelf een Nederlandse achtergrond hebben, worden soms wel de derde generatie genoemd. Uit onderzoek is gebleken (Bloemendal en Van Weert, 2016) dat de kinderen binnen deze groep die één of twee niet-westerse ouders hebben, het in het onderwijs gemiddeld beter doen dan niet-westerse kinderen met een eerste of tweede generatie migratieachtergrond, maar nog niet zo goed als de overige kinderen met een Nederlandse achtergrond. De onderzoekers concludeerden dit op basis van scores op de Centrale Eindtoets in groep 8 van het basisonderwijs. In het laatst verschenen Jaarrapport Integratie (CBS, 2020) staan de meest recente cijfers over de omvang van deze groep.

Volgens de meest recente bevolkingsprognose blijft het aantal jongeren met een migratieachtergrond het komende decennium toenemen. Naar verwachting neemt de groep westerse jongeren van de tweede generatie het meest toe. Het aantal niet-westerse jongeren van de tweede generatie zal binnen enkele jaren dalen. Overigens was het aantal jongeren van zowel de westerse eerste generatie als de niet-westerse eerste en tweede generatie begin 2020 al hoger dan voorzien in de prognose uit 2017. Dit is het gevolg van een grotere toestroom van arbeids- en studiemigranten. De mogelijke effecten van de coronacrisis zijn nog niet meegenomen in deze prognose.

### 2.3.2 0- tot 25-jarigen naar migratieachtergrond, 1 januari

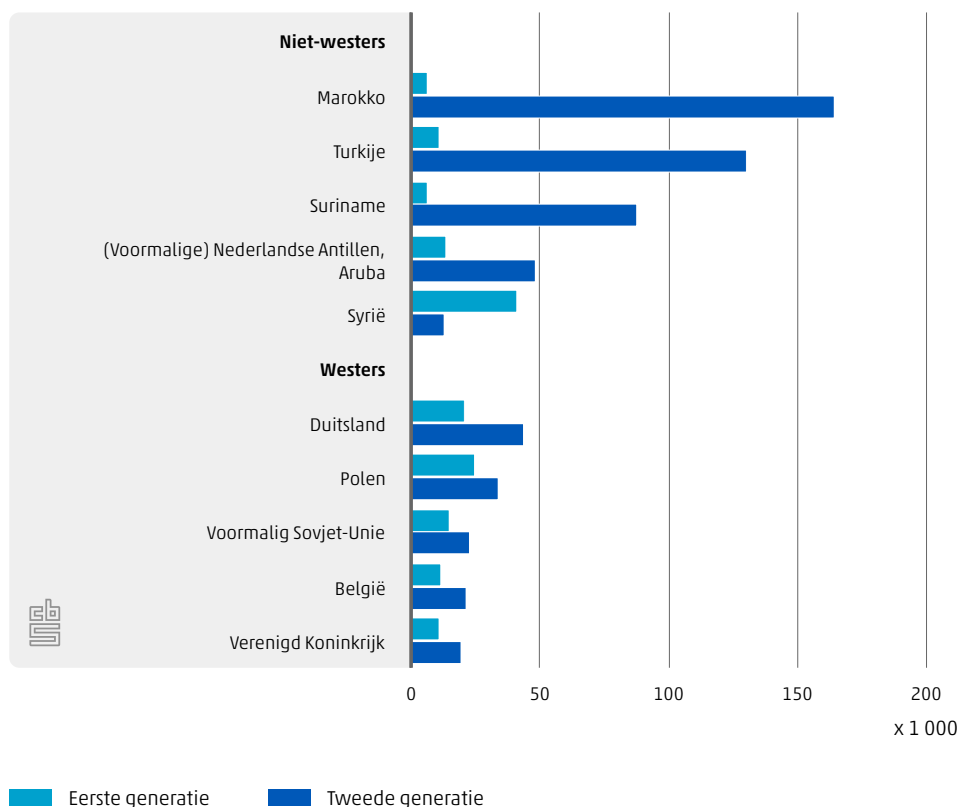


### Jongeren met migratieachtergrond vaakst van Marokkaanse komaf

Begin 2020 had 19 procent van de jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond een Marokkaanse achtergrond. Dit was de grootste groep, gevolgd door jongeren met een Turkse (16 procent) of Surinaamse (11 procent) achtergrond. De grootste groepen jongeren met een westerse migratieachtergrond hadden begin 2020 een Duitse (14 procent) of Poolse (13 procent) achtergrond.

Van de groepen jongeren met een migratieachtergrond die zijn weergegeven in figuur 2.3.3 was het merendeel van de tweede generatie. Een uitzondering vormen de jongeren met een Syrische achtergrond. Drie kwart van hen was van de eerste generatie.

### 2.3.3 Meest voorkomende migratieachtergrond bij 0- tot 25- jarigen, 1 januari 2020



### Niet-westerse jonge immigranten met name uit Turkije, China en India

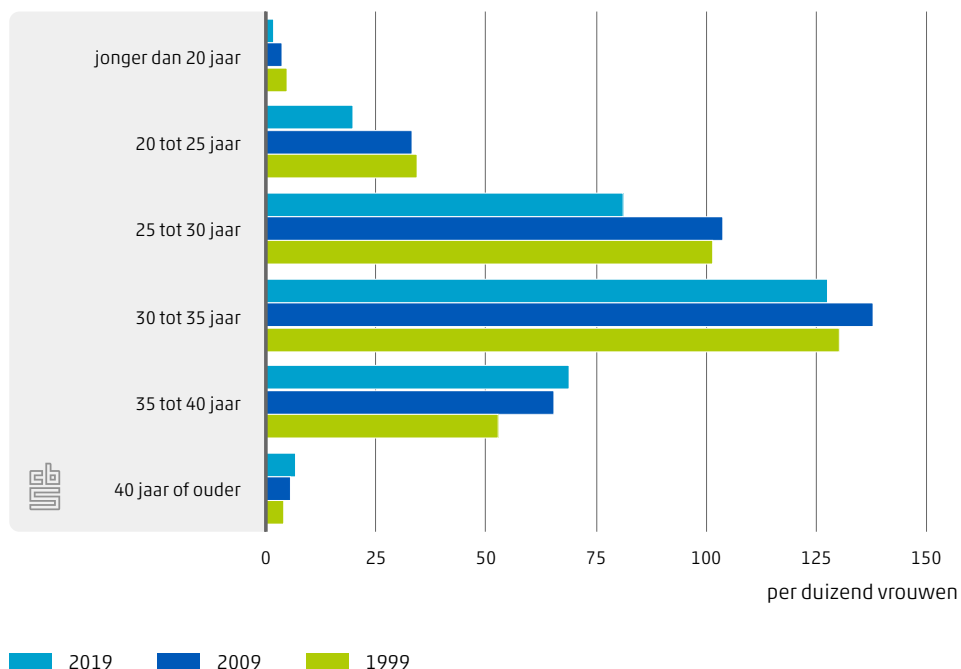
Tussen 2003 en 2014 daalde het aantal jongeren van de niet-westerse eerste generatie, en nam vanaf 2014 weer toe. De oorzaak hiervan was de toestroom van asielzoekers, met name uit Syrië (CBS, 2 januari 2018). In de jaren 2015, 2016 en 2017 migreerden jaarlijks 10 tot 15 duizend Syrische jongeren naar Nederland. In 2019 waren dit er drieduizend (2787). In 2019 werd de top drie van niet-westerse immigranten gevormd door jongeren uit Turkije, China en India (met elk 3,6 tot 3,9 duizend immigranten). De Polen en Duitsers vormden, met respectievelijk 7,3 en 6,8 duizend, de grootste groepen westerse immigrerende jongeren van de eerste generatie. Het betrof vooral jongvolwassenen.

## 2.4 Gezinsituatie van jongeren

In 2019 werden kinderen vaker bij een moeder van 35 jaar of ouder geboren dan twintig jaar eerder: 26 procent van de levendgeborenen in 2019 tegenover 20 procent in 1999. Vooral twintigers krijgen tegenwoordig minder vaak een kind (CBS, 30 januari 2018). Het aantal bij tienermoeders geboren kinderen nam in 2019 af tot bijna 1,3 duizend. Dat zijn er 1,8 duizend minder dan in 1999. Gemiddeld waren vrouwen in 2019 dertig jaar oud bij de geboorte van hun eerste kind, terwijl dat in 1999 nog 29,1 jaar was. Hierbij speelt mee dat jonge vrouwen er tegenwoordig langer over doen om zich te settelen. Ze volgen langer onderwijs, hebben

op latere leeftijd een vaste baan en gaan op latere leeftijd samenwonen of trouwen (CBS, 13 mei 2019; CBS, 27 september 2017; Te Riele en Loozen, 2017). Het hebben van voldoende inkomen, een vaste relatie en samenwonen zijn zaken waaraan volwassenen in Nederland het meeste belang hechten voordat mensen aan kinderen beginnen (CBS, 17 oktober 2019). Ook een afgeronde opleiding en een vaste baan worden als belangrijke voorwaarden gezien voor het ouderschap, maar het huwelijk niet.

### 2.4.1 Levendgeboren kinderen, naar leeftijd moeder



### Bijna 1 op de 6 kinderen woont in eenouderhuishouden

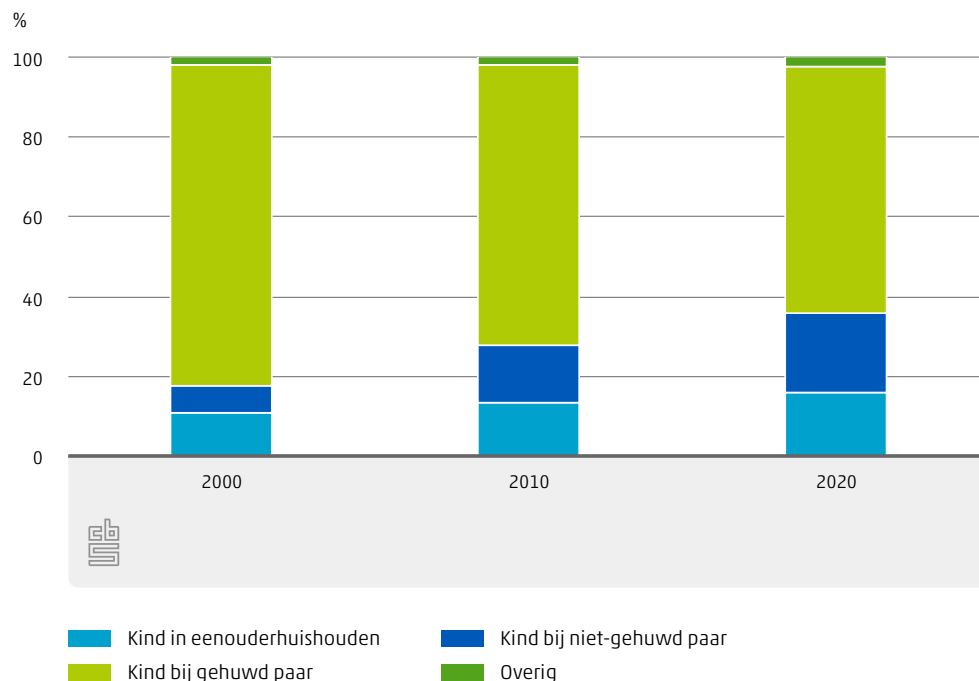
In 2020 woonde 16 procent van de minderjarige kinderen (539 duizend van de 3,3 miljoen) in een eenouderhuishouden, een gezinssituatie die bijvoorbeeld kan ontstaan doordat ouders uit elkaar zijn gegaan, een ouder overleden is of de ouders nooit hebben samengewoond. Dit aandeel is de afgelopen twee decennia steeds toegenomen, net als het aantal kinderen dat bij niet-gehuwde ouders woonde. Een klein deel van de kinderen woont in een instelling of pleeggezin, of woont, al dan niet samen met een ouder, bij grootouders, of vormt met een of meer anderen (niet zijnde de ouder(s)) een huishouden, of is alleenstaand.

**539 000** minderjarigen  
in een eenouderhuishouden



Heerlen en Rotterdam kenden begin 2020 het grootste aandeel kinderen tot 18 jaar in een eenouderhuishouden (respectievelijk 29 en 28 procent), Urk en Staphorst het kleinste aandeel (respectievelijk 3 en 4 procent).

## 2.4.2 Huishoudenssituatie van minderjarigen



In 2000 woonde 6 procent van de nuljarigen in een eenouderhuishouden, begin 2020 was dat bijna 9 procent; dat zijn bijna 15 duizend baby's. 32 procent van de nuljarigen woonde begin 2020 in een gezin met niet-gehuwde ouders en bijna 58 procent met gehuwde ouders of ouders met een geregistreerd partnerschap. In 2000 was dat respectievelijk 16 en 76 procent.

## 2.5 Begrippen

### Eenouderhuishouden

Particulier huishouden bestaande uit één ouder met één of meer thuiswonende kinderen (en met mogelijk ook overige leden).

### Eerste generatie

Persoon die in het buitenland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

### Migratieachtergrond

Persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). De herkomstgroepering wordt bepaald aan de hand van het geboorteland van de persoon zelf of dat van de moeder, tenzij de moeder in Nederland is geboren. In dat geval geldt het

geboorteland van de vader. Ook wordt onderscheid gemaakt tussen personen met een westerse en met een niet-westerse achtergrond.

#### **Nederlandse achtergrond**

Persoon van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.

#### **Niet-westerse migratieachtergrond**

Persoon met een migratieachtergrond met als herkomstgroepering een van de landen in de werelddelen Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan tot de personen met een westerse achtergrond gerekend. Het gaat vooral om mensen die in voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

#### **Ouders**

De wettelijke ouders van het kind ofwel één wettelijke ouder die, al dan niet gehuwd of als geregistreerd partners, samenwoont met een nieuwe partner, zijnde de stiefouder van het kind.

#### **Tweede generatie**

Persoon die in Nederland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

#### **Westerse migratieachtergrond**

Persoon met een migratieachtergrond met een herkomst in een van de landen van de werelddelen Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika en Oceanië of Indonesië of Japan. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan tot de personen met een westerse achtergrond gerekend. Het gaat vooral om mensen die in voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

## **2.6 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

Cijfers over het aantal jongeren zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#) of in [Statline](#) en de prognose van het aantal jongeren in [Statline](#).

Cijfers over het aantal jongeren met een migratieachtergrond zijn te vinden in StatLine: [waarnemingsgegevens](#) en [prognosegegevens](#).

Regionale cijfers over het aantal jongeren zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over de gemiddelde leeftijd van de moeder bij de geboorte van het eerste kind zijn te vinden in [Statline](#).



Cijfers over levendgeboren kinderen naar leeftijd van de moeder zijn te vinden in [Statline](#).

Cijfers over jongeren in eenoudergezinnen zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

## Literatuur

Bloemendal, C. en C. van Weert (2016). [Eindtoets-scores van generatiegroepen in het basisonderwijs](#). In: J. Ooijevaar en C. Bloemendal (red.), Jaarrapport Integratie 2016 (pp. 133–158). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2020). [Bevolking](#). In: M. de Mooij, D. Dieleman, S. de Regt (red.), Jaarrapport Integratie 2020. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2019, 17 oktober). [Eerst genoeg inkomen en een vaste relatie, dan een kind](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2019, 13 mei). [Mijlpalen twintigers schuiven op](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2018, 30 januari). [Vrouwen steeds later moeder](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 27 september). [Vrouwen met flexbaan minder vaak moeder](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 12 mei). [Een op de honderd moeders heeft meer dan vijf kinderen](#). CBS nieuwsbericht.

Riele, S. te, en S. Loozen (2017). [Vruchtbaarheid aan het begin van de 21<sup>e</sup> eeuw](#). Statistische Trends, december 2017.

# 3. Ontwikkeling van de jeugdzorg 2015-2019

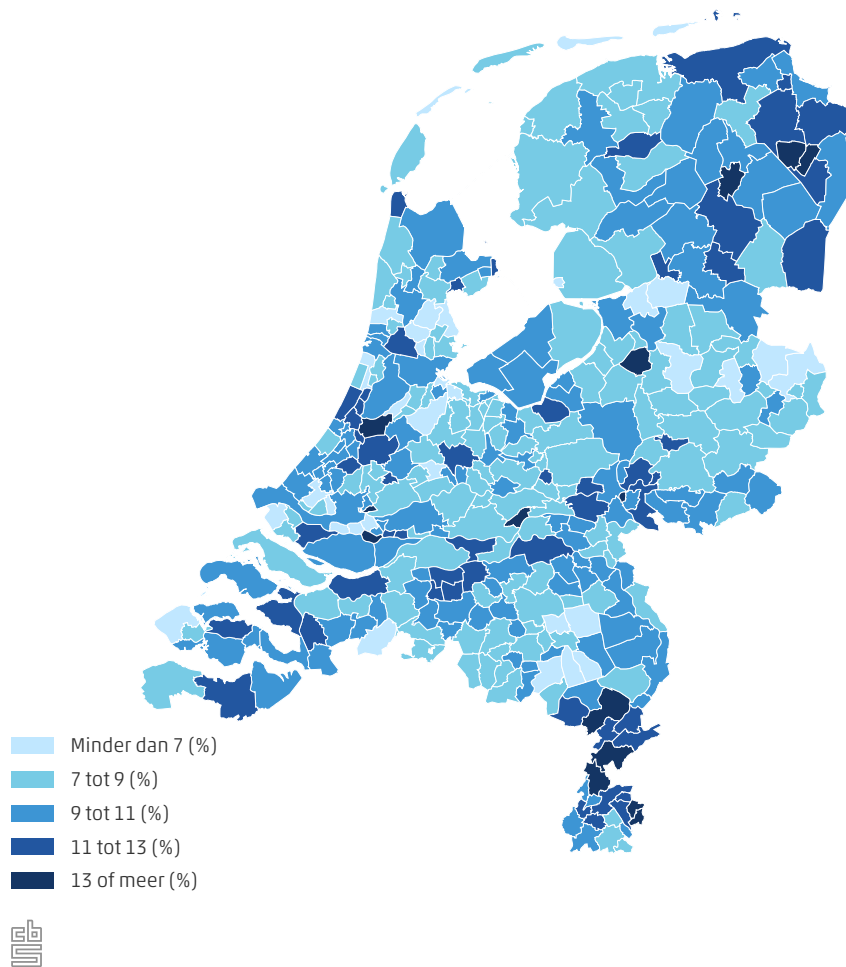
Auteur: Rudi Bakker

**Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor de jeugdzorg. In 2019 ontvingen 443 duizend jongeren jeugdzorg. Sinds 2015 is het aantal jongeren met jeugdzorg gegroeid, waarbij met name het aantal jongeren met jeugdhulp is toegenomen. Deze toename komt vooral doordat jongeren langer jeugdhulp ontvangen.**

## 3.1 Jeugdzorg in Nederland

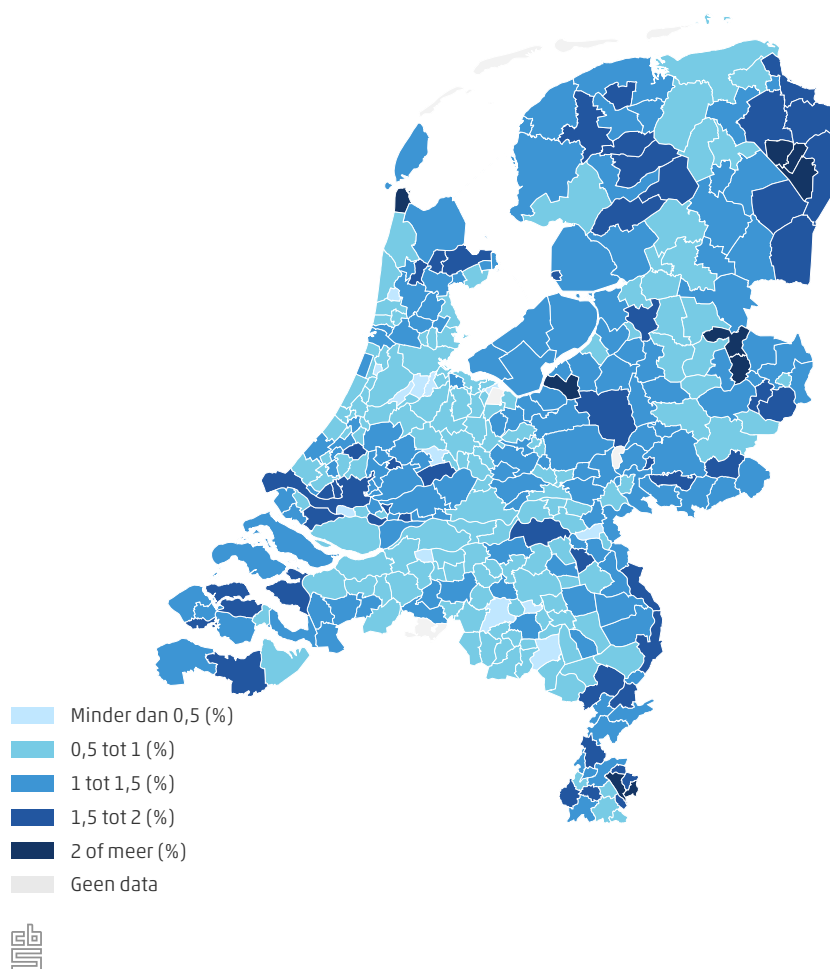
In 2019 kregen 443 duizend jongeren jeugdzorg (zie kader). Dat is 10 procent van alle jongeren van 0 tot en met 22 jaar in Nederland. De meeste van hen, 431 duizend, ontvingen jeugdhulp. Het aandeel jongeren dat jeugdhulp krijgt verschilt per gemeente. In sommige gemeenten kreeg in 2019 minder dan 5,5 procent van de jongeren jeugdhulp, in andere gemeenten was dit meer dan 14 procent. Over het algemeen krijgen jongeren in het Noordoosten van Nederland en in Midden-Limburg relatief het vaakst jeugdhulp.

### 3.1.1a Jeugdhulp bij 0 tot en met 22-jarigen, 2019\*



\* voorlopige cijfers

### 3.1.1b Jeugdbescherming bij 0 tot en met 17-jarigen, 2019\*



\* voorlopige cijfers

Jeugdbescherming stopt als de jongere 18 jaar wordt. Ongeveer 1 procent van de jongeren tot 18 jaar, 41 duizend jongeren, kreeg in 2019 jeugdbescherming. Per gemeente varieerde het aandeel jongeren met jeugdbescherming van 0,3 procent tot 2,4 procent.

Ruim 9 duizend jongeren kregen in 2019 jeugdreclassering. De regio's Rijnmond en Amsterdam-Amstelland hadden het hoogste aandeel jongeren met jeugdreclassering.

**Binnen de jeugdzorg worden drie typen zorg onderscheiden; jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. De cijfers over jeugdhulp die met behulp van een Persoonsgebonden Budget (pgb) door de jongere zelf wordt ingekocht bij de hulpverlener, zijn afkomstig van de Sociale Verzekeringsbank. De cijfers van de overige jeugdzorg verzamelt het CBS bij de jeugdzorgverleners. In het kader van Beleidsinformatie Jeugd ontvangt het CBS sinds 2015 halfjaarlijks van alle jeugdzorgaanbieders hun geleverde zorgtrajecten. Deze data bestaat uit elke periode waarin een jongere is geholpen met de begindatum, hulpvorm, verwijzer, eventuele einddatum met reden van de beëindiging. Tevens wordt vermeld welke gemeente voor deze zorg verantwoordelijk is. Een jongere kan slechts één jeugdzorgtraject van dezelfde hulpvorm bij dezelfde aanbieder doorlopen. Het is echter wel mogelijk dat tegelijkertijd een traject bij een andere aanbieder loopt. Dit komt bijvoorbeeld voor wanneer een**

jongere jeugdbescherming heeft en tegelijk jeugdhulp krijgt, of wanneer een jongere jeugdhulp met verblijf bij de ene aanbieder krijgt en jeugdhulp zonder verblijf bij een andere aanbieder.

De cijfers in deze bijdrage gaan over de (aantallen) jongeren en over de (aantallen) jeugdhulptrajecten. Omdat een jongere meerdere trajecten kan doorlopen, is het aantal jeugdhulptrajecten meestal hoger dan het aantal jongeren.

**443 000** jongeren  
ontvingen jeugdzorg in 2019

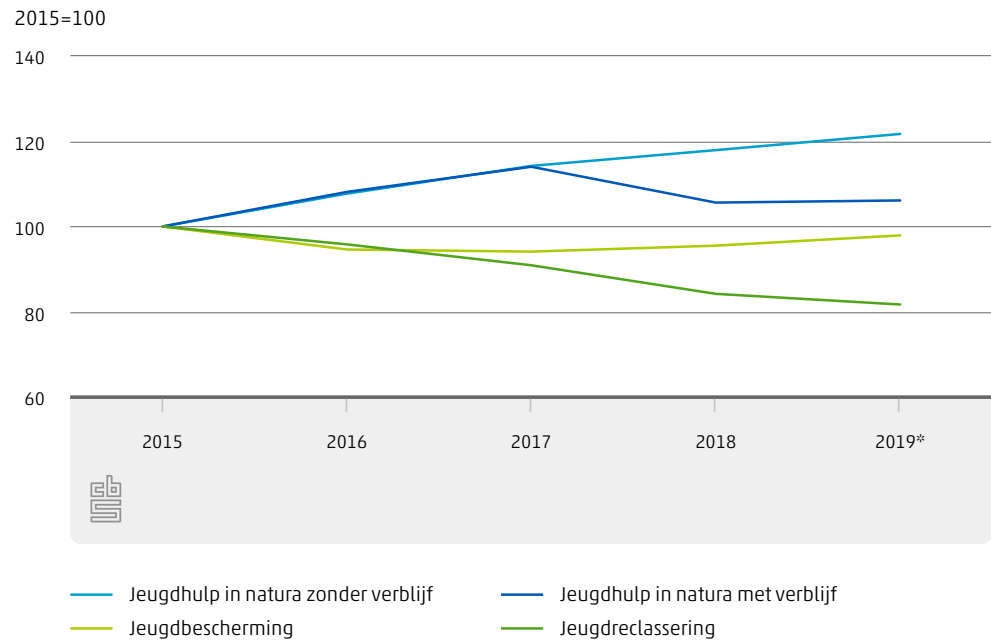


## 3.2 Jeugdhulp en jeugdbescherming nemen toe, jeugdreclassering daalt

Het aantal jongeren met jeugdzorg is sinds 2015 toegenomen. Dit geldt niet voor alle typen jeugdzorg. Jeugdhulp is het snelst gestegen, van 363 duizend jongeren in 2015 naar 431 duizend in 2019. Ongeveer 7 duizend van hen vergoeden de jeugdhulp alleen met een pgb. Bij jeugdhulp die niet met een pgb wordt ingekocht, de zogenaamde zorg in natura, wordt onderscheid gemaakt tussen jeugdhulp zonder verblijf en jeugdhulp met verblijf. In 2015 kregen bijna 333 duizend jongeren jeugdhulp zonder verblijf. Dit aantal groeide tot bijna 405 duizend in 2019. In 2015 kregen 41 duizend jongeren jeugdhulp met verblijf, in 2017 waren dat er 46 duizend en in 2018 en 2019 43 duizend.

In 2015 kregen 43 duizend jongeren jeugdbescherming, dat waren er 39 duizend in 2017 en 41 duizend in 2019. In 2015 ontvingen 11 duizend jongeren jeugdreclassering, in 2019 waren dat er 9 duizend.

### 3.2.1 Ontwikkeling van het aantal jongeren met jeugdzorg

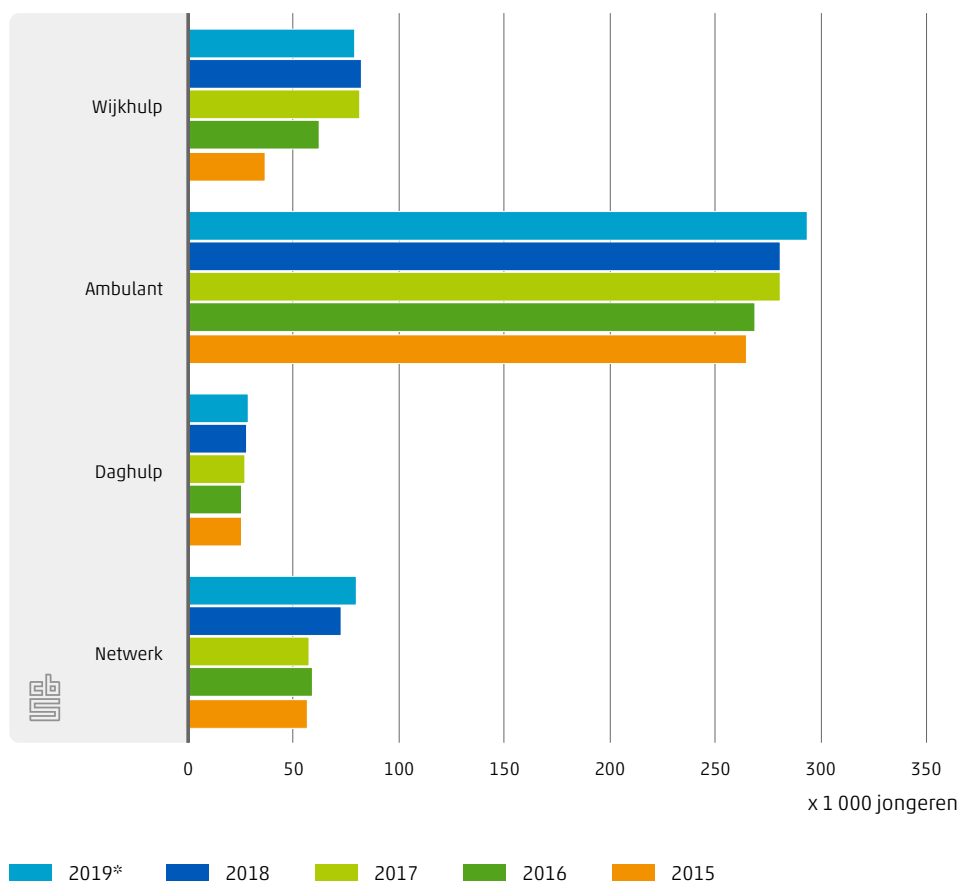


\* voorlopige cijfers

#### Toename vooral in jeugdhulp zonder verblijf

De meest voorkomende vorm van jeugdhulp zonder verblijf is ambulante jeugdhulp op locatie van de jeugdhulpaanbieder. In 2015 ontvingen 265 jongeren jeugdhulp zonder verblijf, in 2019 waren dit er 294 duizend. Dat is een toename van 10,8 procent. Ook andere vormen van jeugdhulp zonder verblijf, daghulp en jeugdhulp in het netwerk van de jongere namen toe, met respectievelijk 14,5 procent en 40 procent. Jeugdhulp door het wijk- of buurtteam van de gemeente steeg van 2015 tot 2018 met 125 procent en daalde in 2019 met 3,5 procent ten opzichte van 2018.

### 3.2.2 Jeugdhulp zonder verblijf

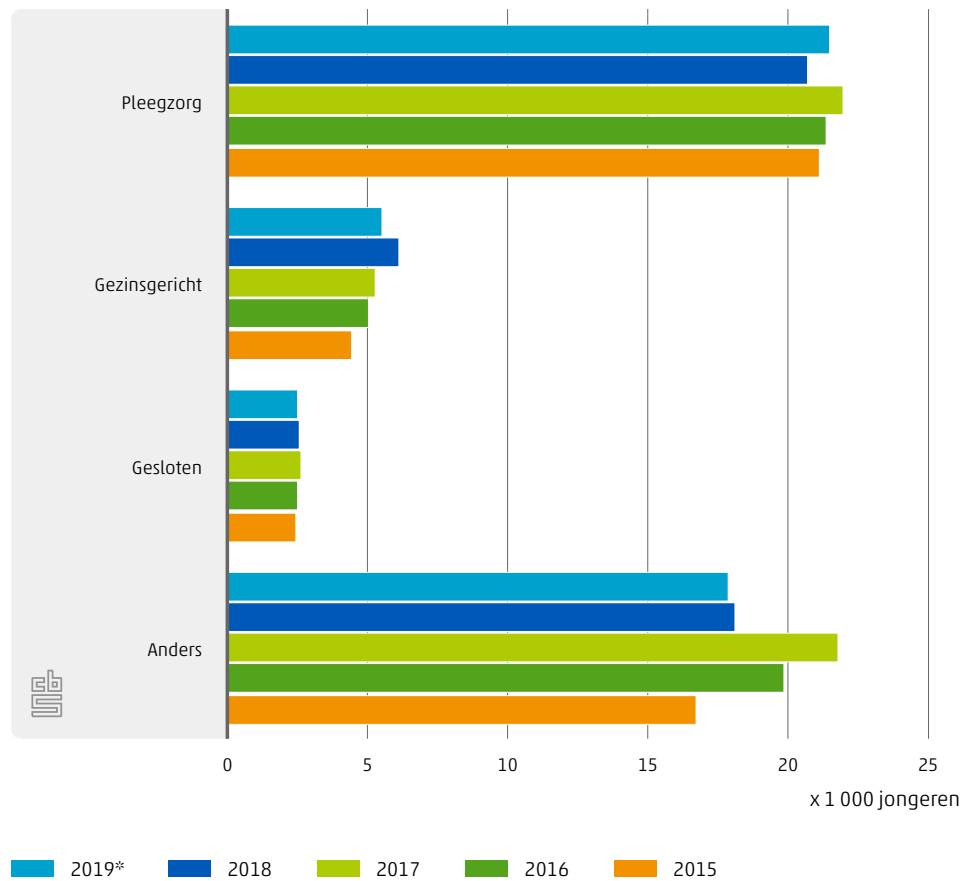


\* voorlopige cijfers

Bij jeugdhulp waarbij de jongere niet thuis verblijft, zijn de ontwikkelingen minder sterk. De eerder geconstateerde groei in 2017 wordt voornamelijk veroorzaakt door een sterke groei van de overige vormen van jeugdhulp met verblijf, die in 2018 werd gevolgd door een afname van 16,7 procent. Het is onbekend welke andere vormen van jeugdhulp met verblijf deze ontwikkeling hebben veroorzaakt.

In de categorieën pleegzorg, gezinsgericht en gesloten plaatsing is weinig verandering. Dat hangt mogelijk samen met het gegeven dat deze vormen van jeugdhulp gebonden zijn aan het aantal beschikbare plaatsen. Voor zover bekend is er geen recente beschrijving van de capaciteitsontwikkeling bij jeugdhulpinstellingen die deze vormen van jeugdhulp leveren.

### 3.2.3 Jeugdhulp met verblijf



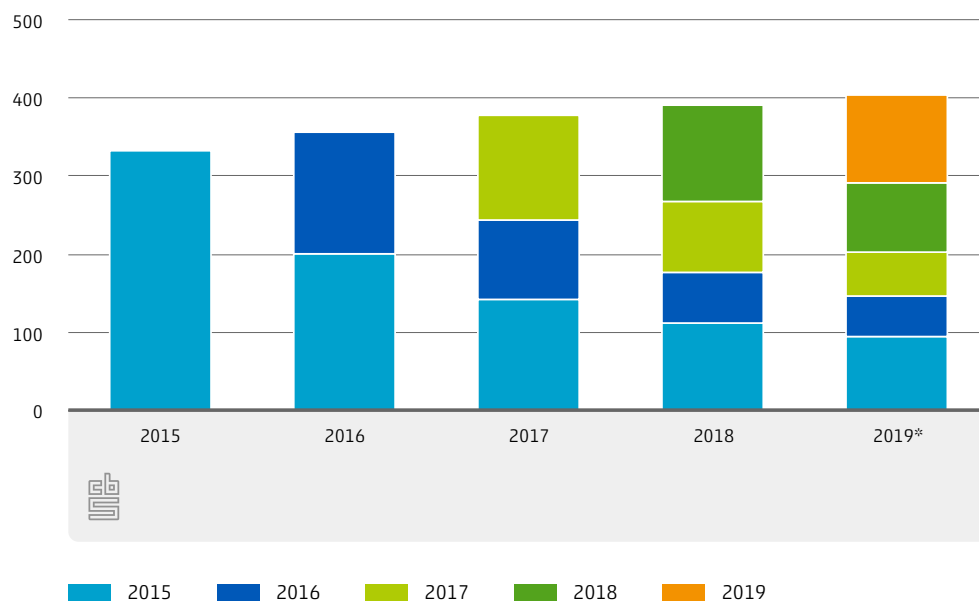
\* voorlopige cijfers

Om de toename van het aantal jongeren met jeugdzorg in beeld te brengen is gekeken hoeveel nieuwe jongeren sinds 2015 jeugdhulp kregen en hoeveel van hen al langer jeugdhulp ontvingen. In 2016 had 56 procent van de jongeren met jeugdhulp zonder verblijf geen jeugdhulp zonder verblijf ontvangen in 2015 en 44 procent wel. Het hoeft daarbij niet om aaneengesloten zorg te gaan, er is alleen gekeken of de jongere in het betreffende jaar jeugdhulp zonder verblijf heeft gehad. In 2019 kregen bijna 95 duizend jongeren jeugdhulp zonder verblijf, die dat ook in 2015 kregen.



### 3.2.4 Jongeren met jeugdhulp zonder verblijf naar vroegste zorgjaar

x 1 000 jongeren



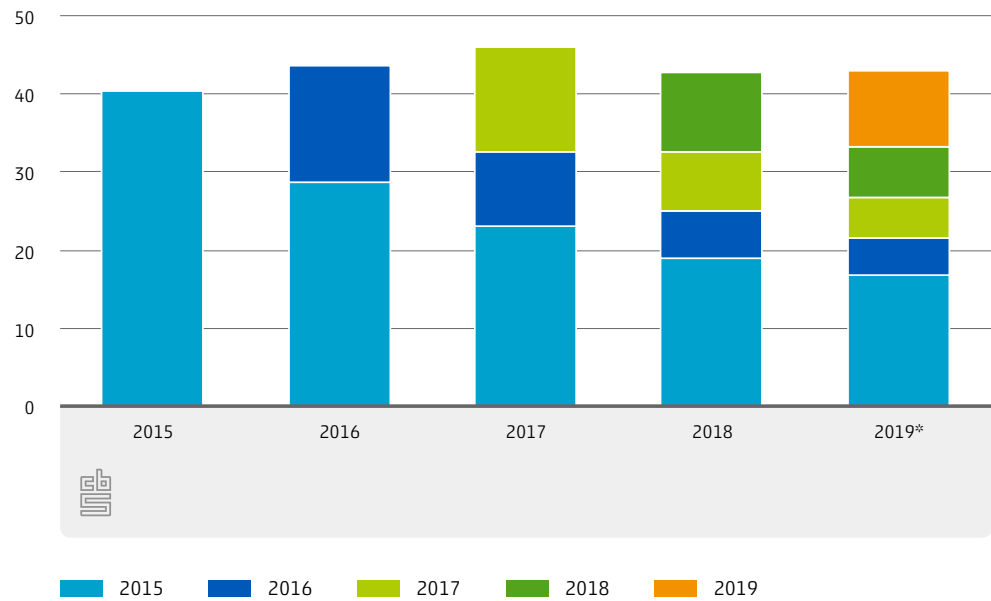
\* voorlopige cijfers

Het aantal jongeren dat niet in een eerder jaar jeugdhulp zonder verblijf heeft gehad neemt jaarlijks af, van 157 duizend in 2016 tot 113 duizend in 2019. In 2019 had 72 procent van de jongeren al in een eerder jaar jeugdhulp zonder verblijf gehad. Dat dit aandeel het hoogst is in 2019 komt mede doordat 2015 als startpunt is genomen. Een jongere die in 2016 jeugdhulp kreeg en in 2015 niet, maar in 2014 wel hulp ontving, wordt als nieuw gezien in 2016.

Ook het aantal nieuwe jongeren met jeugdhulp met verblijf nam af, maar stabiliseerde in 2018 en 2019 op 10 duizend. Jeugdhulp met verblijf betreft vaak langdurige trajecten. Van de 41 duizend jongeren die in 2015 jeugdhulp met verblijf kregen, hadden er 17 duizend (42 procent) ook in 2019 jeugdhulp met verblijf. Van de jongeren die in 2019 jeugdhulp met verblijf kregen had 16 procent ook jeugdhulp met verblijf in 2016.

### 3.2.5 Jongeren met jeugdhulp met verblijf naar vroegste zorgjaar

x 1 000 jongeren

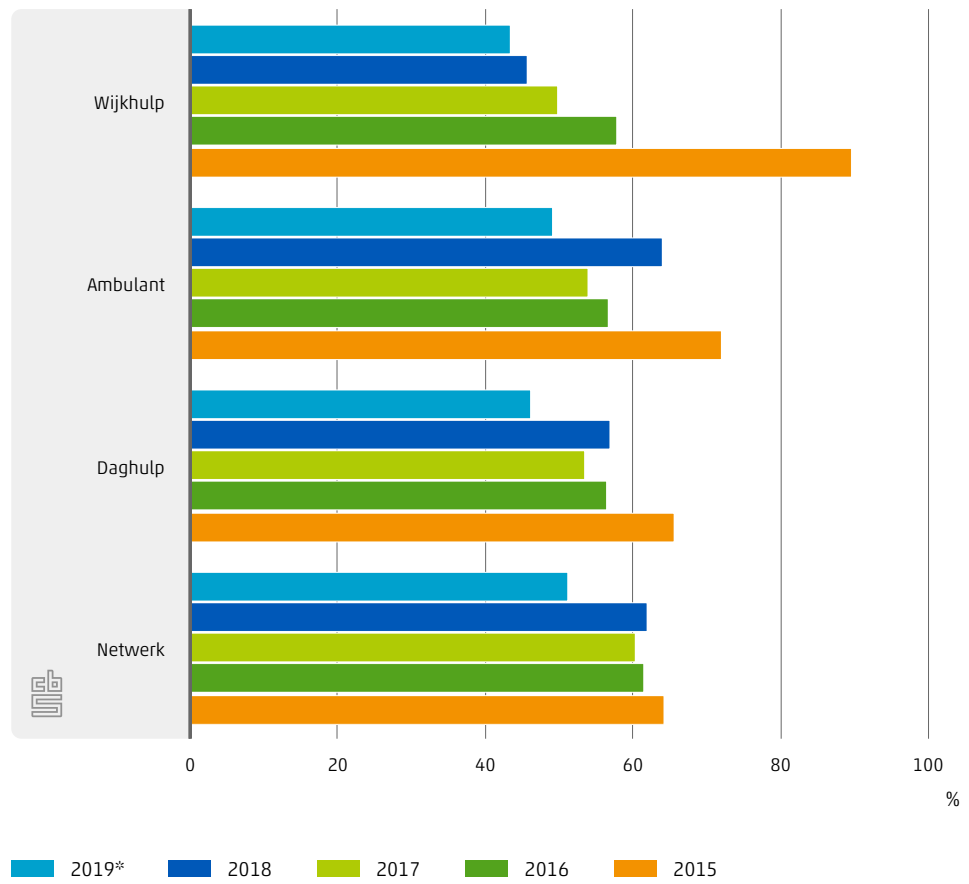


\* voorlopige cijfers

## 3.3 Instroom neemt af, duur neemt toe

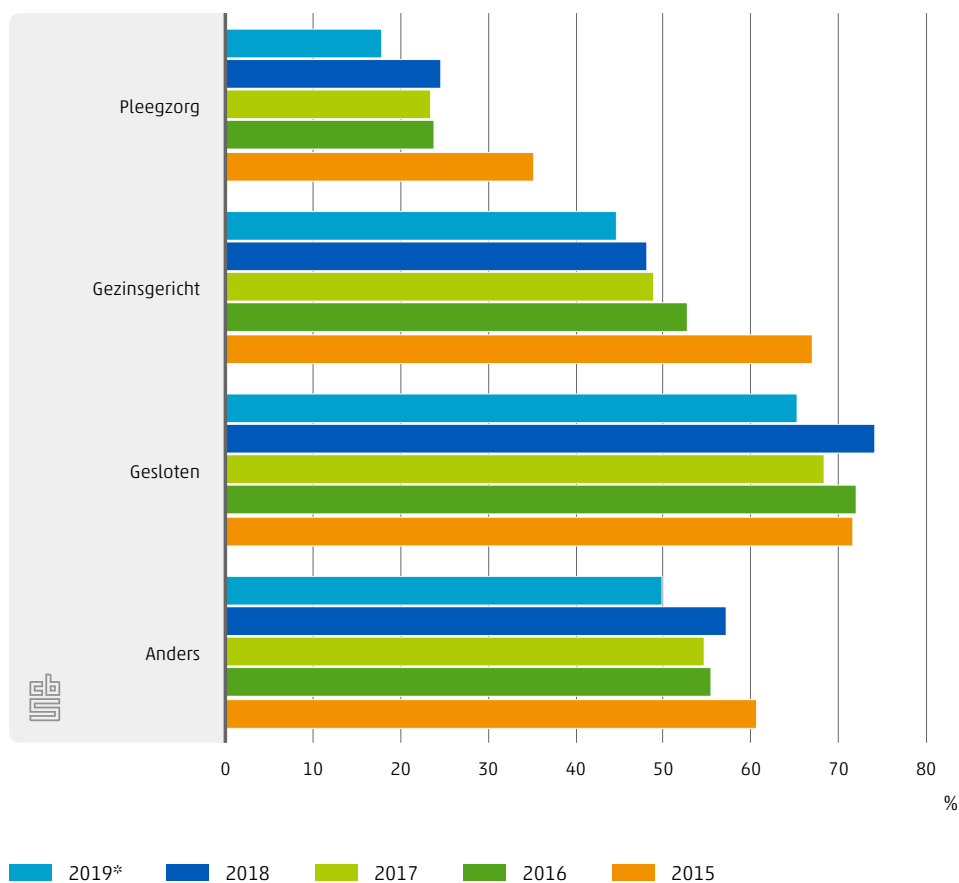
Naast het aantal nieuwe jongeren met jeugdhulp is ook gekeken naar de jeugdhulptrajecten die in een jaar zijn begonnen. Het gaat per hulpvorm om het aandeel nieuw begonnen jeugdhulptrajecten. Van alle trajecten door het wijk- of buurtteam in 2019 was ruim 43 procent in dat jaar gestart. In 2018 was dit bijna 46 procent. De meeste gemeenten zijn pas vanaf 2015 met een wijk- of buurtteam gestart, waardoor de instroom in 2015 uiteraard erg hoog was.

### 3.3.1a Instroom jeugdhulp zonder verblijf



\* voorlopige cijfers

### 3.3.1b Instroom jeugdhulp met verblijf



\* voorlopige cijfers

In 2019 zijn ruim 281 duizend nieuwe jeugdhulptrajecten gestart. Dat is een afname van 16 procent ten opzichte van 2018. Deze afname wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat in de geestelijke gezondheidszorg (GGz) werd geregistreerd aan de hand van de diagnose-behandelcombinaties (DBC). Deze systematiek is per 1 januari 2018 afgeschaft in de jeugd-GGz. Het gevolg van deze afschaffing was dat sommige jeugdhulpaanbieders hun DBC's op 31 december 2017 om administratieve reden hebben afgesloten. Veelal liep de zorg gewoon door en werden voor deze jongeren nieuwe jeugdhulptrajecten aangeleverd met als startdatum 1 januari 2018. Door deze manier van registreren is de instroom in 2018 relatief groot. Dit betreft voornamelijk de ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder. Desondanks laat de instroom bij alle hulpvormen een dalende lijn zien.

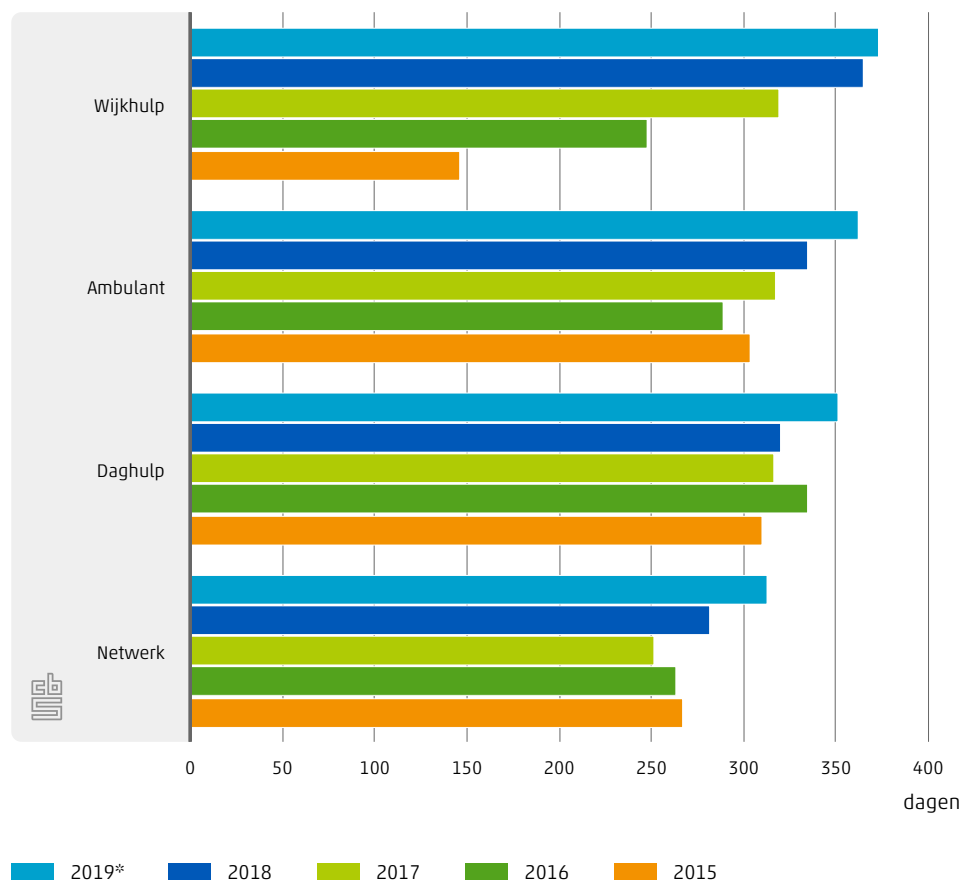
**361** dagen was de gemiddelde  
duur van een jeugdhulptraject in 2019



## Jeugdhulptrajecten duren langer

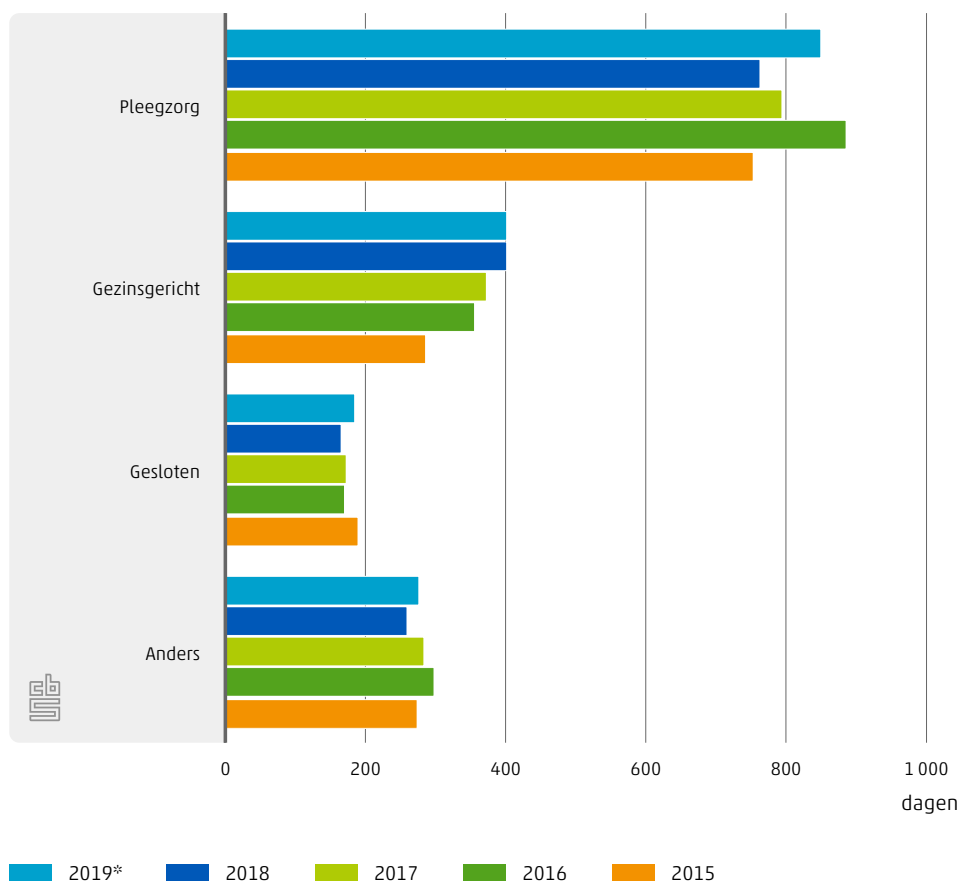
Een jeugdhulptraject dat in 2019 werd afgesloten duurde gemiddeld 361 dagen. Dat is 24 dagen langer dan trajecten die in 2018 werden afgesloten en 65 dagen langer dan die in 2016 werden afgesloten.

### 3.3.2a Duur afgesloten trajecten jeugdhulp zonder verblijf



\* voorlopige cijfers

### 3.3.2b Duur afgesloten trajecten jeugdhulp met verblijf



\* voorlopige cijfers

De toename in duur van de trajecten geldt voor bijna alle vormen van jeugdhulp. Pleegzorgtrajecten duren met gemiddeld 852 dagen in 2019 het langst. Er was een toename van de pleegzorgduur te verwachten in 2019, omdat vanaf 1 juli 2018 pleegkinderen, indien zij dat wensen, standaard tot 21 jaar in hun pleeggezin kunnen verblijven. Voordien was dat tot 18 jaar. De toename van de duur van jeugdhulptrajecten door het wijk- of buurtteam van de gemeente komt deels doordat deze hulpvorm pas een korte tijd, sinds 2015, bestaat.

## 3.4 Begrippen

### Jeugdhulp

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

### Jeugdbescherming

Een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Het doel van de kindbeschermingsmaatregelen is het opheffen van de bedreiging voor de veiligheid en ontwikkeling van het kind. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.

### **Jeugdreclassering**

Een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie of leerplichtambtenaar in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien gewenst kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat.

### **Jeugdhulp zonder verblijf**

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

De jongere verblijft thuis, in het eigen gezin. Of anders gezegd, de jongere slaapt thuis.

In ieder geval formeel. Het kan zijn dat de jongere bij opa en oma slaapt of bij iemand anders, echter dit is dan niet formeel zo geregeld.

### **Uitgevoerd door het wijk- of buurtteam**

Nagenoeg elke gemeente werkt met de inzet van wijk- of buurtteams. Soms beperken deze teams zich tot het coördineren van de hulp aan de jongere, maar veelal bieden deze teams ook zelf hulp. De jeugdhulp die door een wijk- of buurtteam wordt uitgevoerd bevindt zich vaak op de grens tussen het voorkomen van problemen (preventie) en de hulp bij problemen (jeugdhulp). In principe wordt preventie niet tot de jeugdhulp gerekend zoals het CBS daarover rapporteert. Een gemeente mag echter bij de aanlevering van gegevens aan het CBS zelf bepalen welke activiteiten zij tot de jeugdhulp rekent.

### **Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder**

Ambulante jeugdhulp op locatie betreft ambulante hulp of groepsgesprekken op het kantoor waarbij in principe één (algemene) expertise tegelijkertijd binnen de hulpverlening wordt ingezet.

### **Daghulp op locatie van de aanbieder**

Bij daghulp is een begeleider of hulpverlener minimaal een dagdeel in de nabije omgeving van de jongere. De hulp kan individueel plaatsvinden, maar ook in een groep. Dagbesteding en dagstructurering vallen hier ook onder. Daghulp vindt plaats op de locatie van de aanbieder. Een belangrijk kenmerk van de dagbehandeling is dat een multidisciplinair team voor de dagbehandeling wordt ingezet. Het gaat bijvoorbeeld om een combinatie van fysiotherapie, gedragstherapie en psychotherapie die tijdens de dagbehandeling wordt ingezet.

### **Jeugdhulp in het netwerk van de jongere**

Jeugdhulp in het netwerk van de jongere vindt plaats bij de jongere thuis, op school of elders in het netwerk van de jongere. In ieder geval niet op locatie bij de aanbieder. De intensiteit kan variëren van één of enkele uren tot 24 uur per dag.

### **Jeugdhulp met verblijf**

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

De jongere verblijft elders. Of anders gezegd, de jongere slaapt formeel niet thuis in het eigen gezin. Dit betekent dat het hier alleen om de verblijfsvormen gaat waarbij er sprake is

van een overnachting. Ook verblijf in logeerhuizen, alleen tijdens weekenden of juist door de week, vallen onder jeugdhulp met verblijf.

#### **Pleegzorg**

Vorm van jeugdhulp waarbij een jongere (tijdelijk) wordt opgenomen in een pleeggezin en waarbij pleegkind, pleegouders en eigen ouders worden begeleid door een pleegzorgaanbieder.

#### **Gezinsgericht**

Alle vormen van verblijf die een gezinssituatie benaderen, maar geen pleegzorg zijn. Te denken valt aan gezinshuizen, logeerhuizen en zorgboerderijen waar overnacht wordt.

#### **Gesloten plaatsing**

De jongere verblijft bij een jeugdhulpaanbieder op basis van een machtiging gesloten jeugdzorg of op basis van een machtiging BOPZ (Wet Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen).

#### **Overig verblijf bij een jeugdhulpaanbieder**

De jongere verblijft op de accommodatie van de jeugdhulpaanbieder, veelal in een groep met andere jongeren. In feite betreft het alle vormen van verblijf die niet onder een van de voorgaande categorieën vallen. Hieronder vallen ook begeleid wonen en kamertraining.

## **3.5 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

In de onderzoeksbeschrijving [Beleidsinformatie Jeugd](#) staat beschreven hoe de cijfers worden samengesteld.

Cijfers over jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#) en [StatLine](#).

De ontwikkeling van de jeugdhulp is nader beschreven in de rapportage [Jeugdhulp 2019](#).

De ontwikkeling van de jeugdbescherming en jeugdreclassering is nader beschreven in de rapportage [Jeugdbescherming en jeugdreclassering 2019](#).



# 4. Opgroeien in bijstand

## Wonen in een bijstandsgezin

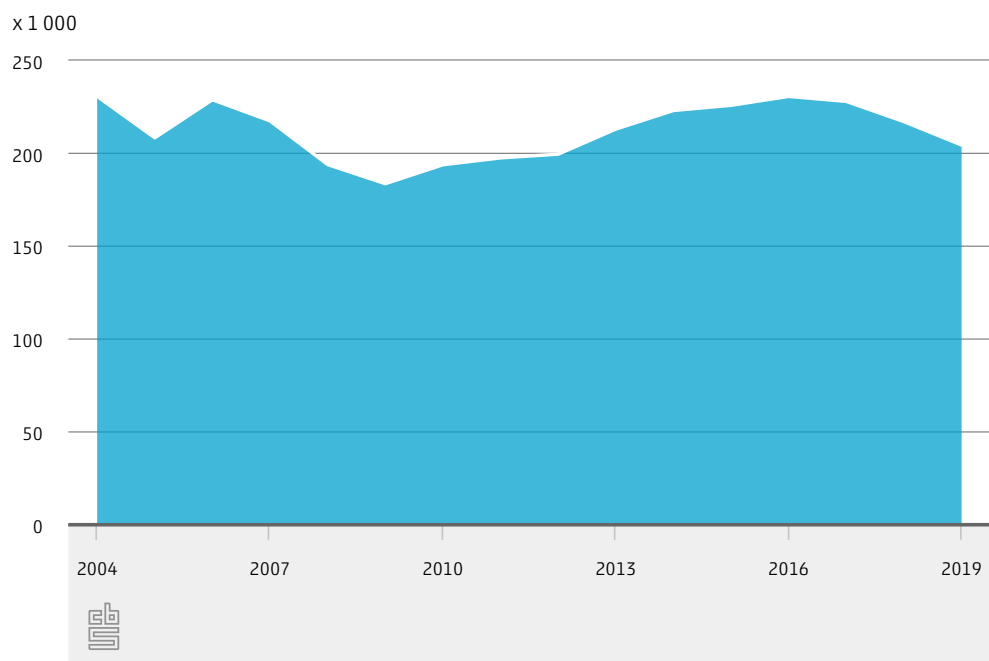
Auteur: Daniël Herbers

Eind 2019 leefde 6,1 procent van alle kinderen in bijstandsgezinnen. Dat aantal is voor het derde jaar op een rij gedaald. Bijstandskinderen hebben relatief vaak een niet-westerse migratieachtergrond en gezinnen met bijstandskinderen wonen vrijwel altijd in een huurwoning. Hoe jonger de kinderen, hoe minder het bijstandsgezin te besteden heeft en hoe vaker de schulden groter zijn dan de bezittingen.

### 4.1 Daling bijstandskinderen zette door in 2019

Op 31 december 2019 waren er 204 duizend bijstandskinderen van jonger dan 18 in Nederland, dat is 6,1 procent van alle kinderen. Het aantal kinderen in gezinnen waarvan minstens één van beide ouders een bijstandsuitkering had, was bijna 13 duizend lager dan eind 2018 en bijna 25 duizend lager dan eind 2017. Tussen 2009 en 2016 nam het aantal bijstandskinderen met ruim 45 duizend toe, een toename van 5,2 naar 6,8 procent van alle kinderen. Die toename was vooral het gevolg van de economische crisis. Vanaf 2015 was er bovendien een grotere toestroom van vluchtelingen die na het doorlopen van de asielprocedure als statushouder veelal in de bijstand terecht kwamen.

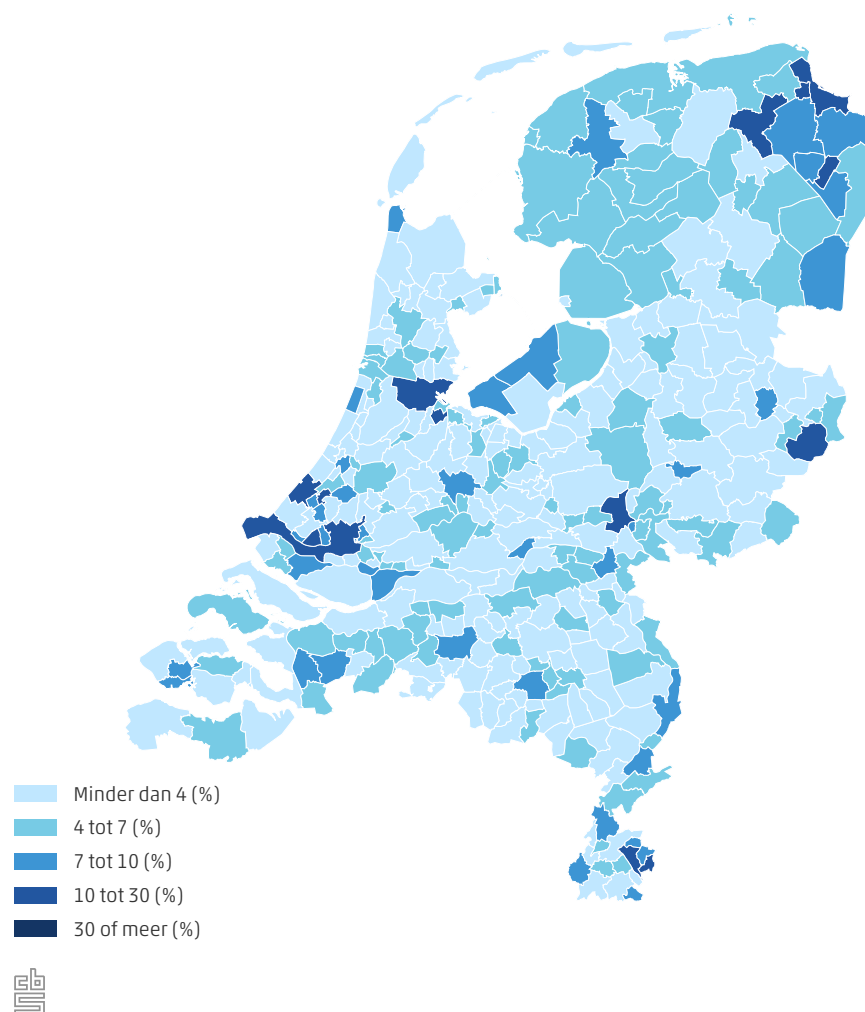
#### 4.1.1 Minderjarige bijstandskinderen, 31 december



## Percentage in Rotterdam neemt licht af

Net als vorige jaren heeft de gemeente Rotterdam relatief de meeste bijstandskinderen. Eind 2019 waren dit er 17,5 duizend, ofwel 14,3 procent van alle Rotterdamse kinderen. Dat waren er zo'n 1,5 duizend minder dan een jaar eerder. In Rotterdam daalt het aandeel bijstandskinderen voor het derde jaar op rij. In de tien gemeenten met de meeste kinderen, tellen behalve Rotterdam ook Amsterdam (12,0 procent), Groningen (11,2 procent) en Den Haag (10,6 procent) relatief veel bijstandskinderen. In Amersfoort (5,4 procent) en Breda (6,2 procent) waren dit er juist relatief weinig.

### 4.1.2 Minderjarige bijstandskinderen, 31 december 2019



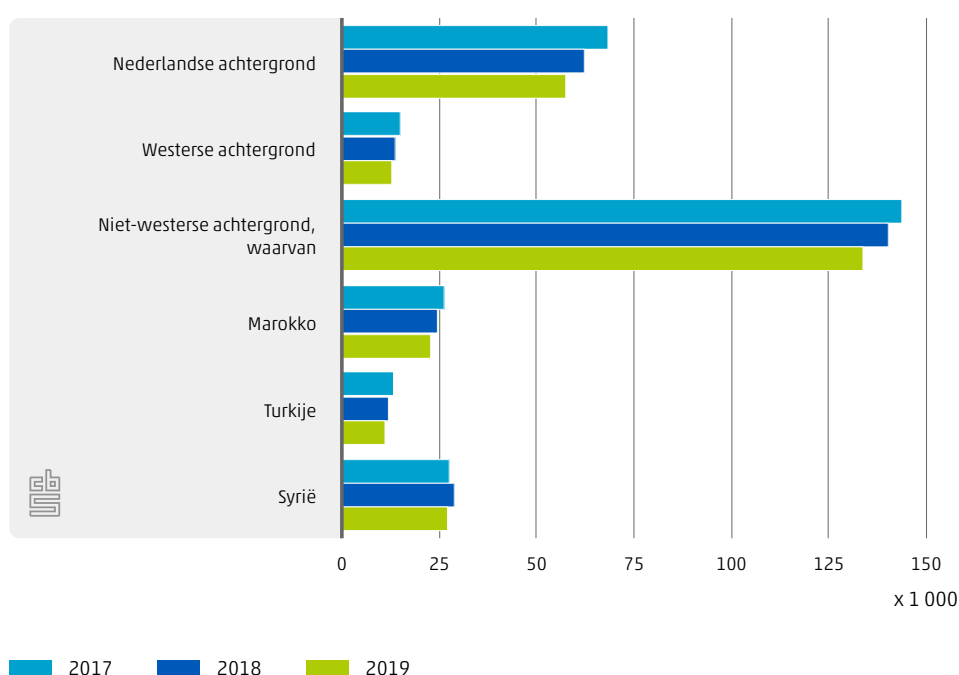
**69%** van de kinderen met een Syrische achtergrond groeit op in een bijstandsgezin



## Ook daling bij kinderen met migratieachtergrond

Bijna 69 procent van alle kinderen met een Syrische achtergrond leefde eind 2019 in een bijstandsgezin, tegenover 2,4 procent van de kinderen met een Nederlandse achtergrond. De meeste bijstandskinderen, 57,8 duizend, hadden een Nederlandse achtergrond. Kinderen met een Syrische achtergrond vormden met 27,5 duizend de tweede groep bijstandskinderen. De meeste Syrische statushouders vinden niet snel betaald werk en komen daardoor in de bijstand terecht. Het aantal bijstandskinderen met een Syrische achtergrond is in 2019 voor het eerst sinds 2016 gedaald. Het aantal bijstandskinderen met een Syrische achtergrond daalde in 2019 met 1,2 duizend ten opzichte van 2018 en lag daarmee iets onder het niveau van eind 2017. Kinderen met een Marokkaanse achtergrond vormden de derde groep bijstandskinderen. Eind 2019 waren dit er 23,1 duizend. Dat is 18,8 procent van alle kinderen met een Marokkaanse achtergrond.

### 4.1.3 Migratieachtergrond van bijstandskinderen, 31 december



## 4.2 Samenstelling bijstandsgezinnen in 2018

De volgende paragraaf gaat specifiek over de bijstandsgezinnen waar kinderen deel van uitmaken. Deze statistieken worden gemaakt op basis van gegevens uit de integrale inkomens- en vermogensstatistiek (IIVS). In deze statistiek zijn bijstandsgezinnen gedefinieerd als huishoudens waar een bijstandsuitkering gedurende het hele jaar de voornaamste inkomensbron was. Genoemde inkomensbedragen zijn in lopende prijzen en het besteedbaar inkomen van bijstandsgezinnen bestaat niet alleen uit de bijstandsuitkering maar ook uit aanvullende sociale voorzieningen en andere

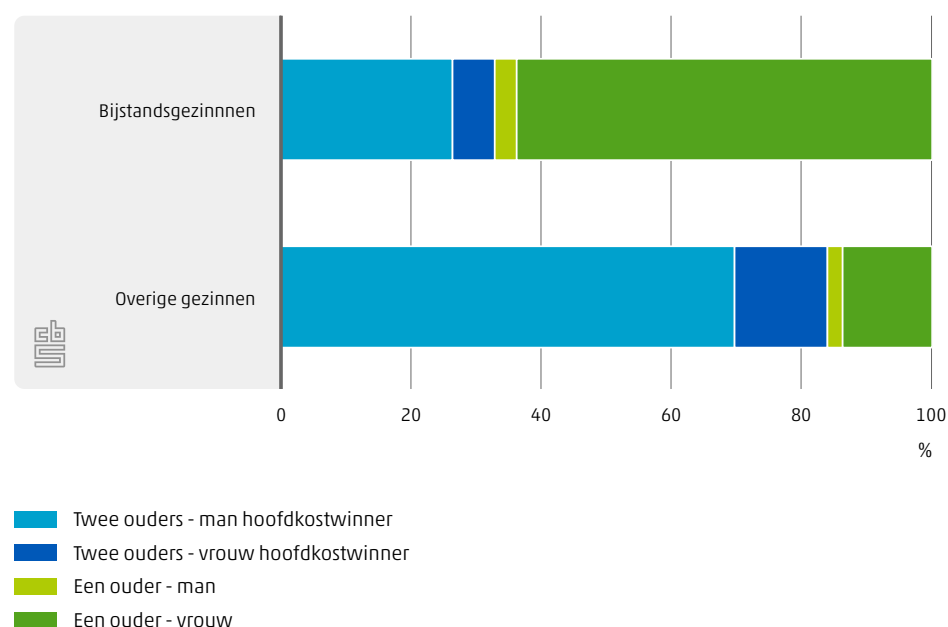
## inkomensbronnen die niet de voornaamste inkomensbron zijn. Voor de inkomens- en vermogensstatistiek zijn cijfers over 2018 de meest recent beschikbare gegevens.

In 2018 waren er bijna 98 duizend huishoudens met kinderen onder de 18 met een bijstandsuitkering als belangrijkste inkomensbron. Bijstandsgezinnen waren voor twee derde eenoudergezinnen. De jongste bijstandsgezinnen hadden vaker dan oudere gezinnen twee ouders.

### Meestal alleenstaande moeders

Bijstandsgezinnen zijn kleiner dan niet-bijstandsgezinnen. In 2018 bestond bijna 60 procent van de bijstandsgezinnen uit 2 of 3 personen, tegenover 35 procent van de niet-bijstand gezinnen. Bijstandsgezinnen waren in 64 procent van de gevallen eenoudergezinnen met een vrouw als hoofdkostwinner. In niet-bijstandsgezinnen had 70 procent van de 1,8 miljoen gezinnen twee ouders en een mannelijke hoofdkostwinner.

#### 4.2.1 Huishoudens met minderjarige kinderen, 2018\*



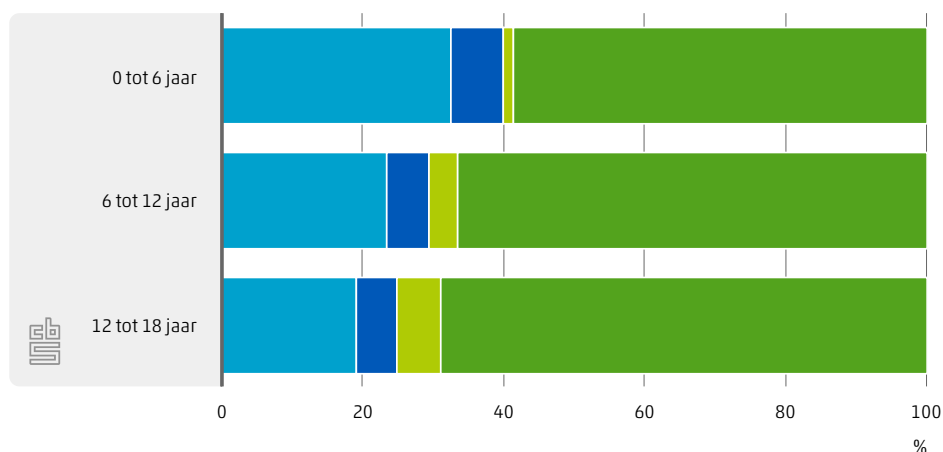
\* voorlopige data

### Ouders het vaakst samen in jonge bijstandsgezinnen

In bijstandsgezinnen met jonge kinderen zijn vaker twee ouders aanwezig dan in gezinnen met oudere kinderen. Door leeftijden van het jongste kind en de hoofdkostwinner met elkaar te vergelijken, kunnen de verschillende levensfasen waarin bijstandsgezinnen zich bevinden in kaart worden gebracht. In 2018 waren er 43 duizend bijstandsgezinnen met een jongste kind van onder de 6 jaar, waarbij de hoofdkostwinner gemiddeld 34 jaar was. Van 30,2 duizend bijstandsgezinnen was het jongste kind tussen de 6 en 12 jaar en de hoofdkostwinner gemiddeld 41 jaar. Bij 24,7 duizend was het jongste kind tussen de 12 en 18 jaar en de hoofdkostwinner 47 jaar. Van de gezinnen waar het jongste kind jonger dan 6 is

telde 40 procent nog twee ouders, van de gezinnen waar het jongste kind 12 of ouder is, is dat één op de vier.

#### 4.2.2 Bijstandsgezinnen naar leeftijd van het jongste kind, 2018\*



- Twee ouders - man hoofdkostwinner
- Twee ouders - vrouw hoofdkostwinner
- Een ouder - man
- Een ouder - vrouw

\* voorlopige data

## 4.3 Welvaartspositie van bijstandsgezinnen met kinderen

Bijstandsgezinnen hebben minder te besteden dan andere gezinnen en behoren bijna allemaal tot de 20 procent minst welvarende huishoudens van Nederland. Bijna 99 procent van de bijstandsgezinnen woonde in een huurwoning en meer dan een kwart had in 2018 meer schulden dan bezittingen.

### 1 920 euro per maand te besteden

Gezinnen met kinderen die een bijstandsuitkering als belangrijkste bron van inkomen ontvingen hadden in 2018 23,6 duizend euro te besteden, dat is gemiddeld 600 euro meer dan in 2017. Dit was in 2018 gemiddeld 1 970 euro per maand. Gezinnen met kinderen onder de 18 jaar waar de bijstand niet de belangrijkste inkomstenbron was, hadden 2,5 keer zoveel te besteden, gemiddeld 59,1 duizend euro per jaar.

### Aandeel bijstandsgezinnen met een negatief vermogen 4 procent gedaald

Gezinnen hebben recht op een bijstandsuitkering als het vermogen niet te hoog is. Op 1 januari 2018 bedroeg het mediane vermogen van bijstandsgezinnen met kinderen 450 euro. Dit varieerde van 260 euro bij de gezinnen met een jongste kind tot 6 jaar, tot

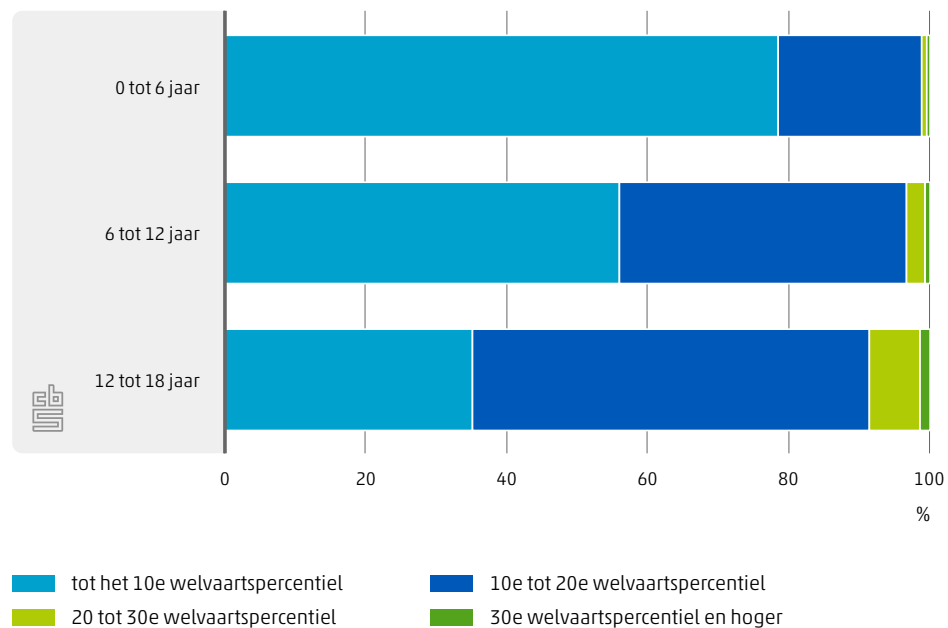
720 euro bij gezinnen met een jongste kind van 12 tot 18 jaar. Het mediane vermogen van andere gezinnen met kinderen bedroeg ruim 50 duizend euro, oudere gezinnen binnen deze groep bezaten in doorsnee 96 duizend euro.

Op 1 januari 2018 had 28 procent van de bijstandsgezinnen met minderjarige kinderen een negatief vermogen, dat aandeel is net zo hoog als op 1 januari 2017. Een negatief vermogen betekent dat de schulden groter waren dan de bezittingen. Onder de jongste bijstandsgezinnen was het percentage gezinnen met een negatief vermogen 31 procent. Dat is hoger dan bij gezinnen waarvan het jongste kind 12 tot 18 jaar oud is. Van hen had 23 procent meer schulden dan bezittingen.

## Welvaartspositie jonge bijstandsgezinnen slechter dan oudere bijstandsgezinnen

Meer dan 60 procent van de bijstandsgezinnen behoorde in 2018 tot de 10 procent minst welvarende huishoudens van Nederland. Van de niet-bijstandsgezinnen behoorde 5 procent tot dit laagste welvaartsdeciël. Gekeken naar de combinatie van inkomen en vermogen behoorde 35 procent van de bijstandsgezinnen met kinderen tussen de 12 en 18 tot de minst welvarende 10 procent huishoudens, van de bijstandsgezinnen met jonge kinderen was dat bijna 80 procent.

### 4.3.1 Welvaart van bijstandsgezinnen, 2018\*



\* voorlopige cijfers

## Bijna alle bijstandsgezinnen wonen in een huurwoning

Van de 98 duizend gezinnen met een bijstandsuitkering als belangrijkste inkomensbron woonde bijna 99 procent in een huurwoning en bijna al deze huurders ontvingen huurtoeslag. Gezinnen waarvan het jongste kind jonger dan 6 is zijn relatief het minst vaak eigenaar van een woning (1 procent) tegenover 2 procent van de gezinnen met oudere

kinderen. Eigenwoningbezit kwam veel vaker voor in niet-bijstandsgezinnen. Ruim driekwart van deze gezinnen bezat een eigen woning, ongeacht de leeftijd van het jongste kind. Slechts 10 procent woonde in een huurwoning en ontving huurtoeslag in 2018.

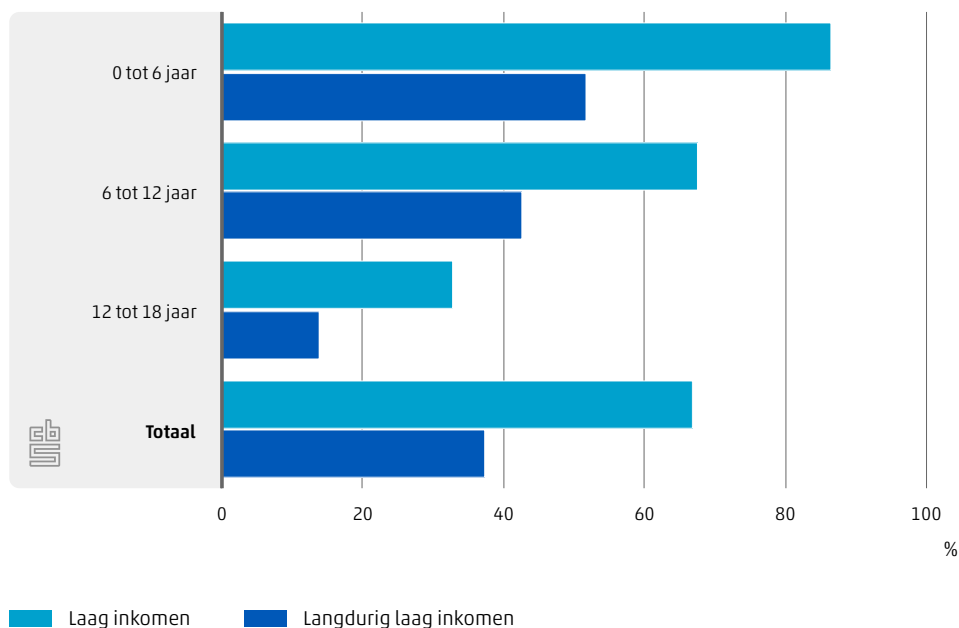
**87%** van de jonge  
bijstandsgezinnen loopt risico op armoede



### Bijna 9 op de 10 jongste gezinnen loopt risico op armoede

In 2018 liep 87 procent van de jongste bijstandsgezinnen risico op armoede. Dat houdt in dat het inkomen lager is dan de lage-inkomensgrens van het CBS. Ook het aandeel bijstandsgezinnen met een langdurig armoederisico is hoger onder jonge gezinnen: 52 procent van de jongste gezinnen had minstens 4 jaar op rij een laag inkomen, tegenover 14 procent van de oudste gezinnen. Het percentage gezinnen met armoederisico is ten opzichte van 2017 1 procent hoger onder de jongste gezinnen en 1 procent lager onder de oudere bijstandsgezinnen.

#### 4.3.2 Risico op armoede van bijstandgezinnen, 2018\*



\* voorlopige cijfers

## 4.4 Begrippen

### **Welvarende huishoudens**

Huishoudens worden ingedeeld op basis van een welvaartsmaat waarin zowel informatie over het inkomen als over het vermogen van huishoudens wordt gebruikt. Huishoudens in de laagste welvaartsgroep hebben daarom een laag inkomen én een laag vermogen.

Huishoudens in de hoogste welvaartsgroep hebben een hoog inkomen én een hoog vermogen. Door gebruik te maken van deze welvaartsmaat worden zelfstandigen met een incidenteel zeer laag inkomen beter verspreid over de verschillende welvaartsgroepen omdat er ook rekening wordt gehouden met hun vermogen.

### **Lage-inkomensgrens**

De lage-inkomensgrens is een vast bedrag dat voor alle jaren en alle typen huishoudens een gelijke koopkracht vertegenwoordigt. De hoogte ervan is geënt op de bijstandsuitkering van een alleenstaande in 1979, toen deze op een hoog niveau lag. Uitgedrukt in de prijzen van 2018 gaat het om een bedrag van 12 720 euro op jaarbasis.

## 4.5 Meer informatie en literatuur

### **Meer informatie**

Cijfers over het aantal jongeren in bijstandsgezinnen naar regio zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over laag en langdurig laag inkomen van huishoudens zijn te vinden in [StatLine](#).



# 5. School

## Jongeren in het voortgezet onderwijs

Auteurs: Brigitta Struijkenkamp, Marijke Hartgers

**In het schooljaar 2019/'20 volgde ruim de helft van de leerlingen in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs een vmbo-opleiding. In de loop der jaren is het aandeel leerlingen in vmbo-b teruggelopen en in havo en vwo gestegen. In de voorexamenjaren was het aandeel zittenblijvers op de havo hoger dan op vmbo en vwo. Leerlingen met een migratieachtergrond bleven achter in slagingspercentages. Bijna alle vmbo-geslaagden blijven het volgende schooljaar onderwijs volgen.**

### 5.1 Vmbo'ers in het derde leerjaar

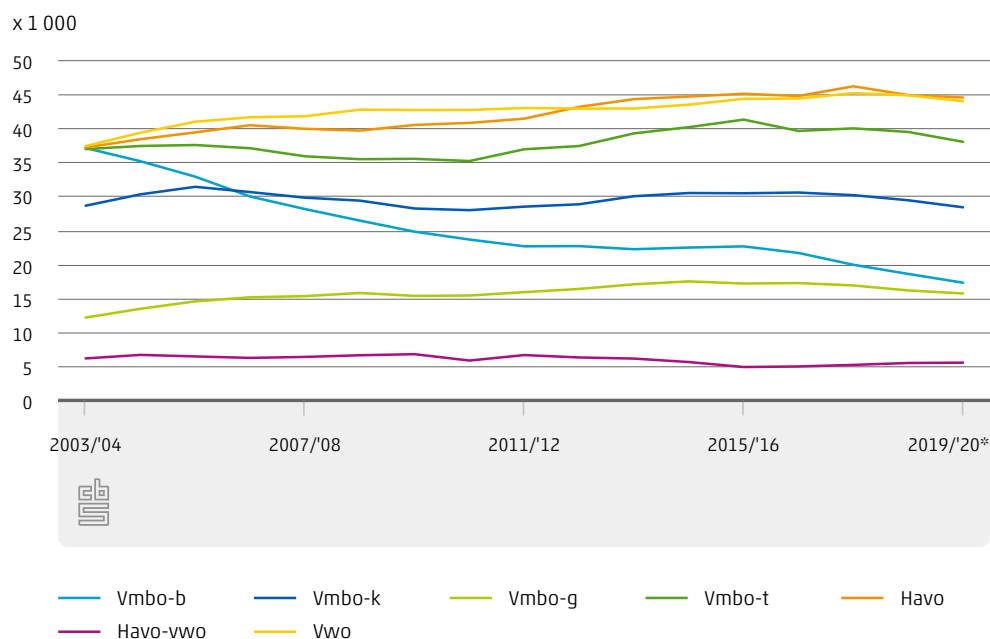
In het schooljaar 2019/'20 zaten bijna 194 duizend leerlingen in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs (exclusief praktijkonderwijs). Ruim 51 procent van deze leerlingen zat op het vmbo. Het aantal leerlingen in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs daalde in de afgelopen jaren. In 2015/'16 telde het derde leerjaar nog ruim 206 duizend leerlingen. De daling gaat samen met een daling van het aantal 14- en 15-jarigen in de bevolking.

**100 000** vmbo'ers in de derde klas



Het vmbo bestaat uit vier leerwegen: de basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b), de kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-k), de gemengde leerweg (vmbo-g) en de theoretische leerweg (vmbo-t). In het schooljaar 2019/'20 zaten bijna 100 duizend leerlingen in het derde leerjaar op het vmbo, iets meer dan de helft van alle leerlingen in het derde leerjaar. In 2003/'04 volgde nog bijna 59 procent van de leerlingen in de derde klas van het vo een vmbo-opleiding, in 2015/'16 was dat 54 procent. De daling in het aandeel vmbo-leerlingen is vooral te zien bij vmbo-b. In 2003/'04 zat 19 procent van de leerlingen in de derde klas van het vo op vmbo-b, terwijl dit in 2015/'16 11 procent en in 2019/'20 9 procent was. Het aandeel leerlingen op vmbo-k bleef in deze periode vrijwel gelijk en het aandeel op vmbo-g en vmbo-t nam licht toe. Vmbo-g en vmbo-t hebben een vergelijkbaar niveau en vormen het hoogste niveau binnen het vmbo. In tegenstelling tot vmbo-t, volgen leerlingen op vmbo-g ook een beroepsgericht vak.

### 5.1.1 Onderwijspositie van leerlingen in leerjaar 3



\* voorlopige cijfers

Ongeveer 23 procent van de leerlingen in het derde leerjaar van het voorgezet onderwijs in 2019/'20 volgde een havo-opleiding. Ditzelfde aandeel zat op het vwo. Een klein aandeel van de leerlingen, 3 procent, zat in een gemengde havo/vwo-klas. In 2003/'04 was het aandeel leerlingen in zowel havo als in vwo nog 19 procent; in 2015/'16 was dat voor beide 22 procent. Het aandeel leerlingen in een gemengde havo/vwo-klas bleef ongeveer gelijk.

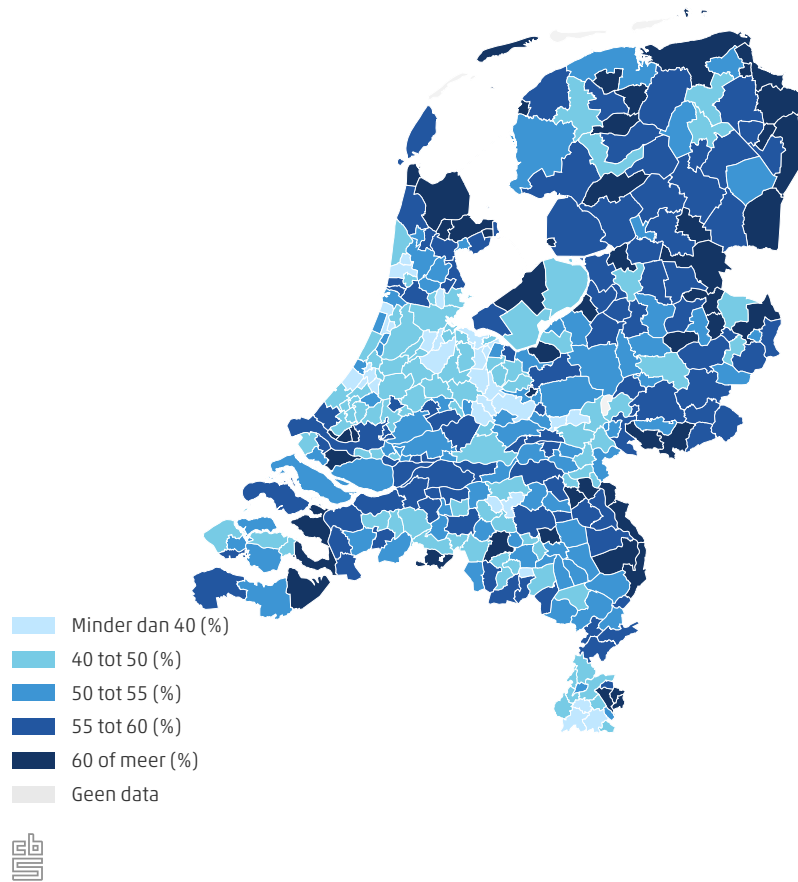
### Hoog aandeel vmbo'ers in Pekela, Gennep en op Terschelling

Het aandeel vmbo-leerlingen in het derde leerjaar verschilt sterk per woongemeente. Pekela, Gennep en Terschelling kenden het grootste aandeel vmbo'ers, met respectievelijk 72, 70 en 70 procent. De gemeenten Heemstede, Oegstgeest en Bloemendaal telden het laagste aandeel vmbo-leerlingen, met respectievelijk 21, 22 en 23 procent. In deze gemeenten was het aandeel hoogopgeleiden in de bevolking ook groter dan gemiddeld.

Drenthe en Flevoland zijn de provincies met het grootste aandeel vmbo'ers. Van de Drentse en Flevolandse leerlingen in het derde leerjaar ging in 2019/'20 respectievelijk 58 en 57 procent naar het vmbo. Ook in Friesland en Overijssel ging het om een dergelijk aandeel (56 procent). In de provincie Utrecht waren naar verhouding juist relatief weinig leerlingen die een vmbo-opleiding volgden, dat geldt ook voor Noord-Holland. In die provincies ging het om respectievelijk 44 en 47 procent van alle leerlingen in het derde leerjaar.

In de grote steden Utrecht, Amsterdam en Den Haag zat respectievelijk 42 procent, 45 procent en 49 procent van de leerlingen uit het derde leerjaar op het vmbo. Ook in de omliggende gemeenten van deze grote steden is het percentage vmbo'ers relatief laag. In Rotterdam is het aandeel vmbo-leerlingen met 59 procent hoger.

### 5.1.2 Leerlingen derde leerjaar vo op vmbo, 2019/'20\*



\* voorlopige data

### Leerlingen met eerste generatie migratieachtergrond vaker op vmbo-b

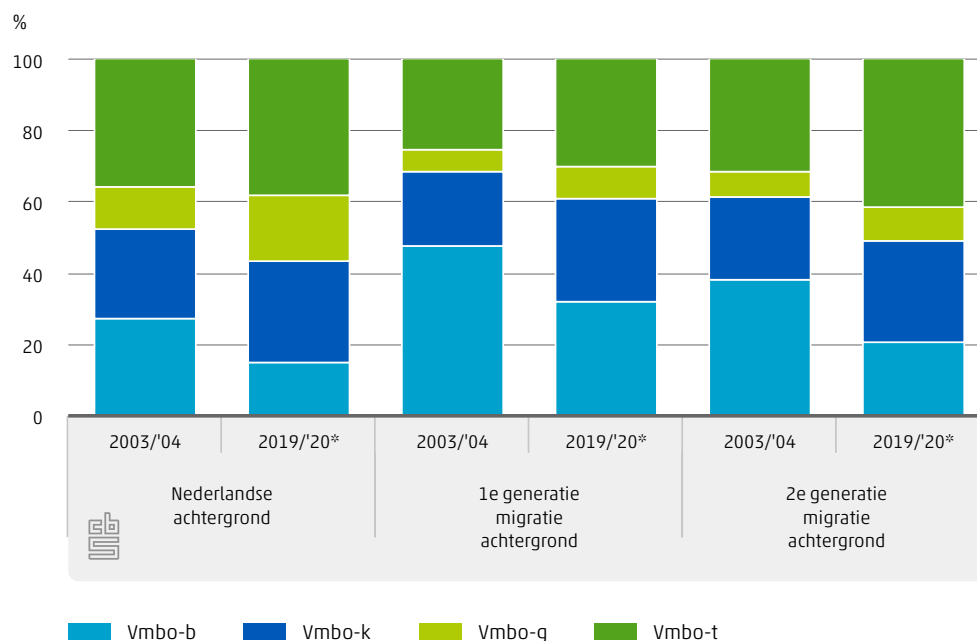
In zowel schooljaar 2003/'04 als 2019/'20 zaten leerlingen met een migratieachtergrond die niet in Nederland geboren zijn (eerste generatie) in het derde leerjaar verhoudingsgewijs vaker op het vmbo dan leerlingen zonder migratieachtergrond of leerlingen met een migratieachtergrond die wel in Nederland geboren zijn (tweede generatie). In 2019/'20 zat 60 procent van de vo-leerlingen in het derde leerjaar met een eerste generatie migratieachtergrond op het vmbo, tegen respectievelijk 49 en 56 procent van de leerlingen zonder migratieachtergrond of met een tweede generatie migratieachtergrond. In 2003/'04 was het voor alle drie de groepen hoger en ging het om respectievelijk 71, 54 en 64 procent.

Binnen het vmbo volgden leerlingen met een eerste generatie migratieachtergrond in zowel 2003/'04 als in 2019/'20 vaker vmbo-b ten opzichte van leerlingen met een tweede generatie migratieachtergrond of een Nederlandse achtergrond. Het omgekeerde is van toepassing op het aandeel leerlingen dat vmbo-g/t volgt. Het aandeel leerlingen op vmbo-k binnen het vmbo is ongeveer gelijk ongeacht de migratieachtergrond.

In vergelijking met 2003/'04 is het aandeel leerlingen op vmbo-b in alle drie de onderscheiden groepen in 2019/'20 afgenomen, maar voor de groep van eerste generatie migratieachtergrond relatief minder dan voor de overige twee onderscheiden groepen.

In vergelijking met leerlingen met een Nederlandse achtergrond gaan leerlingen met een migratieachtergrond, eerste én tweede generatie, sinds 2003/'04 relatief iets vaker naar vmbo-g of vmbo-t. De achterstand qua vmbo-niveau op leerlingen met een Nederlandse achtergrond is voor de leerlingen met een tweede generatie migratieachtergrond daarmee duidelijk afgenomen. Voor de groep leerlingen met een eerste generatie achtergrond lijkt de achterstand in deze periode eveneens iets te zijn afgenomen.

### 5.1.3 Leerlingen vmbo 3 naar migratieachtergrond



\* voorlopige cijfers

## 5.2 Door- en uitstroom voortgezet onderwijs

Van schooljaar 2018/'19 op 2019/'20 bleef gemiddeld 7 procent van de vo-leerlingen in leerjaar 3 of hoger zitten in hetzelfde leerjaar van het onderwijsniveau dat zij al volgden; 84 procent ging over naar een volgend leerjaar. Daarnaast stroomde een kleine 5 procent af naar een niveau lager en 1 procent stroomde op naar een hoger niveau. Bijna 3 procent ging door naar ander onderwijs en een kleine 1 procent stroomde uit het (bekostigd) onderwijs.

Van de leerlingen in het derde leerjaar van vmbo-b bleef 6 procent zitten, 82 procent stroomde door naar vmbo-b 4 en ruim 2 procent stroomde op naar vmbo-k. In totaal ging bijna 8 procent naar ander onderwijs: praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en mbo. Binnen het mbo was vooral de drempelloze entreeopleiding populair.<sup>1)</sup> Iets meer dan 1 procent stroomde uit het (bekostigd) onderwijs.

1) Een aantal leerlingen stroomde volgens de registerdata vanuit het derde leerjaar van vmbo-b door naar mbo niveau 2. Dit zijn zeer waarschijnlijk leerlingen die de doorlopende leerroute vmbo-mbo volg(d)en.

Vanuit het derde leerjaar van vmbo-k en vmbo-gt ging bijna 9 van de 10 leerlingen over naar het examenjaar. Daarnaast stroomde vanuit vmbo-k relatief veel leerlingen af naar vmbo-b (5 procent) en deden vanuit vmbo-gt relatief veel leerlingen het jaar een keer over (7 procent).

**77%** van havo 4 leerlingen  
volgend schooljaar in havo 5

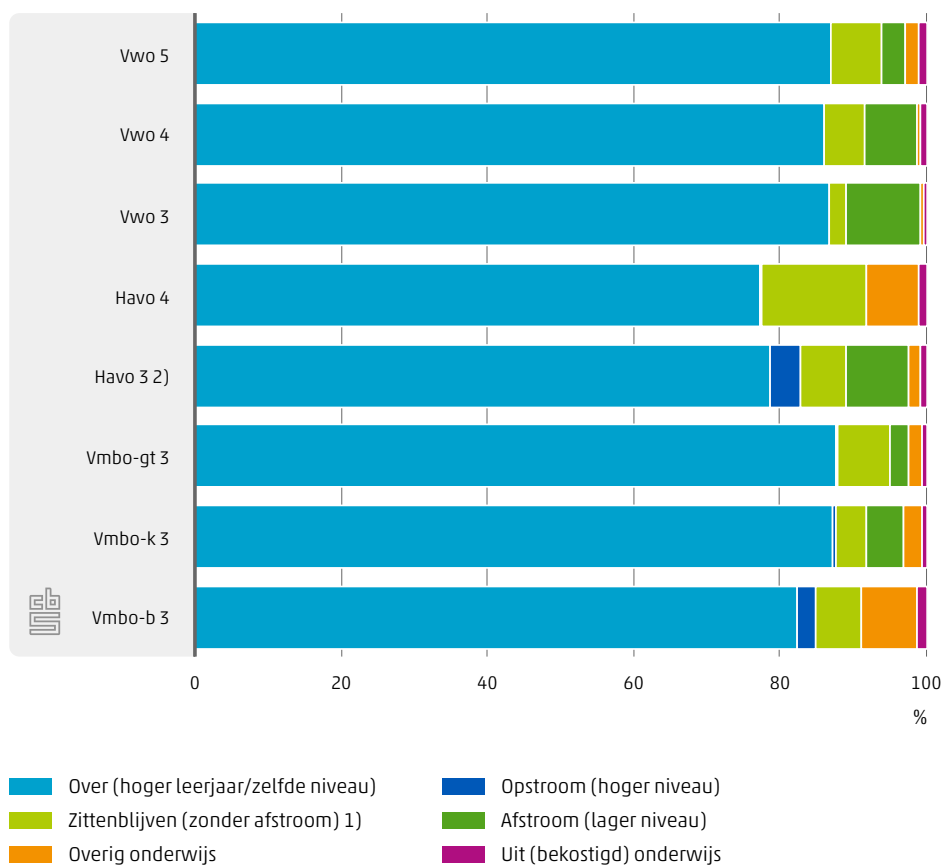


### Veel zittenblijvers en uitstroom havo 4

Op havo en vwo bleven de leerlingen het vaakst zitten in het voorexamenjaar; ruim 14 procent van de leerlingen op de havo en 7 procent van de leerlingen op het vwo. Daarnaast stroomde vanuit vwo 5 ruim 3 procent van de leerlingen af naar vooral havo 5. Havo 4 kende naast zittenblijvers relatief veel leerlingen die doorstroomden naar vavo of mbo (respectievelijk 1 en 6 procent). Leerlingen die vanuit havo 4 doorstromen naar het mbo zullen meestal geen overgangsbewijs naar havo 5 hebben behaald. Met een overgangsbewijs van havo 3 naar havo 4 kan al worden ingestroomd in het mbo.

Het laagste aandeel zittenblijvers was te vinden in het derde leerjaar van het vwo (2 procent). De afstroom vanuit vwo 3 was wel relatief groot. Ruim 10 procent van de leerlingen in vwo 3 vertrok naar met name havo 4. Ook vanuit havo 3 was de afstroom relatief hoog; bijna 9 procent van de leerlingen stroomde voor het merendeel af naar vmbo-t 4. De opstroom die te zien is vanuit havo 3 zal voor een deel geen opstroom zijn, maar doorstroom van een algemeen leerjaar havo/vwo naar vwo 4.

## 5.2.1 Door- en uitstroom per leerjaar, 2018/'19 op 2019/'20\*



\* voorlopige cijfers

1) Zittenblijven is in het volgend schooljaar in hetzelfde leerjaar (of lager) van hetzelfde onderwijsniveau, d.w.z. exclusief de vertraagde afstroom.

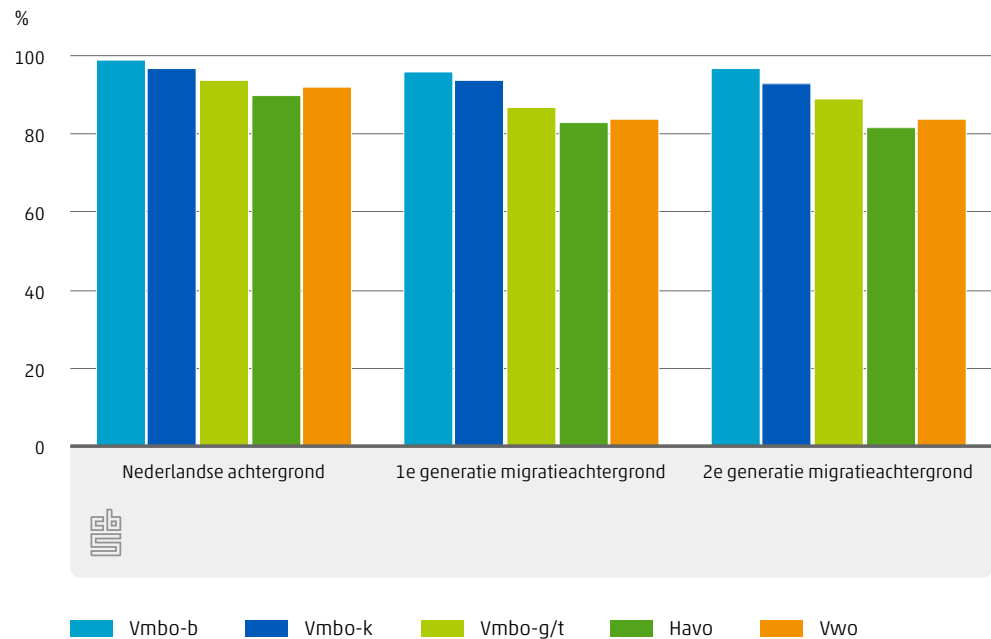
2) Havo leerjaar 3 is inclusief algemeen leerjaar 3 (meest havo/vwo); de doorstroom van havo/vwo 3 naar vwo 4 wordt gerekend tot opstroom.

## Slagingspercentage lager onder leerlingen met migratieachtergrond

Het percentage eindexamenkandidaten dat een diploma behaalt verschilt naar onderwijsniveau en naar migratieachtergrond. De slagingspercentages zijn het hoogst voor vmbo-b en vmbo-k, met in 2018/'19 respectievelijk 98 en 96 procent, en met 88 procent het laagst voor de havo. Leerlingen met een Nederlandse achtergrond laten bij elke onderwijssoort het hoogste slagingspercentage zien. De eindexamenkandidaten met een eerste of tweede generatie migratieachtergrond blijven hierbij achter; de verschillen tussen de generaties zijn klein.

Op havo en vwo waren de verschillen naar (migratie-)achtergrond het grootst, op vmbo-b en vmbo-k het kleinst. In 2018/'19 haalde 92 procent van de vwo-examenkandidaten met een Nederlandse achtergrond het diploma tegen 84 procent van de vwo-examenkandidaten met een migratieachtergrond (zowel eerste als tweede generatie).

### 5.2.2 Geslaagden naar migratieachtergrond, 2018/'19\*



\* voorlopige cijfers

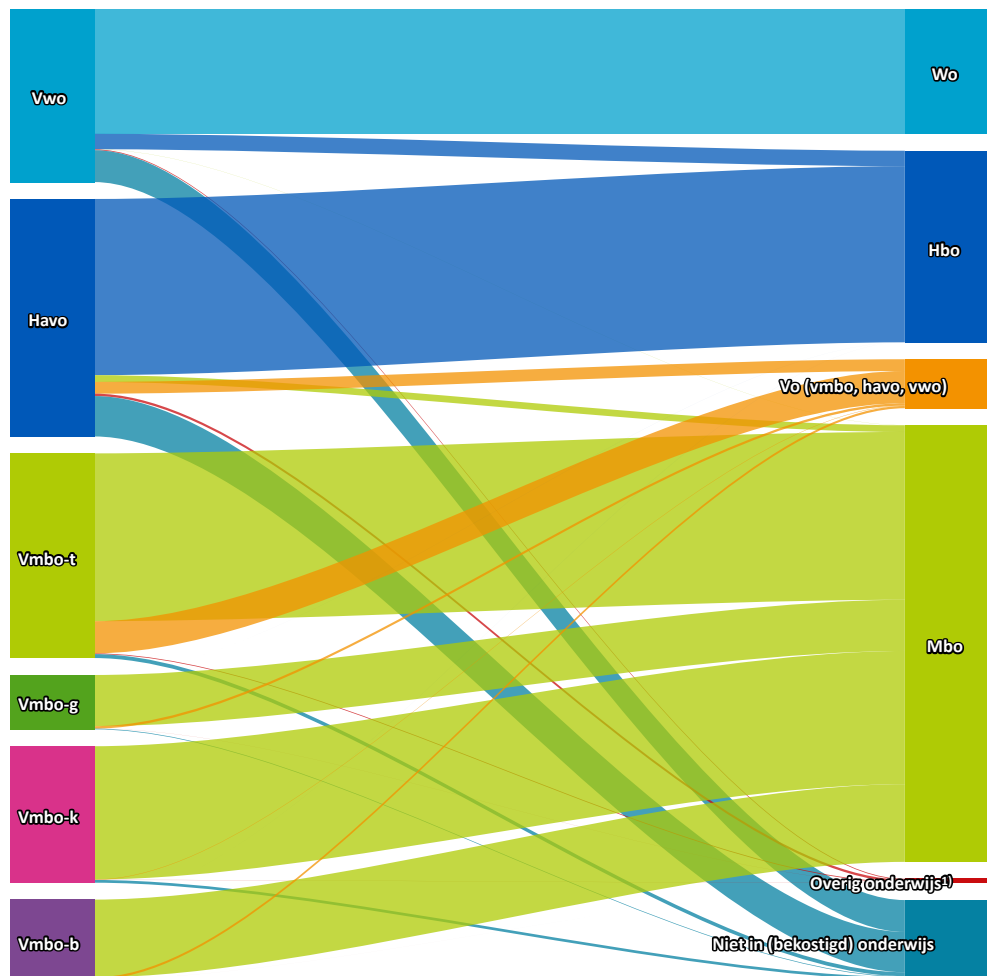
### Bijna alle vmbo-geslaagden bleven het volgende schooljaar onderwijs volgen

Bijna alle vmbo-geslaagden bleven het volgende schooljaar onderwijs volgen. Dit komt omdat leerlingen met een vmbo-diploma nog geen startkwalificatie hebben behaald (een diploma op minimaal havo-, vwo- of mbo 2-niveau). Van de vmbo-b/k/g-gediplomeerden uit het schooljaar 2018/'19 volgde 94 tot 98 procent in het schooljaar 2019/'20 een mbo-opleiding. Na het afronden van vmbo-t koos 82 procent voor het mbo, terwijl 16 procent naar de havo ging. Van de havo- en vwo-geslaagden stroomden de meeste leerlingen door naar het hoger onderwijs. Van de havo-geslaagden ging 74 naar het hbo, terwijl van de vwo-geslaagden 9 procent naar het hbo en 72 procent naar de universiteit ging. Respectievelijk 17 procent (havo) en 18 procent (vwo) volgde een jaar na het afronden van havo of vwo geen (bekostigd) onderwijs. Uit eerder onderzoek onder havo- en vwo-geslaagden uit schooljaar 2009/'10 bleek dat meer dan de helft van de schoolverlaters na één tussenjaar weer een opleiding volgde.

### 5.2.3 Door- en uitstroom gediplomeerden voortgezet onderwijs, 2018/19\* op 2019/20\*

schooljaar 2018/19

schooljaar 2019/20



\* voorlopige cijfers

<sup>1)</sup> Overig onderwijs bestaat uit praktijkonderwijs (pro), voortgezet speciaal onderwijs (vso) en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo).

## 5.3 Begrippen

### Afstroom

Er is sprake van afstroom wanneer een leerling in het volgende schooljaar in een lager niveau zit, ongeacht het leerjaar. Van vertraagde afstroom is sprake wanneer een leerling in het volgende schooljaar een niveau lager zit van hetzelfde leerjaar of een leerjaar lager. Hierbij is de volgende indeling van onderwijssoort aangehouden, waarbij vmbo-b het laagste niveau is en vwo het hoogste niveau:

- vmbo-b
- vmbo-k
- vmbo-g/t
- havo (inclusief algemeen leerjaar 3)
- vwo

In de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs is geen niveauperandering bepaald. De indeling naar niveau is in deze brugperiode niet betrouwbaar.



### **Havo**

De havo is een onderwijssoort in het voortgezet onderwijs die vooral bedoeld is als voorbereiding op het hoger beroepsonderwijs. Met een havo-diploma is het tevens mogelijk om door te stromen naar het vijfde leerjaar van het vwo. De havo heeft vijf leerjaren. In de tweede fase (leerjaren 4 en 5) kiezen leerlingen uit vier profielen.

### **Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)**

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) leidt op voor een beroep. Mbo'ers combineren school met stages in de praktijk. Dit gebeurt via de beroepsopleidende leerweg (bol) of de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Bij de bol zit de student het grootste deel van de opleiding op school. Bij de bbl werkt een student en volgt deze een of twee dagen per week school.

Er zijn opleidingen op vier niveaus. Voor elk niveau gelden verschillende vooropleidingseisen. Ook de opleidingsduur verschilt. Het gaat om de volgende opleidingen:

1. *De entreeopleiding* is bedoeld voor jongeren zonder een diploma van een vooropleiding. De opleiding duurt meestal een jaar.
2. *De basisberoepsopleiding* (niveau 2) duurt een tot twee jaar. Vooropleiding: vmbo-b, -k, -g, of -t, of de entreeopleiding van het mbo.
3. *De vakopleiding* (niveau 3) duurt twee tot drie jaar. Vooropleiding: vmbo-k, -g of -t, havo, of mbo niveau 2.
4. *De middenkaderopleiding* (niveau 4) duurt meestal drie jaar. Voor sommige opleidingen geldt een maximum van vier jaar. Studenten die deze opleiding afronden, kunnen verder studeren op het hbo. Vooropleiding: vmbo-k, -g of -t, havo of mbo niveau 2 of 3.
5. *De specialistenopleiding* (niveau 4) is bedoeld voor mbo'ers die al een diploma vakopleiding (niveau 3) voor eenzelfde beroep of beroeps categorie hebben. De specialistenopleiding duurt dan nog een jaar.

### **Onderwijssoorten**

vso= voortgezet speciaal onderwijs

vmbo = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

havo = hoger algemeen voortgezet onderwijs

vwo = voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

mbo = middelbaar beroepsonderwijs

vavo = voortgezet algemeen volwassenenonderwijs

hbo = hoger beroepsonderwijs

wo = wetenschappelijk onderwijs

### **Opstroom**

Er is sprake van opstroom wanneer een leerling in het volgende schooljaar in een hoger niveau zit, ongeacht het leerjaar. Van vertraagde opstroom is sprake wanneer een leerling in het volgende schooljaar een niveau hoger zit van hetzelfde leerjaar of lager. Hierbij is de volgende indeling van onderwijssoort aangehouden, waarbij vmbo-b het laagste niveau en vwo het hoogste niveau is:

- vmbo-b
- vmbo-k
- vmbo-g/t
- havo (inclusief algemeen leerjaar 3)
- vwo

In de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs is geen niveauverandering bepaald. De indeling naar niveau is in deze brugperiode niet betrouwbaar.

**Persoon met migratieachtergrond**

Persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). De herkomstgroepering wordt bepaald aan de hand van het geboorteland van de persoon zelf of dat van de moeder, tenzij de moeder in Nederland is geboren. In dat geval geldt het geboorteland van de vader.

**Persoon met Nederlandse achtergrond**

Persoon van wie de beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.

**Praktijkonderwijs**

Praktisch onderwijs, aansluitend op het basisonderwijs, dat bestemd is voor leerlingen die niet in staat worden geacht om een diploma te behalen in het vmbo.

**Startkwalificatie**

Een startkwalificatie is een diploma op minimaal havo, vwo of mbo niveau 2.

Een startkwalificatie wordt gezien als het minimale niveau dat nodig is om een volwaardige plaats op de arbeidsmarkt te veroveren. Wanneer jongeren zonder startkwalificatie van school gaan, wordt verwacht dat ze problemen krijgen op de arbeidsmarkt.

**Vmbo – basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b)**

Leerweg binnen het vmbo. Vooropleiding voor de basisberoepsopleiding, niveau 2 van de kwalificatiestructuur van het mbo.

**Vmbo – gemengde leerweg (vmbo-g)**

Leerweg binnen het vmbo. Heeft hetzelfde niveau als de theoretische leerweg van het vmbo, maar heeft ook een beroepsgericht vak. Dit programma geeft toegang tot de middenkaderopleiding, niveau 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo. Het is na diplomering, met een extra vak, tevens mogelijk om door te stromen naar het vierde leerjaar van de havo.

**Vmbo – kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-k)**

Leerweg binnen het vmbo. De minimale vooropleiding voor de vakopleiding en de middenkaderopleiding, respectievelijk op niveau 3 en 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo.

**Vmbo – theoretische leerweg (vmbo-t)**

Leerweg binnen het vmbo. Geeft toegang tot de middenkaderopleiding, niveau 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo. Het is na diplomering, met een extra vak, tevens mogelijk om door te stromen naar het vierde leerjaar havo.

### **Vwo**

Het vwo is een onderwijssoort in het voortgezet onderwijs, die vooral bedoeld is als voorbereiding op het wetenschappelijk onderwijs (wo). Het vwo heeft zes leerjaren. Leerlingen kunnen in de tweede fase (leerjaren 4, 5 en 6) kiezen uit vier profielen. Het vwo kent twee onderwijssoorten: het atheneum en het gymnasium. Op het gymnasium krijgen alle leerlingen Grieks en Latijn in de onderbouw en minimaal één van deze klassieke talen in de bovenbouw.

### **Zittenblijven (zonder afstroom)**

In dit hoofdstuk wordt een zittenblijver gezien als een leerling die in het volgende schooljaar in hetzelfde leerjaar zit van hetzelfde onderwijsniveau. Een enkele leerling zal in een lager leerjaar zitten van hetzelfde niveau. Leerlingen in de examenjaren worden niet meegerekend in het zittenblijven. Deze definitie wijkt af van wat in andere onderzoeken gebruikelijk is. Daar wordt namelijk ook de vertraagde afstroom (naar hetzelfde of lager leerjaar van een lager niveau) tot zittenblijven gerekend.

## **5.4 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

Onderwijscijfers van de groep tot 25 jaar zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over het aantal en percentage vmbo'ers in het derde leerjaar per gemeente zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over gediplomeerden in het voortgezet onderwijs zijn te vinden in [Jeugdmonitor Statline](#).

Cijfers over het onderwijsniveau van de bevolking per provincie en gemeente zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over examenkandidaten en slagingspercentages in het voortgezet onderwijs zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over door- en uitstroom in het voortgezet onderwijs zijn te vinden in [StatLine](#).

Voor meer informatie over kenmerken van schoolverlaters en de arbeidspositie vijf jaar later zie [Kenmerken schoolverlaters en arbeidspositie vijf jaar later](#).

# 6. Werk

## Jongeren op de arbeidsmarkt

Auteur: Willem Gielen

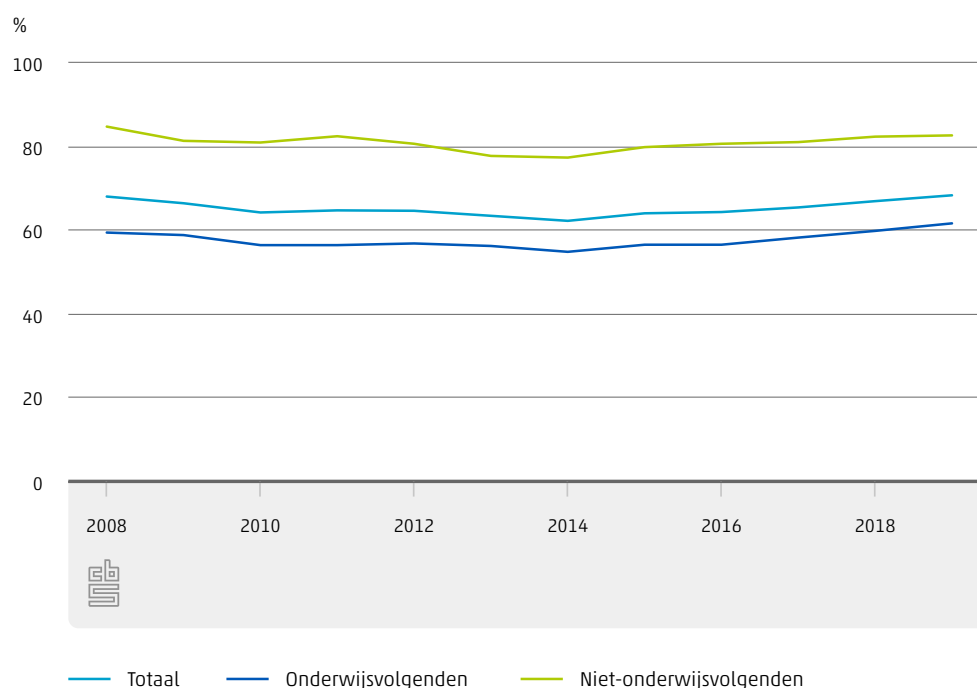
In 2019 nam het percentage jongeren met werk toe en daalde de jeugdwerkloosheid verder. Ook hadden in 2019 relatief meer jongeren een vaste arbeidsrelatie dan in de jaren daarvoor. Van de 15- tot 27-jarige werknemers ervoer 14 procent in 2019 werkgerelateerde psychische vermoeidheidsklachten, en bijna een derde van de jongere werknemers had vaak of altijd te maken met een hoge werkdruk. Ruim driekwart van de jongere werknemers was tevreden met hun werk.

### 6.1 Arbeidsdeelname

#### Ruim twee derde van de jongeren had in 2019 betaald werk

Vorig jaar had 68 procent van de 15- tot 27-jarigen betaald werk, dat zijn ruim 1,7 miljoen jongeren. De nettoarbeidsparticipatie van jongeren was in 2019 hoger dan in 2009. Na de financiële crisis in 2008 nam het percentage werkende jongeren af, om na 2014 weer gestaag toe te nemen. Dat gold zowel voor onderwijsvolgende als niet-onderwijsvolgende jongeren. In 2019 werkte 62 procent van de onderwijsvolgenden en 83 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren.

##### 6.1.1 Nettoarbeidsparticipatie van 15- tot 27-jarigen



**68%** van de 15- tot 27-jarigen  
had in 2019 betaald werk



---

## Arbeidsparticipatie jongeren sterk gedaald sinds start van coronacrisis

Na het uitbreken de coronacrisis daalde het percentage jongeren met betaald werk aanzienlijk. In het 1<sup>e</sup> kwartaal van 2020 had van de jongeren van 15 tot 27 jaar 67,9 procent nog betaald werk, in het 2<sup>e</sup> kwartaal was dit afgenomen naar 64,5 procent (niet gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Dit is de sterkste afname van de werkgelegenheid onder jongeren in één kwartaal sinds de start van de kwartaalcijfers uit Enquête Beroepsbevolking in 2003. Daarnaast nam het werkloosheidspercentage onder jongeren juist flink toe: van 6,3 procent in het 1<sup>e</sup> kwartaal, naar 8,5 procent in het 2<sup>e</sup> kwartaal van 2020. Normaal gesproken neemt het aantal werkende jongeren door seizoensinvloeden juist toe van het eerste op het tweede kwartaal.

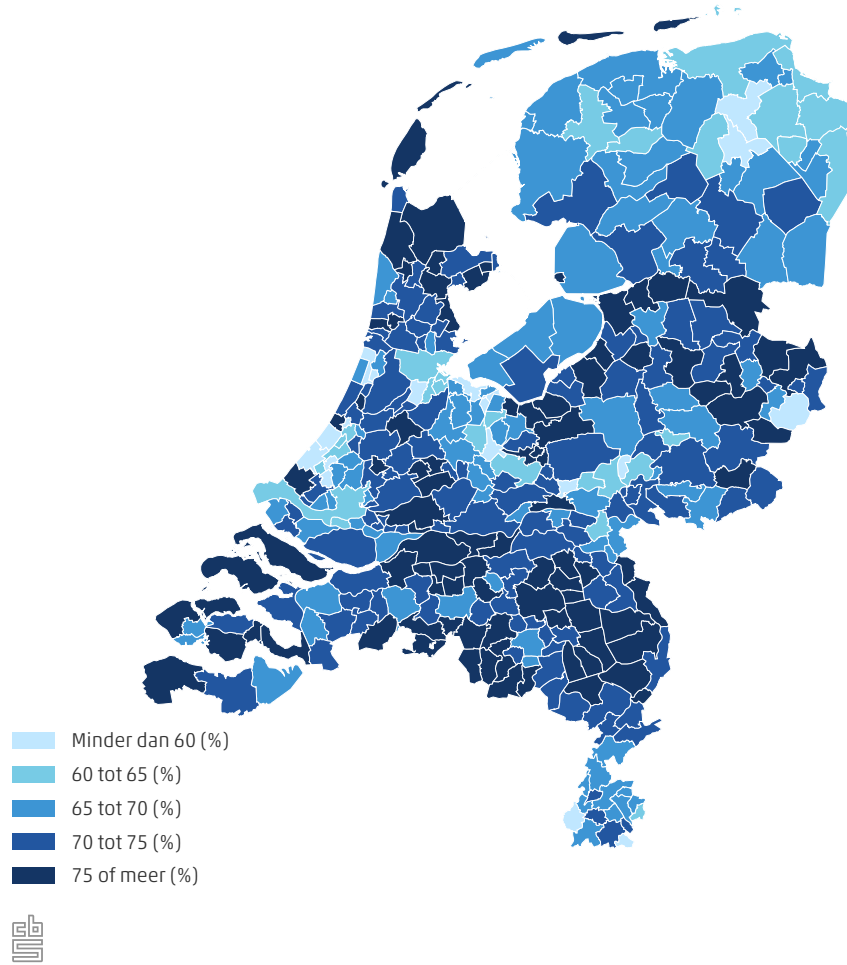
---

## Arbeidsparticipatie onder jongeren relatief laag in G4-gemeenten

De nettoarbeidsparticipatie onder jongeren lag in 2018 in alle G4-gemeenten onder het landelijk gemiddelde. In Utrecht was de arbeidsparticipatie van 15- tot 27-jarigen 66 procent, in Amsterdam 65 procent, in Rotterdam 62 procent en in Den Haag 58 procent. In de studentensteden Maastricht (46 procent), Delft (51 procent) en Groningen (56 procent) was de arbeidsparticipatie ook relatief laag.

De nettoarbeidsparticipatie onder jongeren was het hoogst in de gemeenten Staphorst, Urk en Scherpenzeel (allen 83 procent). Bij de gemeenten groter dan 100 duizend inwoners was het percentage werkenden ook hoog in de gemeenten Westland (81 procent), Venlo (73 procent), 's-Hertogenbosch, Alphen aan den Rijn, Ede en Alkmaar (allen 72 procent). Van alle gemeenten was de groep werkende jongeren het kleinst in Vaals (39 procent), Rozendaal (40 procent), Wageningen (42 procent) en Wassenaar (45 procent).

### 6.1.2 Nettoarbeidsparticipatie van 15- tot 27-jarigen, 2018\*



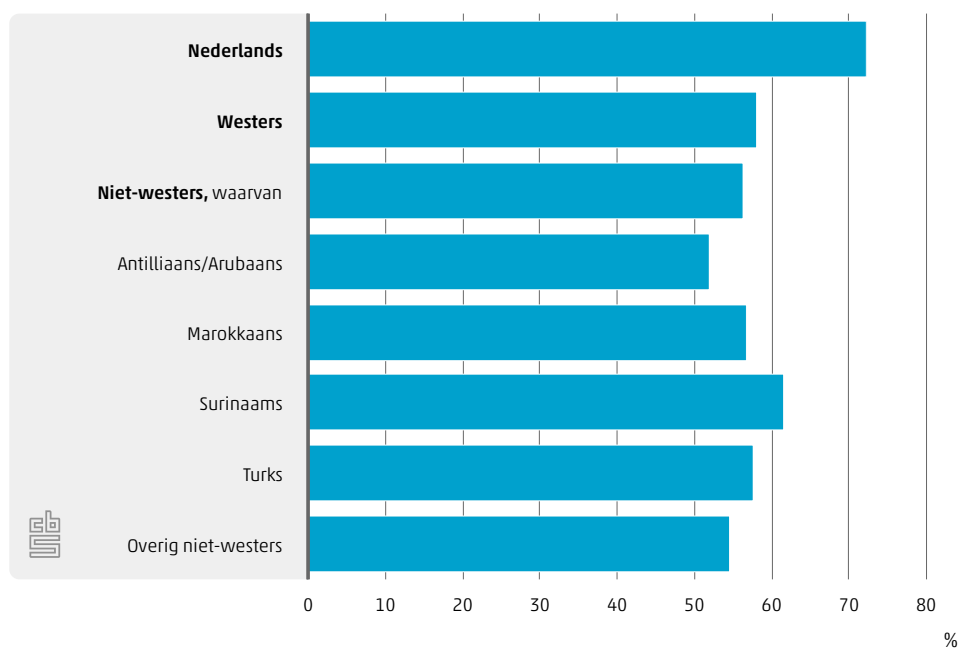
\* Voorlopige cijfers

---

## Jongeren met migratieachtergrond hebben minder vaak werk

Van de jongeren van 15 tot 27 jaar met een Nederlandse achtergrond had 72 procent in 2019 werk. Bij de jongeren met een westerse- of niet-westerse migratieachtergrond was dat percentage lager. Van de 15- tot 27-jarigen met een niet-westerse migratieachtergrond hadden jongeren met een Surinaamse achtergrond het vaakst werk (62 procent), jongeren met een Antilliaanse achtergrond het minst vaak (52 procent).

### 6.1.3 Nettoarbeidsparticipatie van 15- tot 27-jarigen, 2019



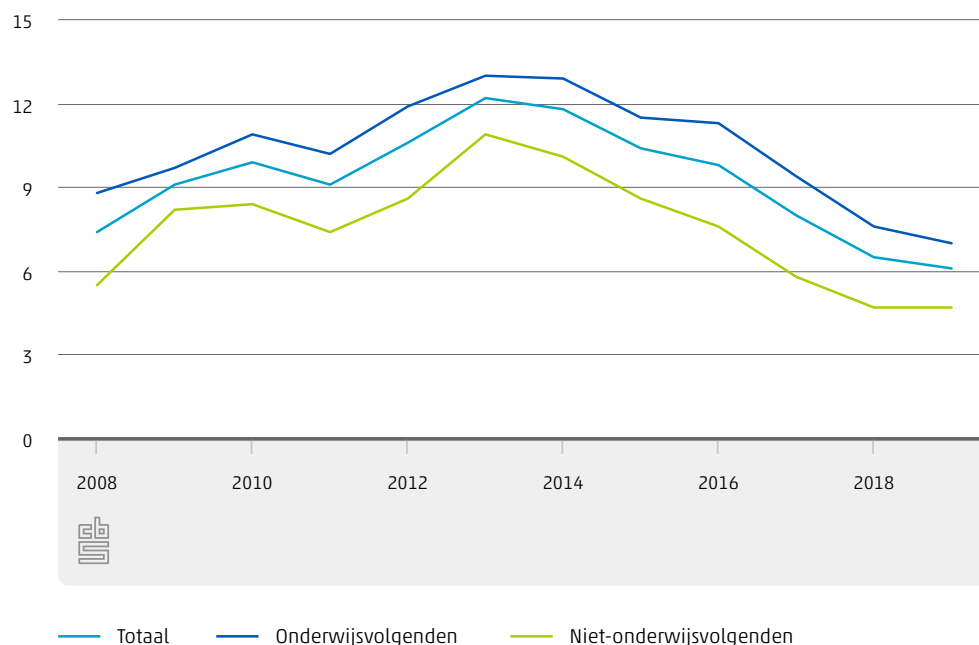
---

## Jeugdwerkloosheid tussen 2014 en 2019 gedaald

De werkloosheid onder 15- tot 27-jarigen is sinds 2014 vrijwel voortdurend gedaald tot 6,1 procent in 2019. De werkloze beroepsbevolking omvat iedereen die geen betaald werk heeft, maar wel op zoek is naar werk en op korte termijn kan starten. In 2012 en 2013 steeg de werkloosheid onder jongeren van 15 tot 27 jaar nog sterk. Van de jongeren waren scholieren of studenten in 2019 vaker werkloos (7,0 procent) dan de niet-onderwijsvolgenden (4,7 procent).

### 6.1.4 Werkloosheidspercentage van 15- tot 27-jarigen

% van de beroepsbevolking



## 6.2 Arbeidskenmerken

### Scholieren en studenten werkten in 2019 gemiddeld 14 uur per week

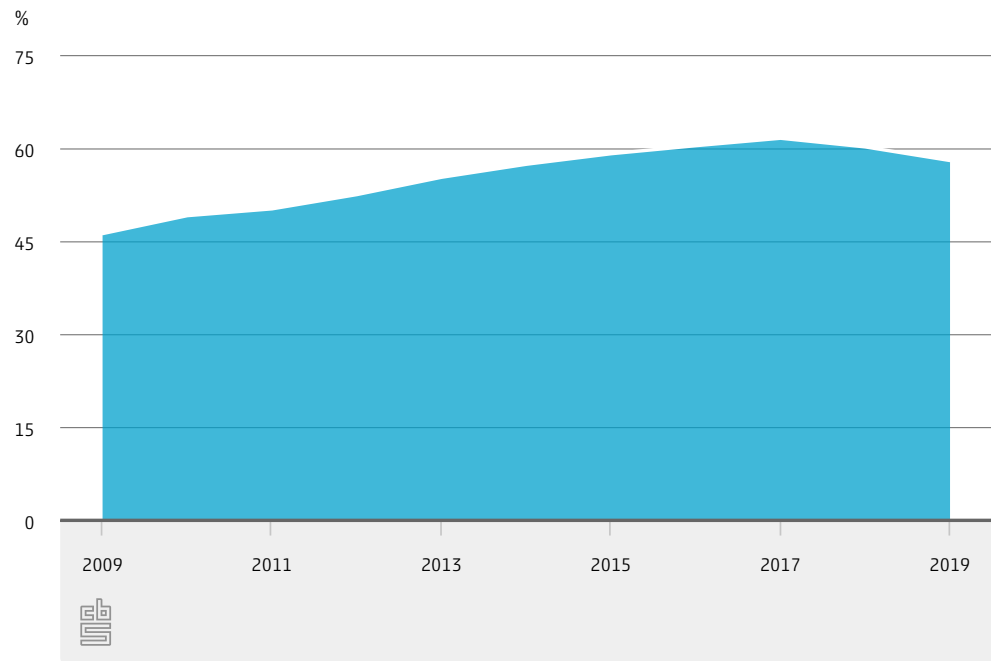
Van de jongeren tussen de 15 en 27 jaar is het merendeel nog scholier of student. Gemiddeld werkten zij 14 uur per week in 2019. Niet-onderwijsvolgende jongeren werkten 34 uur per week. De gemiddelde arbeidsduur nam van 2009 tot 2016 onder alle jongeren af. Sinds 2016 is de arbeidsduur weer licht gestegen. In 2019 werkten jongeren desondanks nog altijd minder uren dan in 2009, toen er door onderwijsvolgenden gemiddeld 16 uur en door niet-onderwijsvolgenden gemiddeld 35 uur per week werd gewerkt.

### Minder jongeren met flexibele arbeidsrelatie

Het merendeel van de werkende jongeren had een flexibele arbeidsrelatie: 58 procent in 2019. Dit percentage is tussen 2017 en 2019 wat afgenomen, terwijl het tussen 2009 en 2017 nog ieder jaar toenam.



## 6.2.1 Flexibel dienstverband, 15-27 jaar



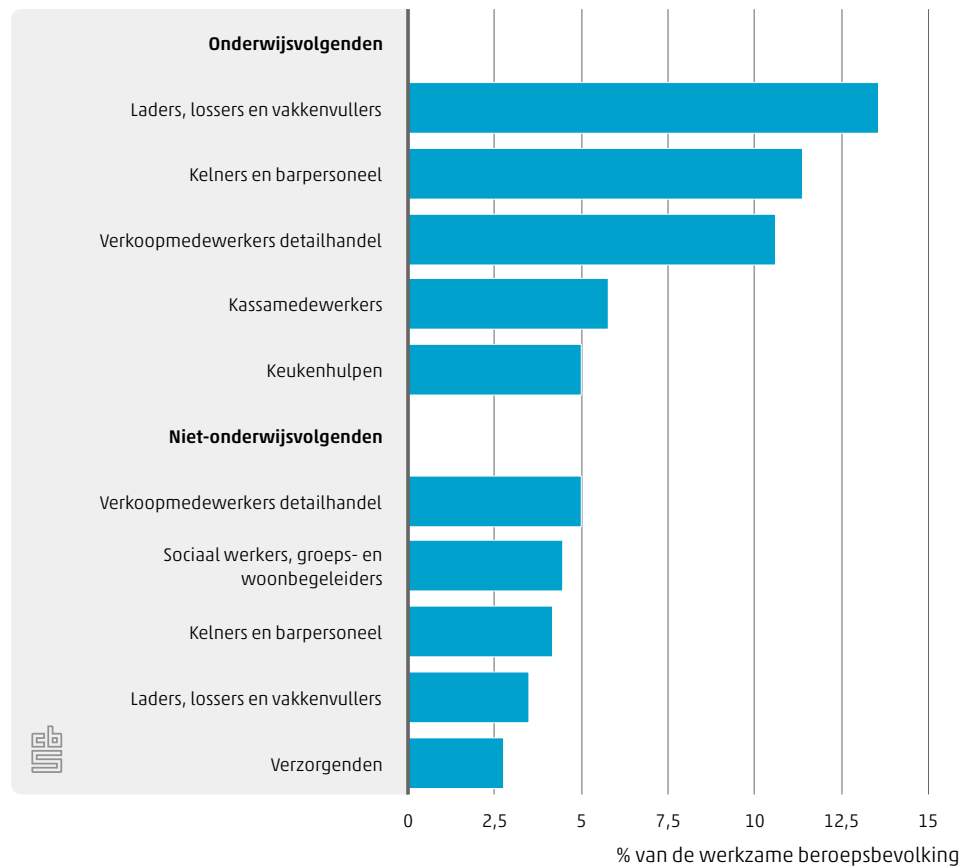
Scholieren of studenten met een (bij)baan hadden in 2019 met 71 procent vaker een flexibel contract dan werkende jongeren die geen opleiding volgen. Van hen had 38 procent een flexibele arbeidsrelatie. Van de onderwijsvolgende jongeren met een flexibele arbeidsrelatie was het grootste deel oproep- of invalkracht. Niet-onderwijsvolgenden met een flexibele arbeidsrelatie hadden het vaakst een tijdelijk contract met uitzicht op vast.

## Scholieren en studenten vaakst werkzaam als vakkenvuller

Van alle werkzame scholieren en studenten was in 2019 de grootste groep werkzaam als lader, lossers of vakkenvuller: 14 procent. Daarnaast werkten ze vaak in de horeca aan de bar of als ober, gevolgd door werken als verkoopmedewerker (beiden 11 procent).

Onder de niet-onderwijsvolgende jongeren waren de meest voorkomende beroepen verkoopmedewerkers in de detailhandel, sociaal werkers en groeps- en woonbegeleiders (allen 5 procent). Werken in de horeca aan de bar of als kelner (4 procent) kwam onder deze jongeren ook relatief vaak voor.

## 6.2.2 Meest voorkomende beroepen onder 15- tot 27-jarigen, 2019



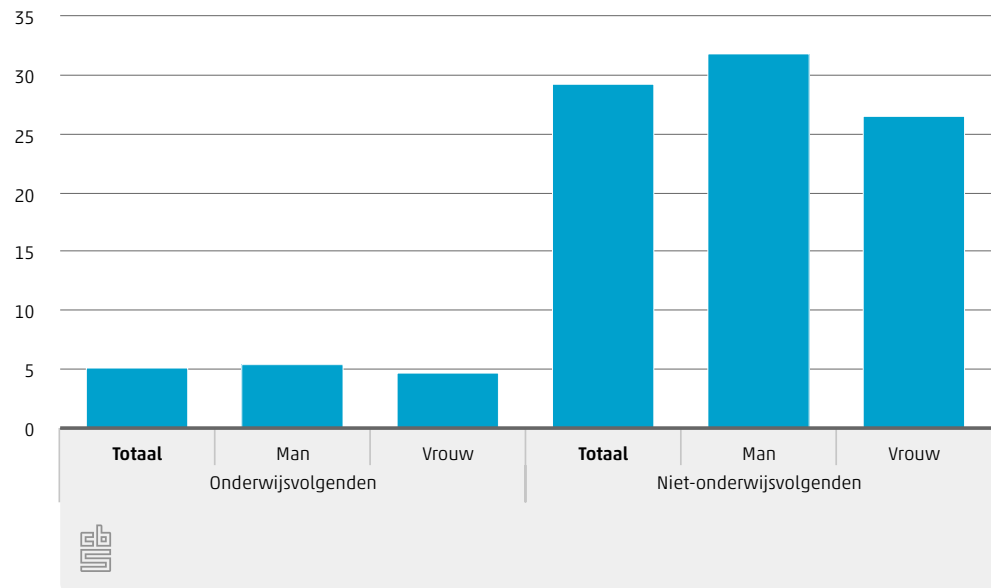
## Doorsnee jaarinkomen van onderwijsvolgende jongeren ruim 5 000 euro

In 2018 bedroeg het doorsnee (mediane) jaarinkomen van 15- tot 27-jarige werknemers die onderwijs volgen 5 100 euro. Bij mannen was dat 5 500 euro, bij vrouwen 4 800 euro.

Jongere werknemers die geen onderwijs meer volgen verdienden in 2018 met een doorsnee jaarinkomen van 29 200 euro aanzienlijk meer. Hierbij was het verschil tussen de jaarinkomens van vrouwen en mannen ook groter: 26 500 euro voor vrouwen tegen 31 900 euro voor mannen. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat jonge vrouwen minder uren werkten. Worden alleen de voltijdwerkende jongeren vergeleken, dan bedroeg het doorsnee jaarinkomen bij mannen 35 900 euro en bij vrouwen 35 100 euro.

### 6.2.3 Persoonlijk primair jaarinkomen van 15- tot 27-jarige werknemers, 2018

mediaan (1 000 euro)



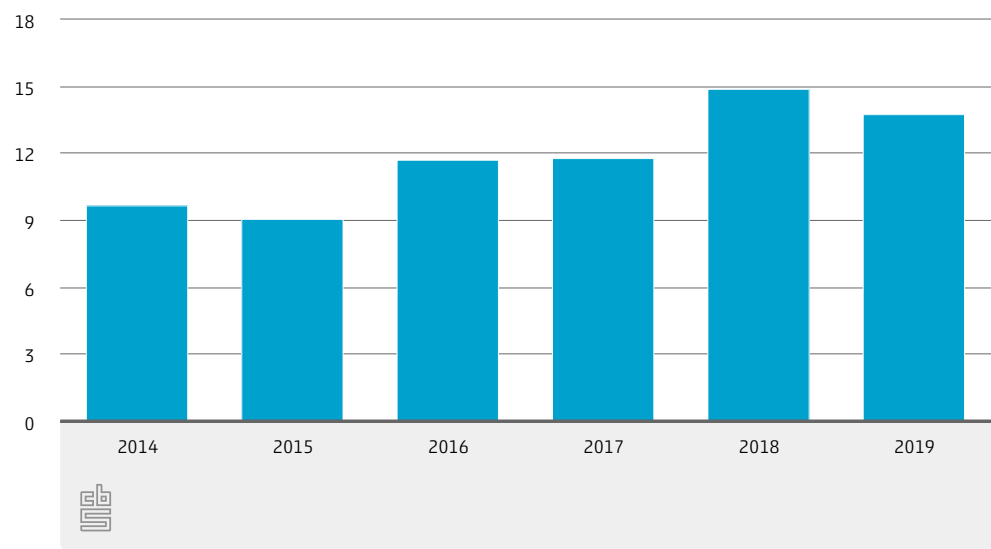
## 6.3 Arbeidsomstandigheden

### Niet-onderwijsvolgende jongeren meer last van psychische vermoeidheidsklachten

In 2019 zei 14 procent van de werknemers tussen de 15 en 27 jaar een enkele keer per maand of vaker last te hebben van psychische vermoeidheidsklachten (burn-outklachten) door het werk. Dat percentage is hoger dan in 2014 (10 procent), maar iets lager dan in 2018 (15 procent). Met name in 2016 en 2018 steeg de groep jongere werknemers met vermoeidheidsklachten sterk. Dat blijkt uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) van CBS en TNO.

### 6.3.1 Pyschische vermoeidheidsklachten (burn-outklachten) onder 15- tot 27-jarige werknemers

% minstens enkele keren per maand



Bron: CBS, TNO

Jonge werknemers die geen onderwijs meer volgen, hadden in 2019 vaker dan scholieren of studenten last van psychische vermoeidheidsklachten door het werk: respectievelijk 19 versus 11 procent. Vrouwen meldden daarnaast vaker werkgerelateerde psychische vermoeidheidsklachten dan mannen (respectievelijk 16 procent en 11 procent).

**14%** van jonge werknemers  
psychisch vermoeid door werk



### Bijna een derde jongere werknemers ervaart regelmatig hoge werkdruk

In 2019 zei 31 procent van de werknemers tussen 15 en 27 jaar vaak of altijd een hoge werkdruk te ervaren. Dat is vergelijkbaar met een jaar eerder. Onder 15- tot 27-jarige vrouwen was het aandeel werknemers dat regelmatig een hoge werkdruk ervoer 33 procent, bij mannen was dit 29 procent. Jongere werknemers ervoeren minder vaak een hoge werkdruk dan werknemers die 27 jaar of ouder waren: daarvan zei 39 procent in 2019 een hoge werkdruk te ervaren.

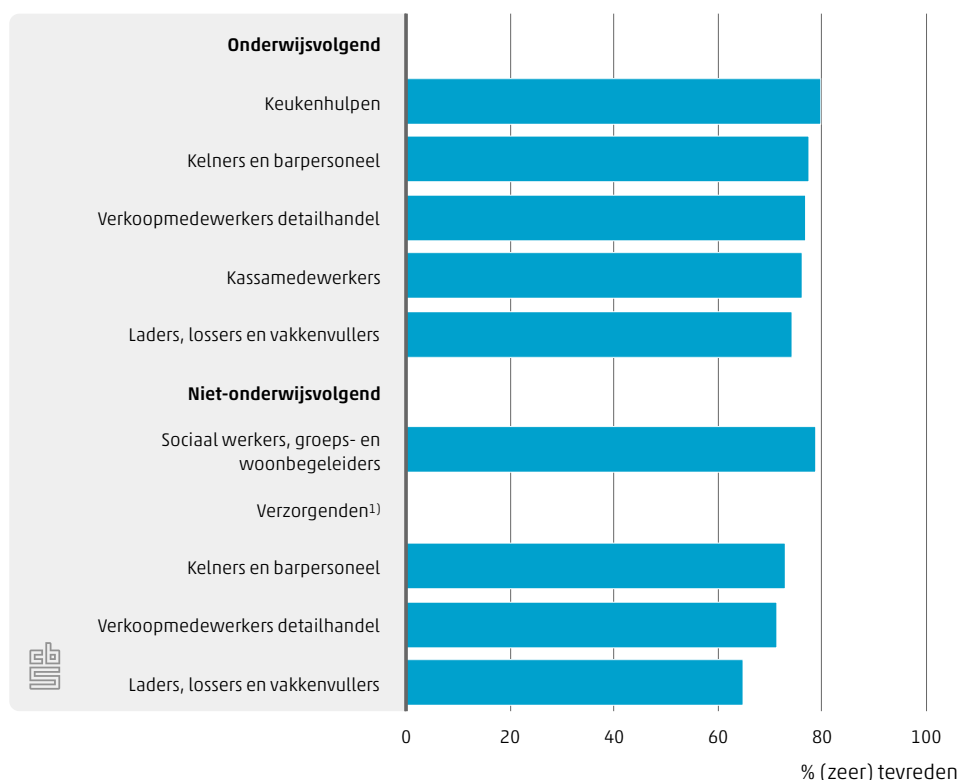
Van de werknemers tussen 15 en 27 jaar die nog deelnemen aan onderwijs gaf 29 procent aan een hoge werkdruk te ervaren. Bij werknemers die geen onderwijs meer volgen was dat 35 procent.

## Ruim drie kwart van de jongeren tevreden met werk

In 2019 was 78 procent van de jongere werknemers (zeer) tevreden met zijn of haar werk. Dat is wat hoger in vergelijking met de voorgaande vijf jaren. Onderwijsvolgenden waren met 79 procent iets vaker tevreden dan niet-onderwijsvolgende werknemers (76 procent).

Van de meest voorkomende beroepen onder scholieren of studenten waren de keukenhulpen met 80 procent het vaakst tevreden met het werk. Vakkenvullers waren met 74 procent het minst vaak (zeer) tevreden. Onder de niet-onderwijsvolgende jongeren waren de sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders met 79 procent verreweg het vaakst tevreden met hun werk. Vakkenvullers waren met 65 procent het minst tevreden.

### 6.3.2 Tevredenheid met werk door 15- tot 27-jarige werknemers naar meest voorkomende beroepen, 2019



Bron: CBS, TNO

<sup>1)</sup> Te weinig gegevens.

## 6.4 Begrippen

### Beroepsbevolking

Personen die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking) of die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

### **Flexibele arbeidsrelatie**

Een arbeidsrelatie waarbij sprake is van een arbeidsovereenkomst waarin de afspraak over de arbeidsduur gewoonlijk varieert tussen een overeengekomen minimum en maximum aantal uren per week. Tot de werknemers met een flexibele baan worden gerekend: uitzendkrachten, oproepkrachten en werknemers met overige contracten waarin de arbeidsduur gewoonlijk varieert tussen een minimum en een maximum aantal uren per week.

### **Nettoarbeidsparticipatie**

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

### **Vaste arbeidsrelatie**

Relatie tussen een werkgever en werknemer waarbij sprake is van een arbeidscontract voor onbepaalde tijd.

### **Werkdruk**

Werkdruk wordt ook wel omschreven als taakeisen. Dit is gemeten met drie enquêtevragen:

- Moet u extra hard werken om iets af te krijgen?
- Moet u heel veel werk doen?
- Moet u erg snel werken?

De antwoordcategorieën zijn bij elke vraag: altijd (score 4), vaak (score 3), soms (score 2) of nooit (score 1). Als iemand gemiddeld op de drie uitspraken een score heeft van 2,5 of hoger, dan er is sprake van altijd of vaak een hoge werkdruk.

### **Werkgerelateerde psychische vermoeidheidsklachten**

Psychische vermoeidheid door het werk wordt gemeten aan de hand van vijf uitspraken:

- Ik voel me emotioneel uitgeput door mijn werk.
- Aan het einde van een werkdag voel ik me leeg.
- Ik voel me moe als ik 's morgens opsta en geconfronteerd word met mijn werk.
- Het vergt heel veel van mij om de hele dag met mensen te werken.
- Ik voel me compleet uitgeput door mijn werk.

De antwoordmogelijkheden hierbij zijn: nooit, enkele keren per jaar, maandelijks, enkele keren per maand, wekelijks, enkele keren per week of elke dag. Als iemand gemiddeld op de vijf uitspraken enkele keren per maand of vaker antwoordt, dan is sprake van werkgerelateerde psychische vermoeidheid.

### **Werkloze beroepsbevolking**

Personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

### **Werkzame beroepsbevolking**

Personen die betaald werk hebben. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

## **6.5 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

Cijfers over arbeidsdeelname en werkloosheid onder jongeren in Nederland zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#) en [StatLine](#).

Regionale cijfers over werkzame en niet-werkzame jongeren zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over duurzame inzetbaarheid van werknemers (waaronder tevredenheid met werk) zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over de psychosociale arbeidsbelasting van werknemers (waaronder psychische vermoeidheidsklachten en werkdruk) zijn te vinden in [StatLine](#).

### **Relevante publicaties**

CBS (2020, 19 februari). [70 duizend jongeren zonder startkwalificatie hebben geen werk](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 20 februari). [Meer dan de helft werkt voltijds](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 5 maart). [Het onbenut arbeidspotentieel zonder werk kleinste in tien jaar](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 19 maart). [Bijna kwart uitkeringsontvangers in 2018 had betaald werk](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 8 april). [In 2019 onzeker dienstverband voor bijna 1,4 miljoen flexibele werknemers](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 1 mei). [Het aanbod van arbeid](#). De arbeidsmarkt in cijfers 2019.

CBS (2020, 1 mei). [Arbeidsomstandigheden](#). De arbeidsmarkt in cijfers 2019.

CBS (2020, 20 mei). [Verdeling van brede welvaart](#). Monitor Brede Welvaart & de Sustainable Development Goals 2020.

CBS (2020, 21 augustus). [Arbeidsdeelname vooral gedaald onder thuiswonende kinderen](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2020, 17 september). [Werkloosheid stijgt minder sterk in augustus](#). CBS nieuwsbericht.



# 7. Middelengebruik en gezondheid

Auteur: Christianne Hupkens

Jongeren die roken, drinken en cannabis gebruiken voelen zich in de meeste gevallen even gezond als jongeren die deze middelen niet gebruiken. Dat geldt alleen niet voor jongvolwassen mannen die alcohol gebruiken en jongvolwassen vrouwen die cannabis gebruiken. Jongeren die middelen gebruiken hebben wel vaker psychische klachten en slaapproblemen. Dit is bij vrouwen vaker het geval dan bij mannen.

---

## Data over leefstijl van jongeren

De cijfers in dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de jaargangen 2014 tot en met 2019 van de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van CBS, RIVM en Trimbos-instituut. Deze bron valt onder het samenwerkingsverband 'Leefstijlmonitor' en biedt de mogelijkheid om de leefstijl van jongeren en jongvolwassenen te beschrijven.

Binnen het kader van de Leefstijlmonitor vallen ook andere onderzoeken die voor specifieke onderwerpen en/of leeftijdsgroepen de preferente en/of verdiepende informatiebron zijn. Het onderzoek Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) en het Peilstationsonderzoek Scholieren zijn landelijk preferente onderzoeken naar roken, drinken en drugsgebruik onder scholieren van 12 tot 17 jaar en gelden als de preferente databronnen omtrent middelengebruik voor deze leeftijdsgroep. Deze onderzoeken worden eens in de vier jaar uitgevoerd en wisselen elkaar om de twee jaar af. De cijfers van HBSC en van het Peilstationsonderzoek worden in dit hoofdstuk niet gepresenteerd, omdat we het middelengebruik onder jongeren van 12 tot 25 jaar beschrijven. De cijfers van HBSC en van het Peilstationsonderzoek worden wel gepresenteerd op de website van de [Jeugdmonitor](#).

Klik [hier](#) voor een overzicht van de opbouw van de Leefstijlmonitor. De kerncijfers over gezondheid, leefstijl en zorg, die gebruikt worden voor beleid en beleidsondersteuning, zijn samengebracht in de [Staat van Volksgezondheid en Zorg](#).

---

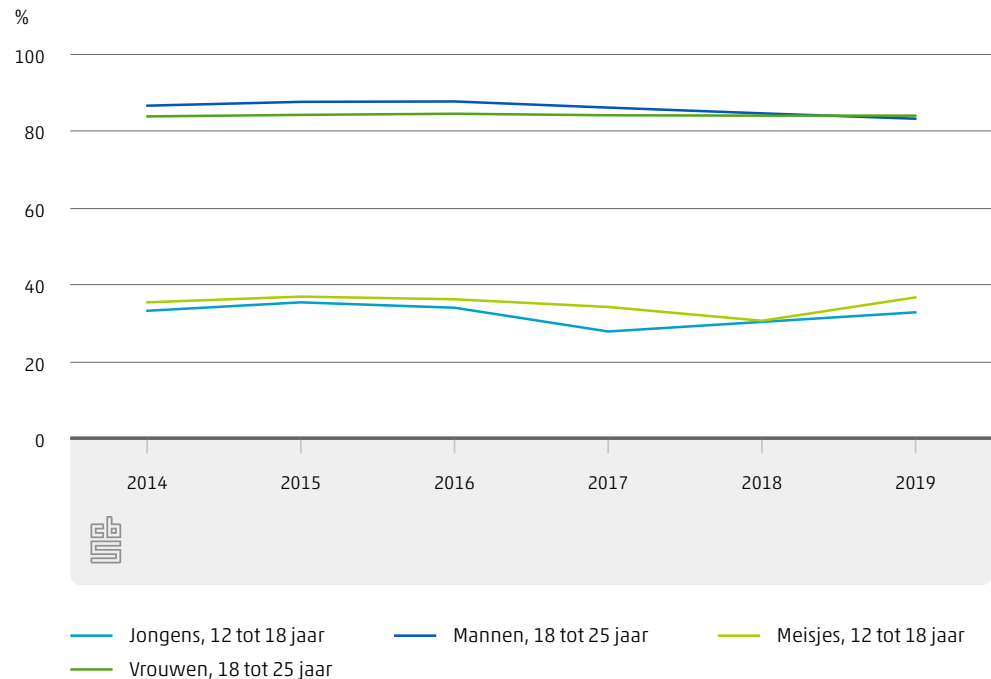
**22%** van de jongvolwassenen heeft in het afgelopen jaar cannabis gebruikt



## 7.1 Ontwikkelingen in middelengebruik

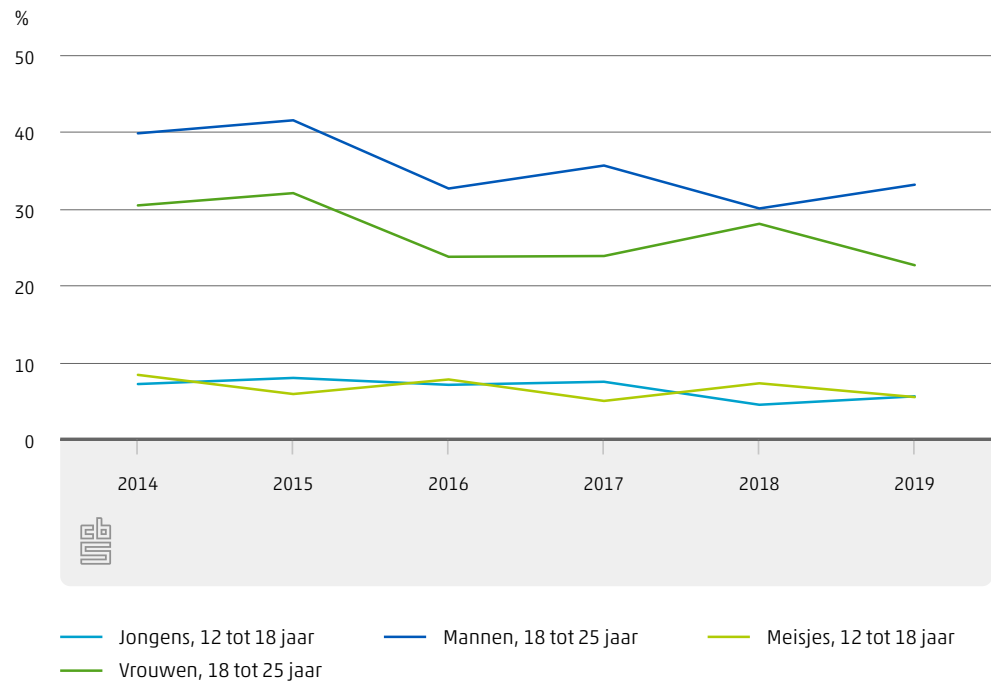
Zowel bij de jongeren van 12 tot 18 jaar als bij de jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar is het drankgebruik in de periode van 2014 tot en met 2019 niet veranderd. Eén derde van de 12- tot 18-jarigen heeft in het afgelopen jaar weleens alcohol gedronken (figuur 7.1.1). Van de jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar dronk 85 procent alcohol. In beide leeftijdsgroepen was er geen verschil tussen mannen en vrouwen.

### 7.1.1 Drinkers onder jongeren en jongvolwassenen



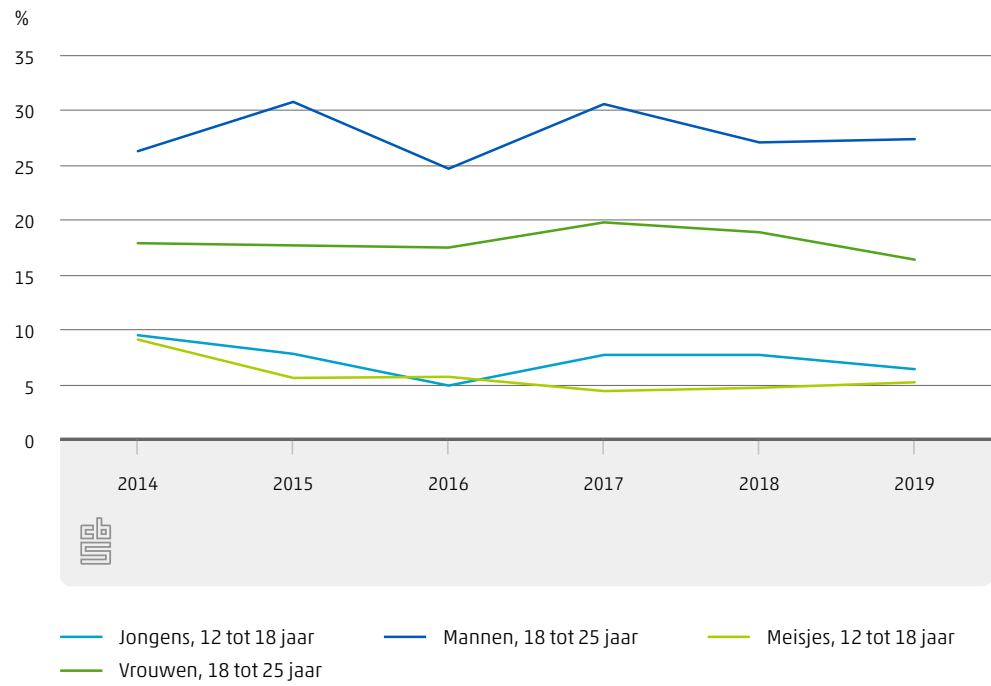
In de jaren 2014 tot en met 2019 is het aandeel rokers onder jongeren van 12 tot 18 jaar niet veranderd. Zeven procent van de jongeren heeft in het afgelopen jaar weleens gerookt (figuur 7.1.2). Hierbij is geen verschil tussen jongens en meisjes. Bij de jongvolwassenen is het percentage rokers afgenomen. In 2014 rookten vier van de tien mannen, in 2019 was het aandeel rokers gedaald naar een derde. Drie op de tien vrouwen staken in 2014 weleens een sigaret op. In 2019 was dit gedaald naar minder dan een kwart.

### 7.1.2 Rokers onder jongeren en jongvolwassenen

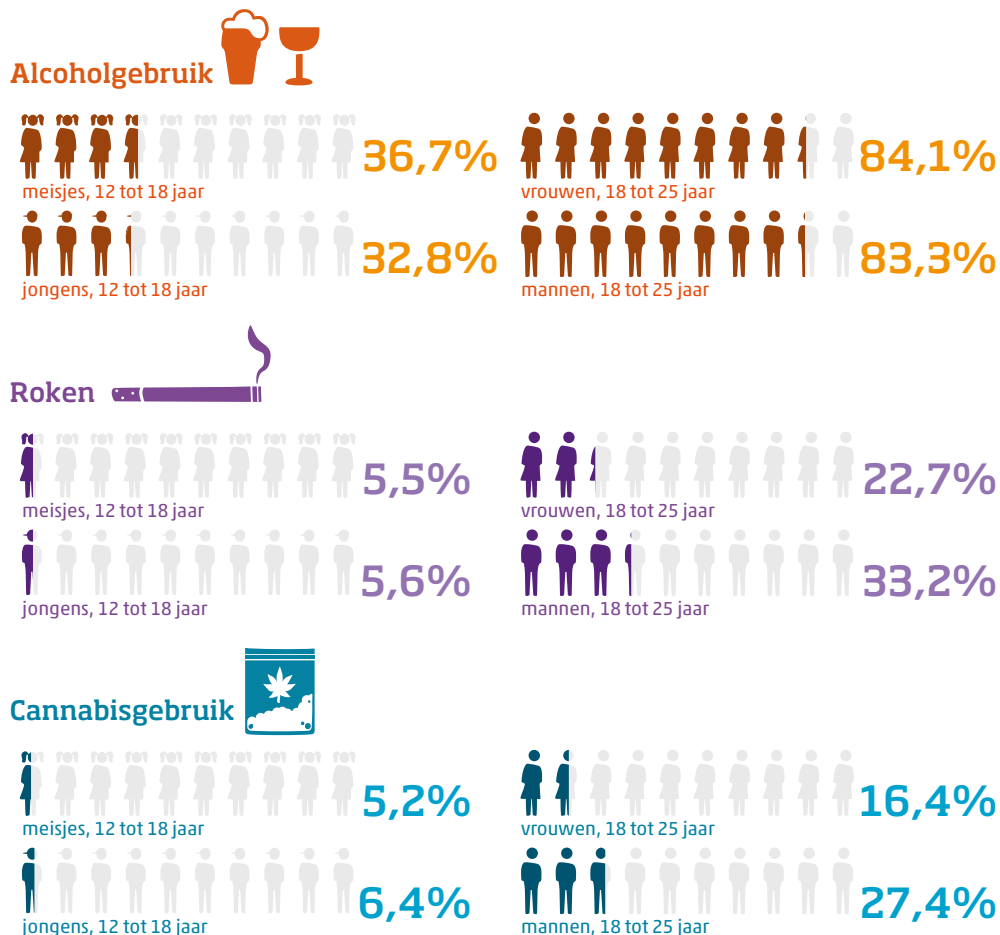


Bij de jongeren van 12 tot 18 jaar is het gebruik van cannabis in 2014 wat hoger dan in de jaren erna. In 2014 had negen procent van de jongeren in het jaar voorafgaand aan de enquête weleens cannabis gebruikt, in 2019 was dat onder jongens gedaald naar 6 procent en onder meisjes naar 5 procent (figuur 7.1.3). Bij de jongvolwassen mannen fluctueert het percentage cannabisgebruikers tussen de jaren, maar verschilt het percentage in 2019 niet van dat in 2014. Bij de jongvolwassen vrouwen is het gebruik van cannabis sinds 2014 niet veranderd. Bij de jongvolwassenen is er wel een verschil tussen mannen en vrouwen: 28 procent van de mannen en 18 procent van de vrouwen heeft het afgelopen jaar cannabis gebruikt.

### 7.1.3 Cannabisgebruik onder jongeren en jongvolwassenen



### 7.1.4 Middelengebruik onder jongeren in 2019



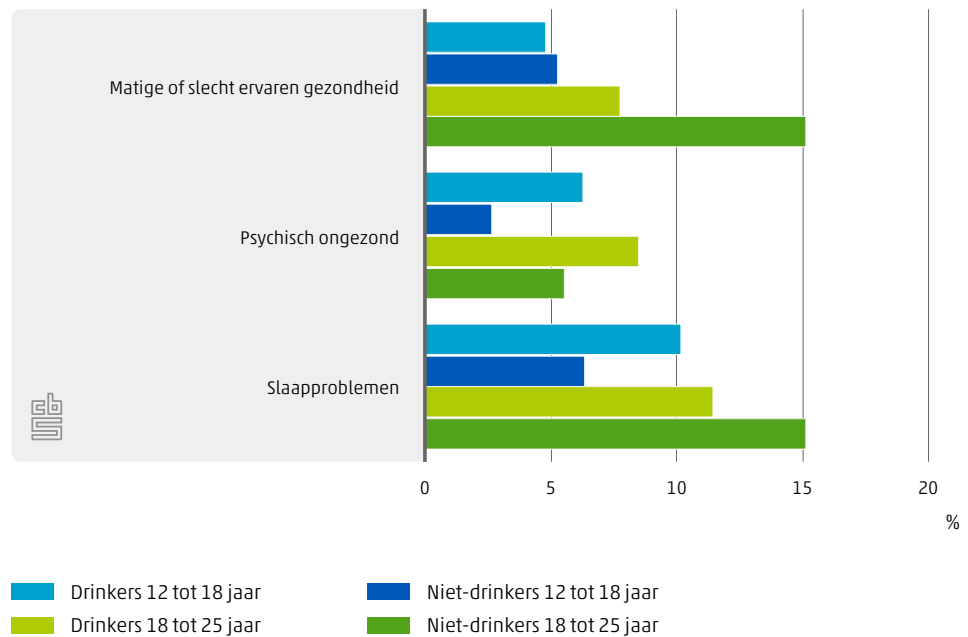
## 7.2 Middelengebruik en ervaren gezondheid, psychische gezondheid en slaapproblemen

Jongens van 12 tot 18 jaar die in het afgelopen jaar alcohol hebben gedronken beoordeelden hun gezondheid even goed als jongens die in het afgelopen jaar geen alcohol hebben gedronken (figuur 7.2.1). Vijf procent van deze jongens beoordeelde hun gezondheid als matig, slecht of zeer slecht. Jonge drinkers rapporteerden wel vaker psychische klachten en slaapproblemen dan jonge niet-drinkers.

Bij de jongvolwassen mannen ervoeren niet-drinkers juist vaker dan drinkers hun gezondheid als matig of slecht, dit gold voor 15 procent van de niet-drinkers en acht procent van de drinkers. Jongvolwassen mannen die geen alcohol drinken hadden vaker een langdurige ziekte of aandoening dan mannen die wel drinken. Anders dan bij minderjarige jongens, waren er bij jongvolwassen mannen geen statistisch significante verschillen in psychische klachten en slaapproblemen tussen drinkers en niet-drinkers: acht procent van de

jongvolwassen mannen had psychische klachten en 12 procent had problemen met inslapen en/of doorslapen.

### 7.2.1 Gezondheid van mannen naar drinkgedrag, 2017 tot en met 2019



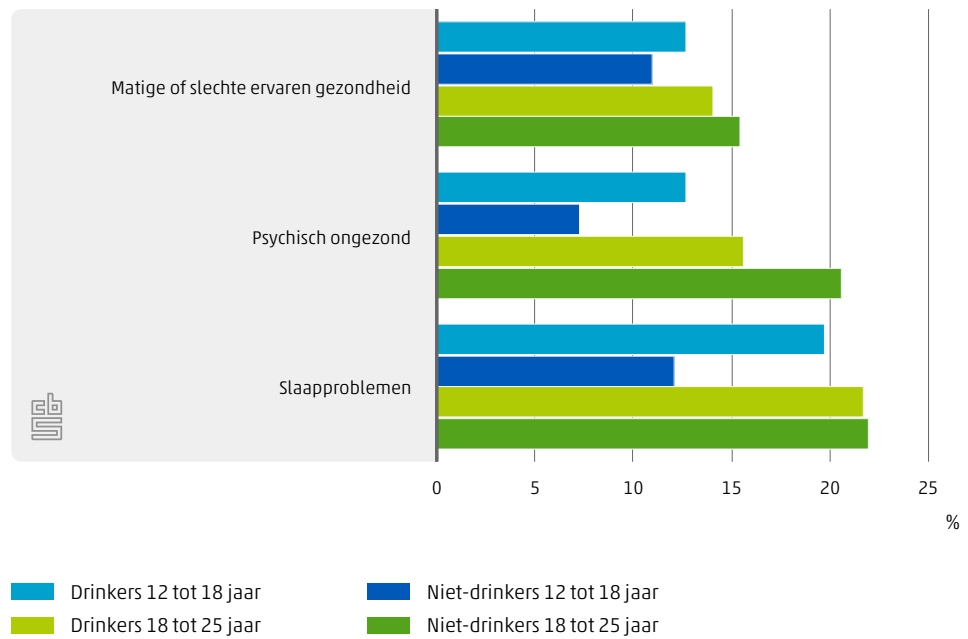
12 procent van de meisjes vond hun gezondheid matig, slecht of zeer slecht. Net als bij de jongens was er bij meisjes geen verband tussen alcoholgebruik en ervaren gezondheid (figuur 7.2.2). Jonge meisjes die drinken hadden meer psychische klachten en slaapproblemen dan meisjes die niet drinken.

**13%** van de meisjes van 12 tot 18 jaar die alcohol drinken hebben psychische problemen



14 procent van de jongvolwassen vrouwen vond hun gezondheid matig of slecht, 16 procent was psychisch ongezond en 22 procent kampte met slaapproblemen. Er waren hierbij geen statistisch significante verschillen tussen vrouwen die alcohol drinken en vrouwen die niet drinken.

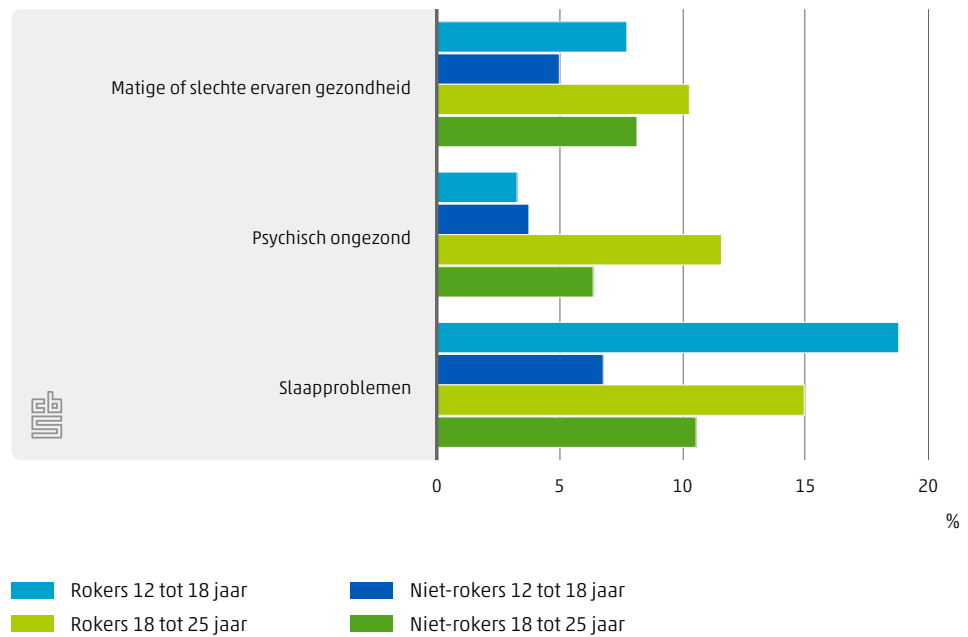
## 7.2.2 Gezondheid van vrouwen naar drinkgedrag, 2017 tot en met 2019



### Rokers vaker psychisch ongezond en vaker slaapproblemen dan niet-rokers

De ervaren gezondheid van jongens tussen de 12 en de 18 jaar die roken verschilt statistisch niet significant van de ervaren gezondheid van hun leeftijdsgenoten die niet roken (figuur 7.2.3). Er was ook geen significant verband tussen roken en psychische gezondheid bij jonge jongens. Wel hadden rokers vaker problemen met slapen dan niet-rokers: 19 procent van de rokende jongens kampte met slaapproblemen tegenover 7 procent van de jongens die niet roken.

### 7.2.3 Gezondheid van mannen naar rookgedrag, 2017 tot en met 2019

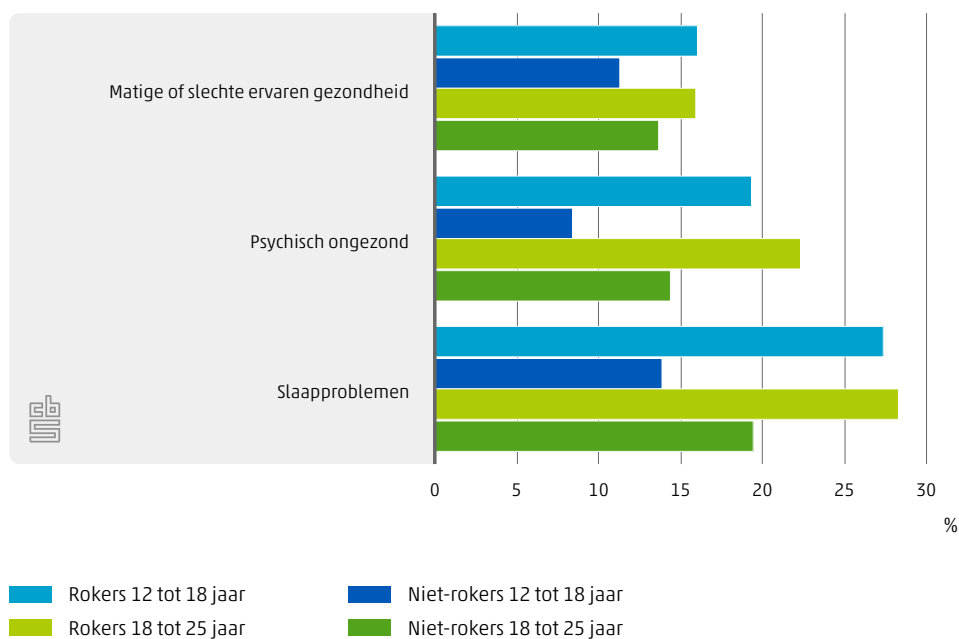


Bij de jongvolwassen mannen is er geen significant verband tussen roken en ervaren gezondheid. Wel voelden rokers zich psychisch minder gezond en hadden ze vaker slaapproblemen dan niet-rokers. Twaalf procent van de rokende mannen en 6 procent van de niet-rokende mannen rapporteerden psychische klachten. Vijftien procent van de rokers en elf procent van de niet-rokers had slaapproblemen.

Bij meisjes was er geen significant verband tussen roken en ervaren gezondheid. Wel meldden twee keer zoveel rokende meisjes als niet-rokende meisjes psychische klachten en slaapproblemen (figuur 7.2.4). Bij de jongvolwassen vrouwen was hetzelfde patroon zichtbaar. Rokende vrouwen voelden zich even gezond als niet-rokende vrouwen, maar ze hadden wel vaker psychische klachten en slaapproblemen.



## 7.2.4 Gezondheid van vrouwen naar rookgedrag, 2017 tot en met 2019

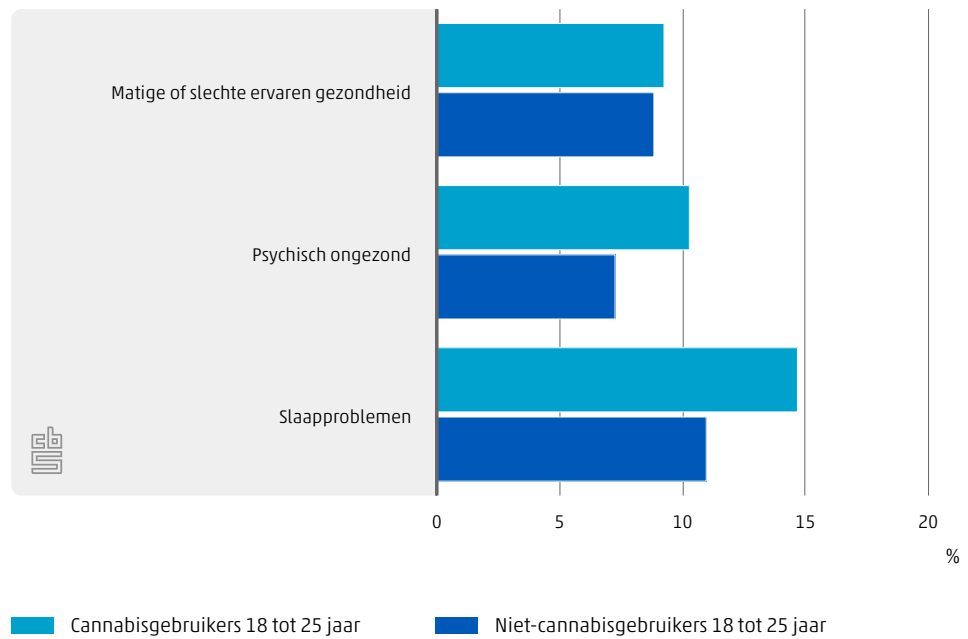


### Cannabis gebruikende vrouwen hebben slechtere gezondheid dan niet-gebruikende vrouwen

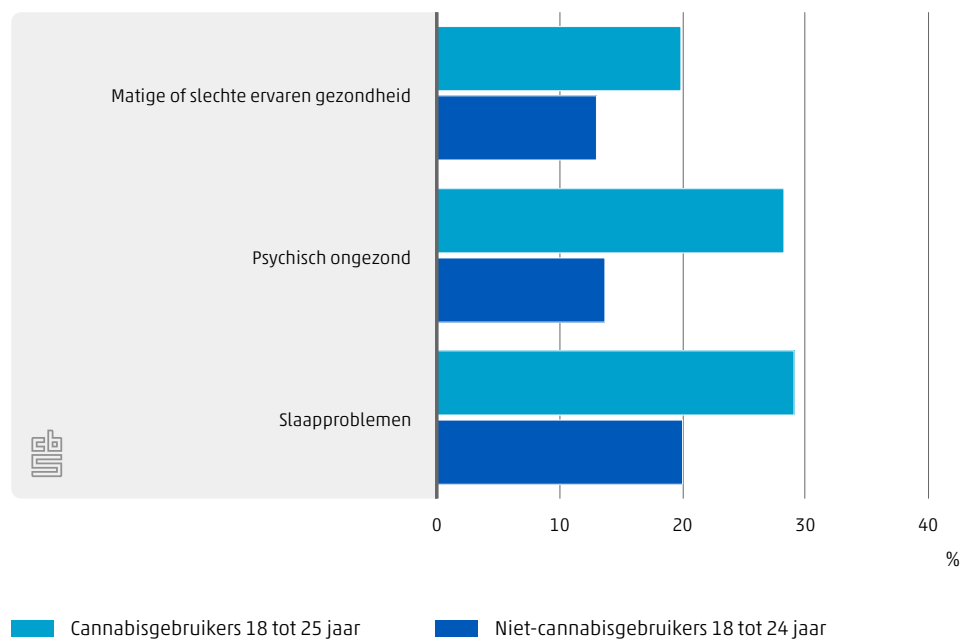
Mannen van 18 tot 25 jaar die cannabis gebruiken voelden zich even gezond als mannen die geen cannabis gebruiken (figuur 7.2.5).<sup>1)</sup> Ook hun psychische gezondheid en slaapproblematiek hing in statistisch opzicht niet samen met cannabisgebruik. Bij jonge vrouwen was er wel een duidelijk verband tussen cannabisgebruik en gezondheid (figuur 7.2.6). Een op de vijf cannabisgebruikers vond haar gezondheid matig of slecht tegenover 13 procent van de vrouwen die geen cannabis gebruiken. Twee keer zoveel vrouwen die cannabis gebruiken voelden zich psychisch minder gezond dan vrouwen die dat niet gebruiken, respectievelijk 28 en 14 procent. Drie op de tien cannabisgebruikers en twee op de tien niet-gebruikers hadden problemen met in- of doorslapen.

<sup>1)</sup> Omdat er te weinig jonge cannabisgebruikers tussen de 12 en de 18 jaar in het onderzoek zijn om betrouwbare uitspraken over de relatie tussen cannabisgebruik en gezondheid te doen, presenteren we hier alleen de gegevens over jongvolwassenen.

### 7.2.5 Gezondheid van mannen naar cannabisgebruik, 2017 tot en met 2019



### 7.2.6 Gezondheid van vrouwen naar cannabisgebruik, 2017 tot en met 2019



## Jongvolwassenen zelfde verbanden gezondheid bij frequent gebruik van alcohol, tabak en cannabis

Bij de jongvolwassenen was het verband tussen zwaar drinken, dagelijks roken en cannabisgebruik in de afgelopen 30 dagen enerzijds en de drie gezondheidsmaten anderzijds hetzelfde als bij minder frequent gebruik van alcohol, tabak en cannabis. De enige uitzondering is dat onder jongvolwassen mannen die in de afgelopen 30 dagen cannabis hebben gebruikt het aandeel met psychische klachten groter was dan onder mannen die in

de afgelopen 30 dagen geen cannabis hebben gebruikt. Daartegenover hebben jongvolwassen mannen die in het afgelopen jaar cannabis hebben gebruikt even vaak psychische klachten als mannen die in het afgelopen jaar geen cannabis hebben gebruikt.

Er zijn twee kanttekeningen bij dit onderzoek. Ten eerste is het op basis van dit onderzoek niet mogelijk om uitspraken te doen over wat de oorzaak is en wat het gevolg, omdat het middelengebruik en de gezondheid op hetzelfde moment zijn vastgesteld. We kunnen dus niet vaststellen of middelengebruik leidt tot een slechtere of betere ervaren gezondheid, psychische gezondheid of slaapproblemen, of dat jongeren en jongvolwassenen met een slechtere gezondheid of meer slaapproblemen vaker roken, drinken of blowen. Ten tweede is het mogelijk dat andere factoren, zoals migratieachtergrond, religie of opleidingsniveau, samenhangen met zowel gezondheid en slaapproblemen als middelengebruik. Deze kenmerken zijn in dit onderzoek niet meegenomen.

## 7.3 Begrippen

### **Alcoholgebruik**

Percentage personen die 'ja' antwoorden op de vraag: Heeft u in de afgelopen 12 maanden weleens alcoholhoudende drank gedronken, bijvoorbeeld bier, wijn, sterke drank, mixdrankjes of cocktails? Alcoholvrij of alcoholarm bier telt hier niet mee.

### **Roken**

Percentage personen met antwoordcategorie 'ja' op de vraag: Rookt u weleens?

### **Cannabisgebruik**

Percentage personen die 'afgelopen jaar' antwoorden op de vraag: Heeft u weleens cannabis (hasj, wiet, marihuana) gebruikt, en zo ja, wanneer voor het laatst?

### **Ervaren gezondheid: matig of slecht**

Percentage personen die 'matig', 'slecht' of 'zeer slecht' antwoorden op de vraag 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid?'

### **Psychisch ongezond**

- Percentage personen dat minder dan 60 scoort op de Mental Health Inventory 5 (MHI-5). Dit is een internationale standaard voor een specifieke meting van de psychische gezondheid, bestaande uit 5 vragen. De MHI-5 betreft vragen die steeds betrekking hebben op hoe men zich in de afgelopen 4 weken voelde. Gevraagd is:
  - Voelde u zich erg zenuwachtig?
  - Zat u zo erg in de put dat niets u kon opvrolijken?
  - Voelde u zich kalm en rustig?
  - Voelde u zich neerslachtig en somber?
  - Voelde u zich gelukkig?
- Iedere vraag heeft de volgende 6 antwoordcategorieën: voortdurend-meestal-vaak-soms-zelden-nooit. Bij de positief geformuleerde vragen van de MHI-vragenlijst (vraag 3 en 5) zijn voor de antwoordcategorieën in volgorde de waarden 5, 4, 3, 2, 1, en 0 toegekend. Bij de negatief geformuleerde vragen (vraag 1, 2 en 4) zijn precies de omgekeerde waarden toegekend. Vervolgens zijn per persoon de somscores berekend en zijn deze vermenigvuldigd met 4, zodat de minimale somscore van een persoon 0 (zeer

on gezond) en de maximale score 100 (perfect gezond) kan bedragen. Bij een score van 60 of meer is een respondent gekwalificeerd als psychisch gezond en bij een score van minder dan 60 als psychisch on gezond.

#### **Slaapproblemen**

Percentage personen die 'noga l', 'veel' of 'heel veel' antwoorden op de vraag 'In welke mate heeft u in de afgelopen 2 weken last gehad van problemen met slapen? Denkt u hierbij aan moeite met in slaap vallen, moeite om door te slapen, of te vroeg wakker worden.'

#### **Zware drinkers**

Mannen die minstens 1 keer per week 6 of meer glazen alcohol op één dag drinken en vrouwen die minstens 1 keer per week 4 of meer glazen op één dag drinken.

De analyse is gebaseerd op gegevens uit de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van het CBS, het RIVM en het Trimbos-instituut. Voor de analyse van het verband tussen middelengebruik en gezondheid zijn de onderzoeksjaren 2017 tot en met 2019 samengevoegd om voldoende waarnemingen te hebben.

## **7.4 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

Cijfers over leefstijl en (preventief) gezondheidsonderzoek naar persoonskenmerken zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over gezondheid en zorggebruik naar persoonskenmerken zijn te vinden in [StatLine](#).

### **Literatuur**

Kleinjan, M., I. Pieper, G. Stevens, N. van de Klundert, M. Rombouts, M. Boer en J. Lammers, 2020. [Geluk onder druk. Onderzoek naar het mentaal welbevinden van jongeren in Nederland](#). Trimbos-instituut, Stichting Alexander en Universiteit Utrecht.

Rombouts, M., S. van Dorsselaer, T. Scheffers – van Schayck, M. Tuithof, M. Kleinjan en K. Monshouwer, 2020. [Jeugd en riskant gedrag 2019. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren](#). Trimbos-instituut.

# 8. Criminaliteit

## Jeugdige verdachten en slachtoffers

Auteurs: Lianne Jong, Willem Gielen

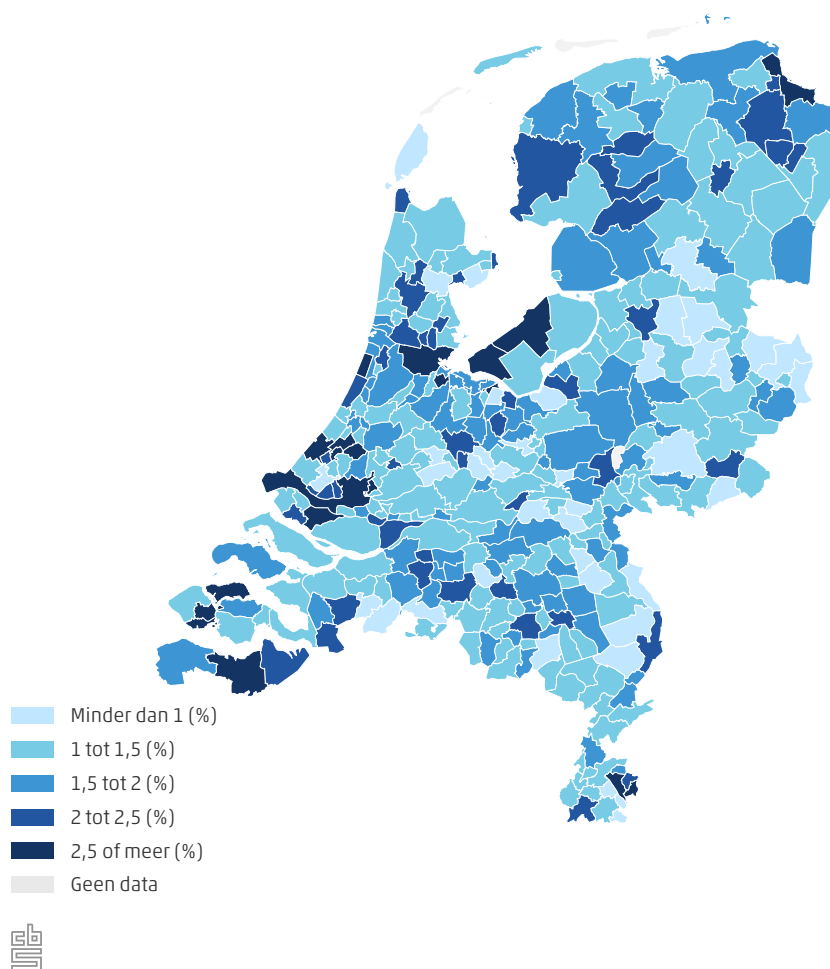
**Het aandeel als verdachte geregistreerde jongeren nam af tussen 2010 en 2018 en nam licht toe in 2019. Het aandeel jongeren dat slachtoffer werd van traditionele criminaliteit is tussen 2012 en 2019 gedaald, terwijl het percentage slachtoffers van cybercrime in recente jaren juist iets is toegenomen.**

### 8.1 Jeugdige verdachten

#### **Kustgemeenten en grote gemeenten hoogste percentage verdachte jongeren**

Volgens voorlopige cijfers werden in 2019 bijna 55 duizend jongeren geregistreerd als verdachte van een misdrijf, 1,8 procent van alle jongeren van 12 tot 25 jaar. Dit aantal is een kleine toename ten opzichte van 2018, na een dalende trend vanaf 2007. Het aandeel verdachten onder jongeren verschilt per gemeente. Dit was het hoogst in de gemeenten Vlissingen, Terneuzen en Zandvoort (3,1 procent) en het laagst in de gemeenten Dinkelland en Mill en Sint Hubert (0,5 procent). Met name de grote steden en gemeenten aan de kust laten hogere aandelen verdachte jongeren zien.

### 8.1.1 Geregisteerde verdachte jongeren, 2019\*



\* voorlopige cijfers

---

## Geregisteerde verdachten

De politie registreert een persoon als verdachte van een misdrijf als er een redelijk vermoeden van schuld aan dat misdrijf bestaat. De gegevens over geregisteerde verdachten komen uit de 'Basisvoorziening Informatie' (BVI) van de politie.

Een persoon wordt in een jaar als verdachte geteld als de persoon geregistreerd is als verdachte van een delict dat gemeld is in het betreffende jaar. Personen die verdacht zijn van meerdere misdrijven in een jaar worden éénmaal als verdachte geteld. De aantallen verdachten per type misdrijf tellen dan ook op tot een getal dat hoger is dan het totale aantal unieke verdachten, omdat er mensen zijn die van meer dan één type misdrijf worden verdacht. In zo'n geval wordt een persoon slechts één keer meegeteld in het totale aantal verdachten. Wel wordt deze persoon dan één keer geteld per type delict waarvan hij of zij is verdacht. Een voorbeeld: een verdachte van tien inbraken en twee geweldsdelicten wordt éénmaal geteld bij het vaststellen van het totale aantal verdachten, éénmaal bij de hoofdgroep vermogensdelicten en éénmaal bij de hoofdgroep geweldsdelicten.

---

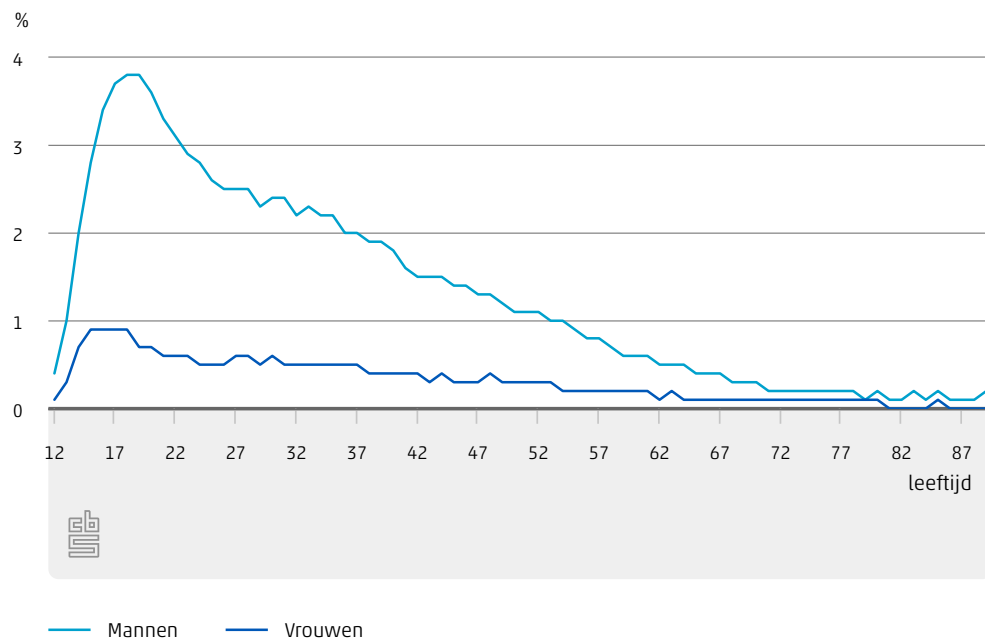
**3,8%** van de 19-jarige jongens  
is verdacht



## Hoogste percentage verdachten onder 19-jarige jongens

Het aandeel geregistreerde verdachten is lager onder vrouwen dan onder mannen. Met name voor jongeren is dit het geval. In 2019 was het aandeel het hoogst bij 19-jarige jongens. 3,8 procent van de jongens van 19 was geregistreerd als verdachte. Bij meisjes lag de piek op jongere leeftijd, was deze lager en minder steil. Op 15 tot 18-jarige leeftijd was 0,9 procent van de meisjes geregistreerd als verdachte.

### 8.1.2 Geregistreerde verdachten, 2019\*

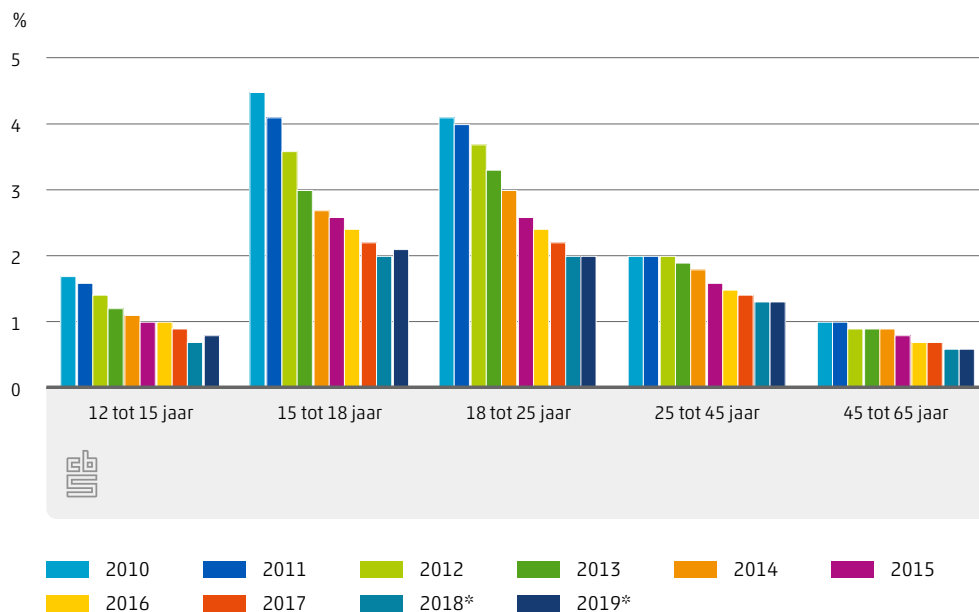


\* voorlopige cijfers

## Dalende trend aandeel verdachten stabiliseert

Sinds 2010 is er een afname in het aandeel geregistreerde verdachten. Deze daling geldt voor alle leeftijdsgroepen, maar is sterker voor jongeren dan voor 25-plussers. Tussen 2010 en 2019 is het aandeel verdachten onder de 12- tot 25-jarigen met meer dan de helft afgenomen. In de laatste jaren lijkt de trend echter te stabiliseren. De afname in het aandeel verdachten onder 12- tot 15-jarigen was relatief het sterkst in deze periode. Het aandeel verdachten in de groep 25- tot 45-jarigen nam het minst sterk af.

### 8.1.3 Geregistreerde verdachten naar leeftijdsgroepen<sup>1)</sup>



\* voorlopige cijfers

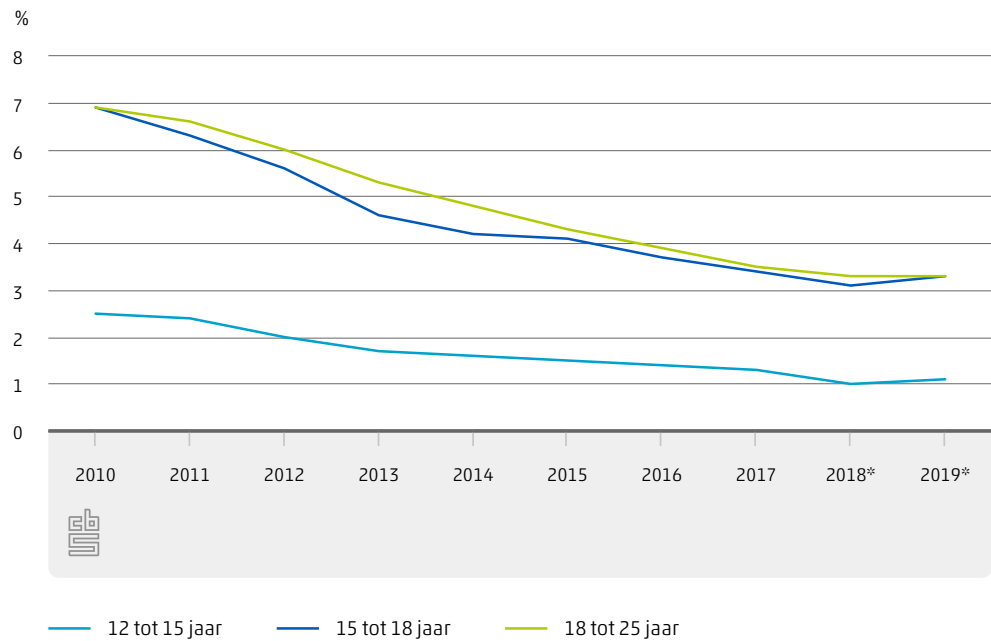
<sup>1)</sup> De groep 65-plussers heeft zeer lage aandelen en is weggelaten vanwege leesbaarheid

## 12- tot 15-jarigen minst vaak verdachte onder jonge mannen

Bij mannen van 12 tot 25 jaar is een duidelijk verschil te zien tussen de leeftijdsgroepen. Het percentage verdachten onder de 12- tot 15-jarige jongens was in 2019 met 1,1 procent beduidend lager dan bij de 15- tot 18-jarigen en de 18- tot 25-jarigen (3,3 procent). In de afgelopen tien jaar is het aandeel verdachte jongens voor alle onderscheiden leeftijdsgroepen met meer dan de helft afgenomen. Sinds 2018 neemt het aandeel verdachten onder minderjarige jongens toe.



### 8.1.4 Als verdachte geregistreerde jonge mannen

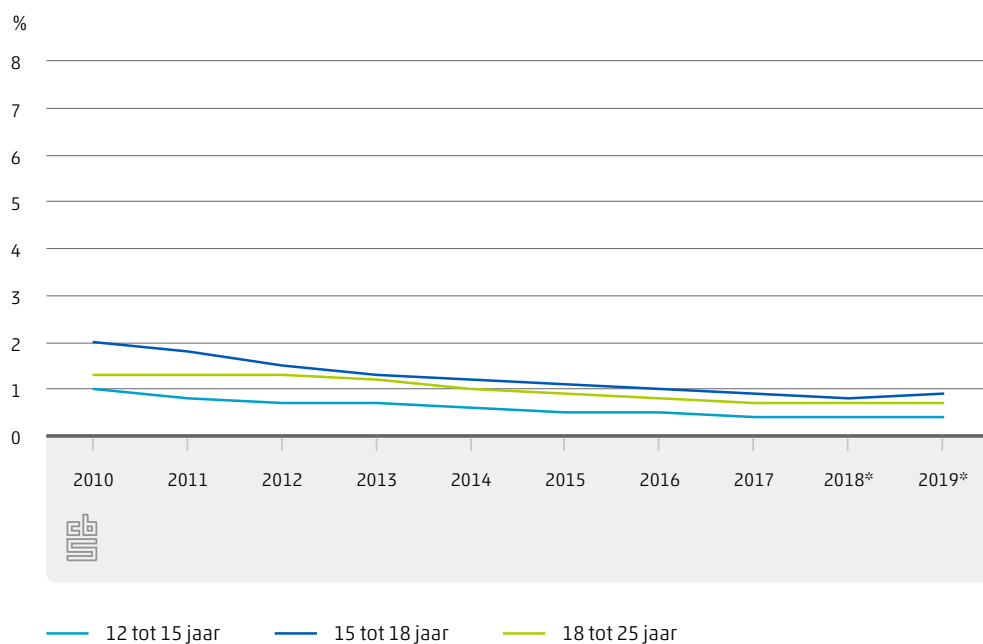


\* voorlopige cijfers

### 15- tot 18-jarigen hoogste aandeel verdachten bij jonge vrouwen

Niet alleen staan jonge vrouwen (12 tot 25 jaar) minder vaak dan jonge mannen geregistreerd als verdachte, ook de verschillen tussen de leeftijdsgroepen zien er anders uit. Waar bij de jongens consistent een groot verschil te zien is tussen de 12- tot 15-jarigen en de 15- tot 25-jarigen, is bij de meisjes, met name de laatste jaren, weinig verschil tussen de leeftijdsgroepen te zien.

### 8.1.5 Als verdachte geregistreerde jonge vrouwen

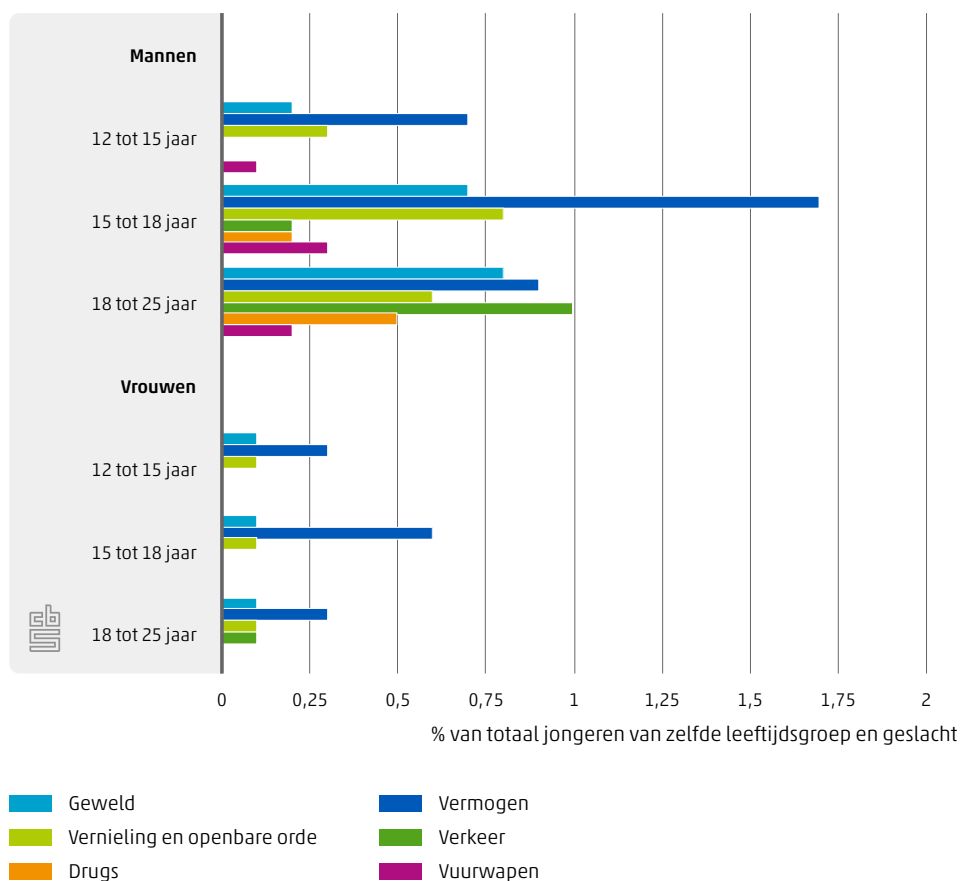


\* voorlopige cijfers

### Aandeel verdachten vermogensdelicten het hoogst

In het type delict waarvan jongeren verdacht worden, zijn ook verschillen tussen mannen en vrouwen zichtbaar. Zo komen drugs- en (vuur)wapendelicten vrijwel niet voor bij meisjes, en is het aandeel delicten van het type vernieling en openbare orde bij meisjes een stuk lager dan bij jongens. Wat wel overeenkomt, is dat het aandeel geregistreerde verdachten van de categorie vermogensdelicten het hoogst is bij jongens en meisjes van vrijwel alle leeftijdsgroepen. Bij vermogensdelicten gaat het bijvoorbeeld om winkeldiefstal, fietsendiefstal of oplichting. Bij meerderjarige jongeren komen ook verkeersdelicten veel voor.

### 8.1.6 Geregisteerde verdachte jongeren naar type delict, 2019\*



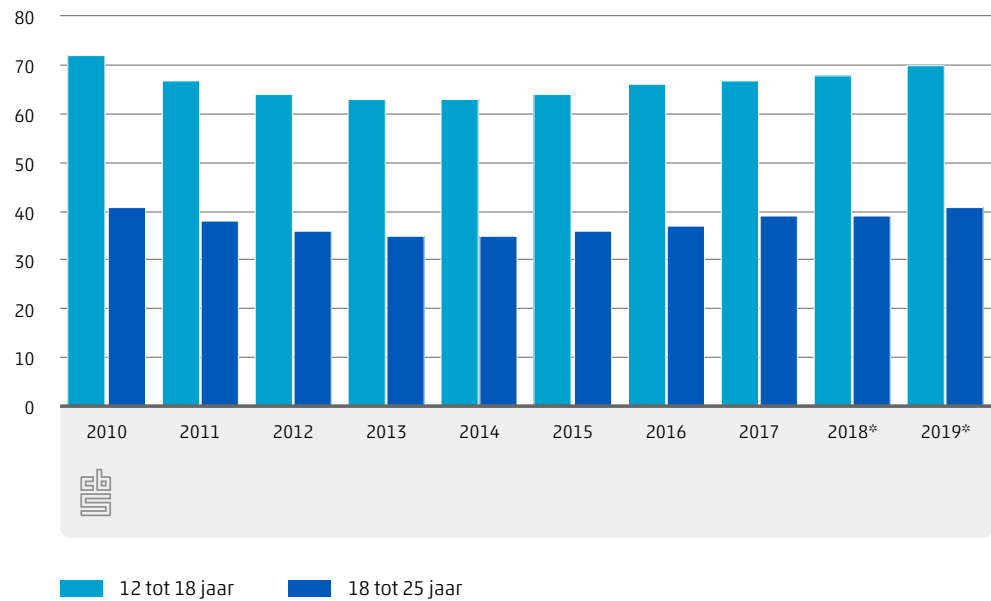
\* voorlopige cijfers

### Groter aandeel verdachte jongeren voor eerste keer in aanraking met politie

In figuur 8.1.7 wordt aangegeven welk deel van de verdachte jongeren voor de eerste keer met de politie in aanraking kwam. Tussen 2013 en 2019 nam het aandeel verdachte jongeren dat voor de eerste keer geregistreerd werd, toe. Het aandeel jongeren dat al eerder geregistreerd werd als verdachte nam af. De gemiddelde leeftijd waarop verdachten tussen de 12 en 25 jaar oud voor het eerst een delict pleegden, is tussen 2010 en 2019 toegenomen van 17,5 tot 17,8 jaar.

### 8.1.7 Voor het eerst als verdachte geregistreerde jongeren

% van totaal verdachten binnen leeftijdsgroep



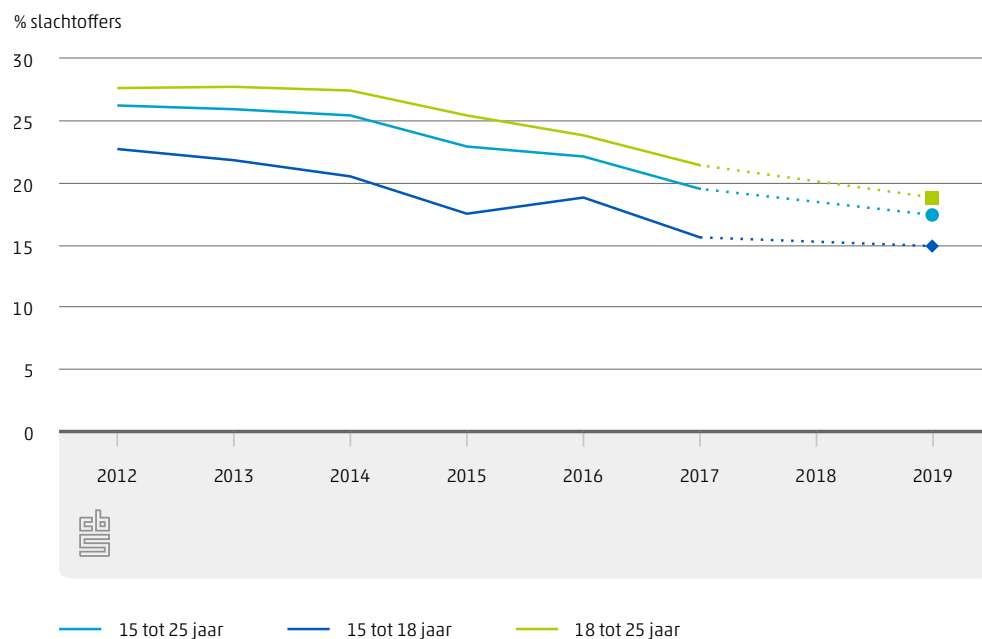
\* voorlopige cijfers

## 8.2 Jeugdige slachtoffers

### Minder jeugdige slachtoffers van traditionele criminaliteit

Van alle jongeren tussen de 15 en 25 jaar is het aandeel dat slachtoffer werd van veelvoorkomende criminaliteit, waaronder gewelds-, vermogens- of vandalismedelicten, tussen 2012 en 2019 gedaald van 26 naar 17 procent. Deze daling was onder minderjarigen relatief wat sterker dan onder meerderjarige jongeren.

### 8.2.1 Slachtofferschap traditionele criminaliteit, 15 tot 25 jaar<sup>1)</sup>



<sup>1)</sup> In 2018 heeft geen meting plaatsgevonden.

## Veiligheidsmonitor

De cijfers over de jeugdige slachtoffers van criminaliteit en de onveiligheidsgevoelens onder jongeren komen uit de Veiligheidsmonitor, een grootschalige enquête onder Nederlanders van 15 jaar en ouder, die in 2019 werd ingevuld door 135 duizend personen. De enquête bestaat in de huidige vorm sinds 2012. Tot 2017 werd deze elk jaar afgenomen, daarna tweejaarlijks. Bij de slachtoffers van criminaliteit gaat het zowel om 'traditionele' criminaliteit waaronder gewelds-, vermogens- en vandalismedelicten, als om cybercrime, waaronder identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude, hacken en cyberpesten. Personen zijn slachtoffer als ze in de enquête aangeven in de twaalf maanden voorafgaande aan het onderzoek slachtoffer te zijn geweest van één of meerdere van deze delicten.

**17%** van de jongeren slachtoffer van traditionele criminaliteit

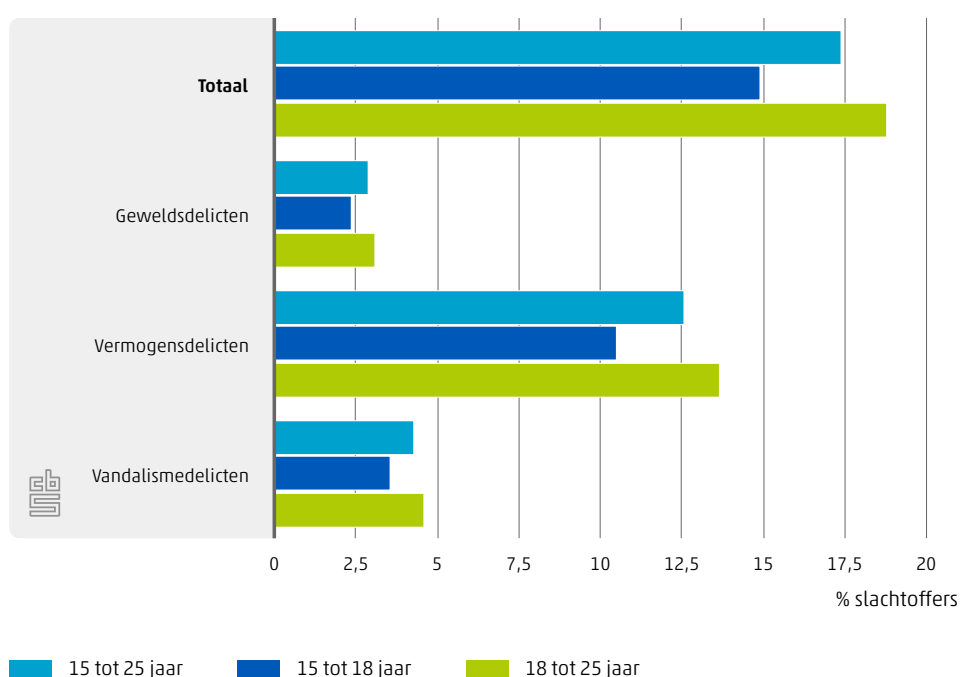


## 15- tot 25-jarigen vaker dan ouderen slachtoffer traditionele criminaliteit

Jongeren tussen de 15 en 25 jaar waren met 17 procent vaker slachtoffer van traditionele criminaliteit dan personen van 25 jaar of ouder (13 procent). Meerderjarige jongeren (19 procent) waren vaker slachtoffer dan minderjarigen (15 procent).

Jongeren werden met 13 procent het vaakst slachtoffer van vermogensdelicten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om (poging tot) inbraak<sup>1)</sup>, fietsdiefstal, autodiefstal, zakkenrollerij en beroving. Met vandalisme- (4 procent) en geweldsdelicten (3 procent) kregen zij relatief wat minder vaak te maken. Het aandeel slachtoffers verschilde in 2019 niet significant tussen 15- tot 25-jarige mannen en vrouwen. Jonge mannen (4 procent) werden wel vaker slachtoffer van geweldsdelicten dan jonge vrouwen (2 procent).

### 8.2.2 Slachtofferschap traditionele criminaliteit, 2019

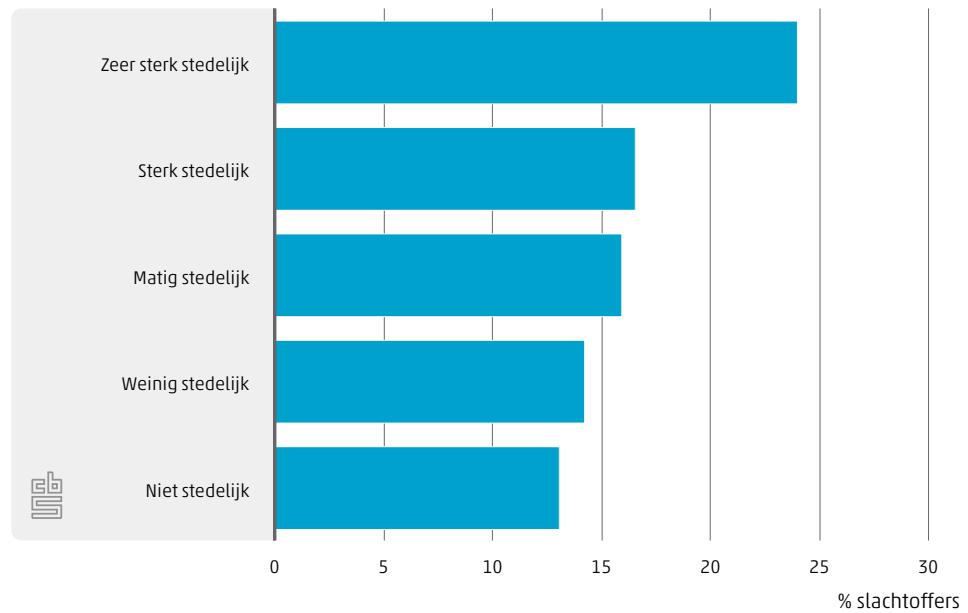


## Jongeren in zeer sterk stedelijke buurten vaker slachtoffer

Jongeren die in een zeer sterk stedelijke buurt wonen, waren met 24 procent vaker slachtoffer van één of meerdere vormen van traditionele criminaliteit dan jongeren in niet- (13 procent) of weinig (14 procent) verstedelijkte buurten.

1) Van de jongeren tussen de 15 en 25 jaar woont een groot gedeelte nog thuis bij hun ouder(s). Bij het slachtofferschap van een (poging tot) inbraak betekent dat dit bij jongeren daarom ook vaak heeft plaatsgevonden in het huishouden waar ze deel van uitmaken.

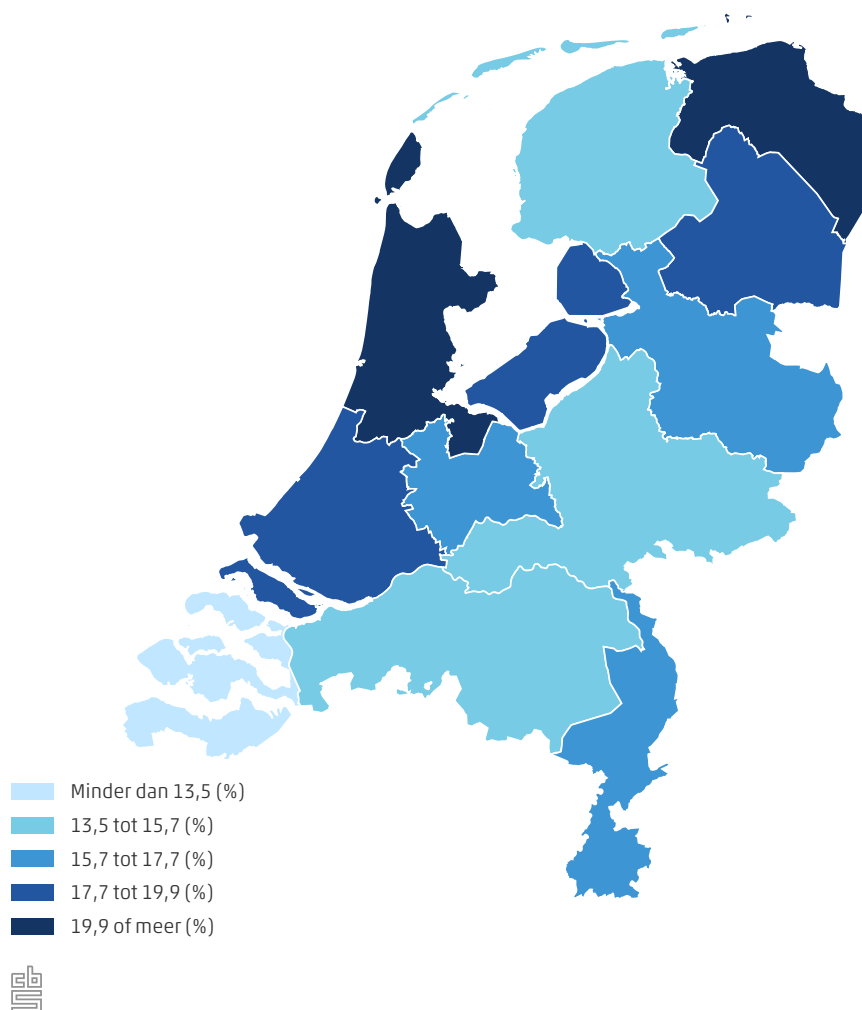
### 8.2.3 Slachtofferschap traditionele criminaliteit naar stedelijkheid woonbuurt, 15 tot 25 jaar, 2019



### Meeste jeugdige slachtoffers in Noord-Holland

In Noord-Holland waren relatief veel (22 procent) jongeren slachtoffer van traditionele criminaliteit. Ook in Groningen (21 procent) was dat percentage naar verhouding hoog. In de provincies Zeeland (11 procent) en Fryslân (14 procent) werd juist een kleiner deel van de jongeren slachtoffer.

## 8.2.4 Slachtofferschap traditionele criminaliteit, 15 tot 25 jaar, 2019

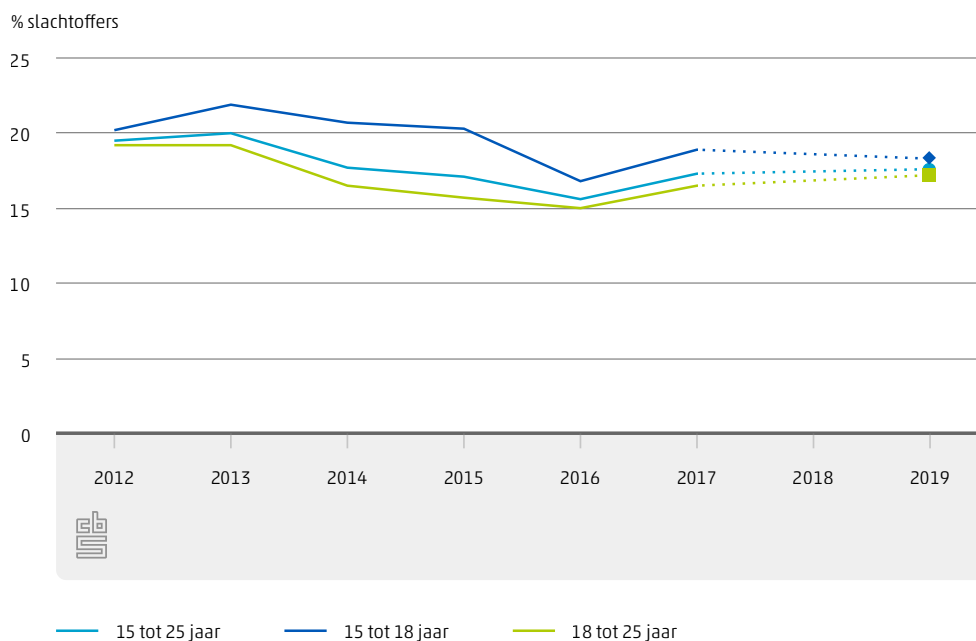


### Weer kleine toename jongere slachtoffers van cybercrime

Naast de traditionele vormen van criminaliteit kunnen jongeren ook slachtoffer worden van cybercrime. Tussen 2013 en 2016 nam het slachtofferschap van cybercrime onder jongeren af van 20 naar 16 procent. Na 2016 nam het aandeel slachtoffers weer wat toe, tot bijna 18 procent in 2019. Het aandeel meerderjarige slachtoffers (18 tot 25 jaar) van cybercrime nam tussen 2016 en 2019 toe van 15 naar 17 procent. Onder minderjarigen (15 tot 18 jaar) nam het aandeel slachtoffers in dezelfde periode niet significant toe.



## 8.2.5 Slachtofferschap cybercrime, 15 tot 25 jaar<sup>1)</sup>

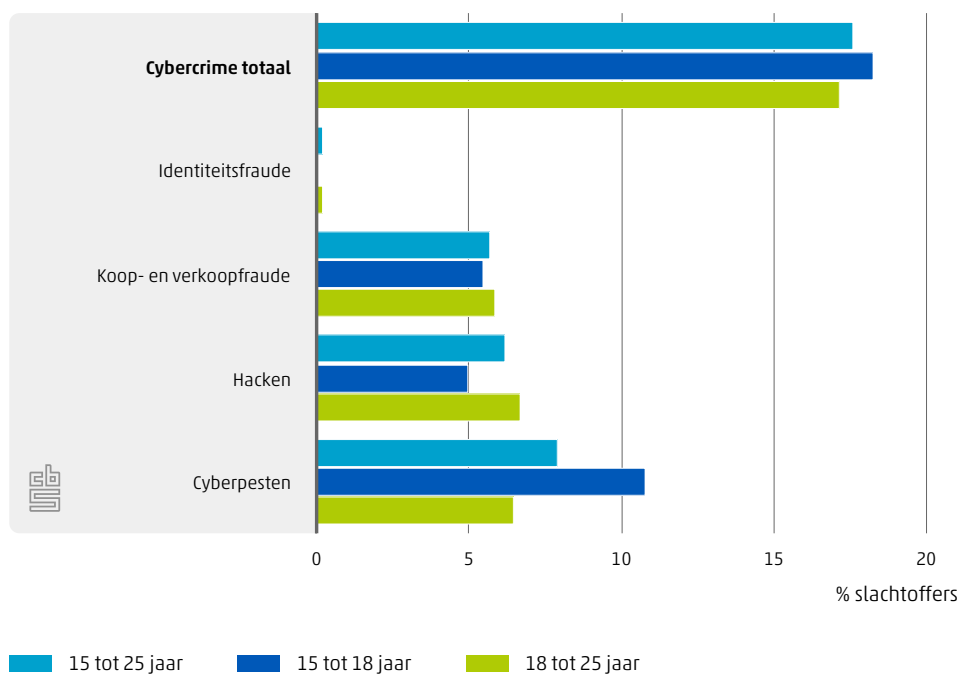


<sup>1)</sup> In 2018 heeft geen meting plaatsgevonden.

## Minderjarige jongeren vaakst slachtoffer van cyberpesten

Net als bij traditionele criminaliteit waren jongeren in 2019 vaker dan 25-plussers slachtoffer van cybercrime: 18 procent van de 15- tot 25-jarigen tegenover 12 procent van de personen van 25 jaar of ouder. Van alle vormen van cybercrime kwam cyberpesten (8 procent) het meest voor; van hacken en koop- en verkoopfraude werd 6 procent slachtoffer. Identiteitsfraude (0,2 procent) kwam onder jongeren nauwelijks voor. Van alle vormen van cybercrime werden minderjarige jongeren het vaakst slachtoffer van cyberpesten, terwijl meerderjarigen juist wat vaker te maken kregen met hacken. Koop- en verkoopfraude kwam onder beide groepen jongeren ongeveer even vaak voor.

## 8.2.6 Slachtofferschap cybercrime, 2019



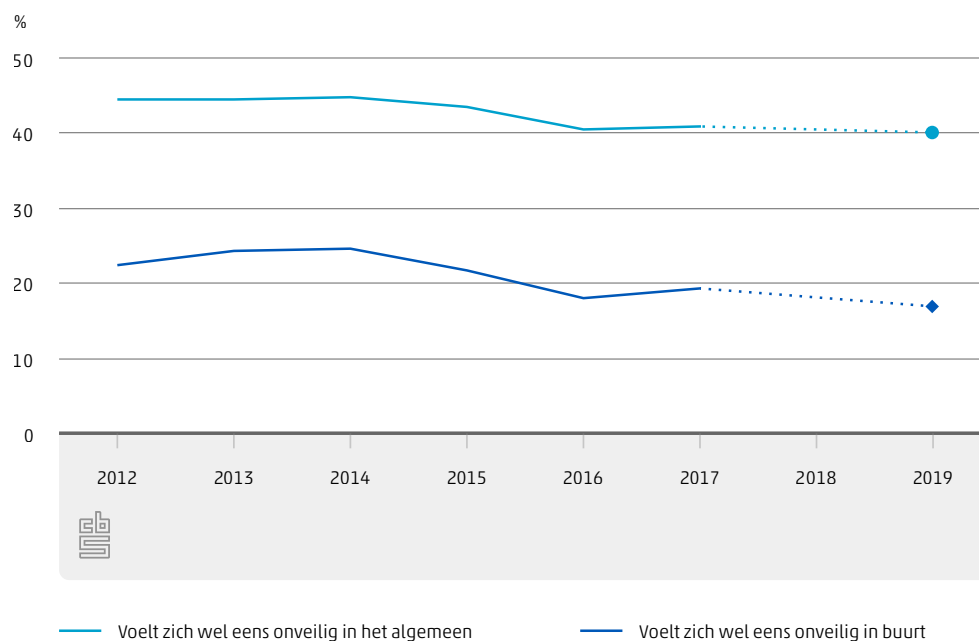
15- tot 25-jarige vrouwen werden in 2019 slachtoffer niet significant vaker slachtoffer van cybercrime dan mannen in dezelfde leeftijdsgroep. Vrouwen tussen de 15 en 18 jaar (21 procent) werden wel vaker slachtoffer van cybercrime dan mannen van deze leeftijd (16 procent).

## 8.3 Onveiligheidsgevoelens jongeren

### Jongeren voelen zich minder onveilig in eigen buurt

De algemene onveiligheidsgevoelens van jongeren zijn vooral tussen 2014 en 2016 afgenomen. Voelde in 2014 nog 45 procent van de 15- tot 25-jarigen zich wel eens onveilig in het algemeen, in 2016 bedroeg dat nog 40 procent. Na 2016 bleef dat percentage op een vergelijkbaar niveau. De onveiligheidsgevoelens van jongeren in eigen buurt namen tussen 2014 en 2019 af van 25 naar 17 procent.

### 8.3.1 Onveiligheidsgevoelens, 15 tot 25 jaar<sup>1)</sup>



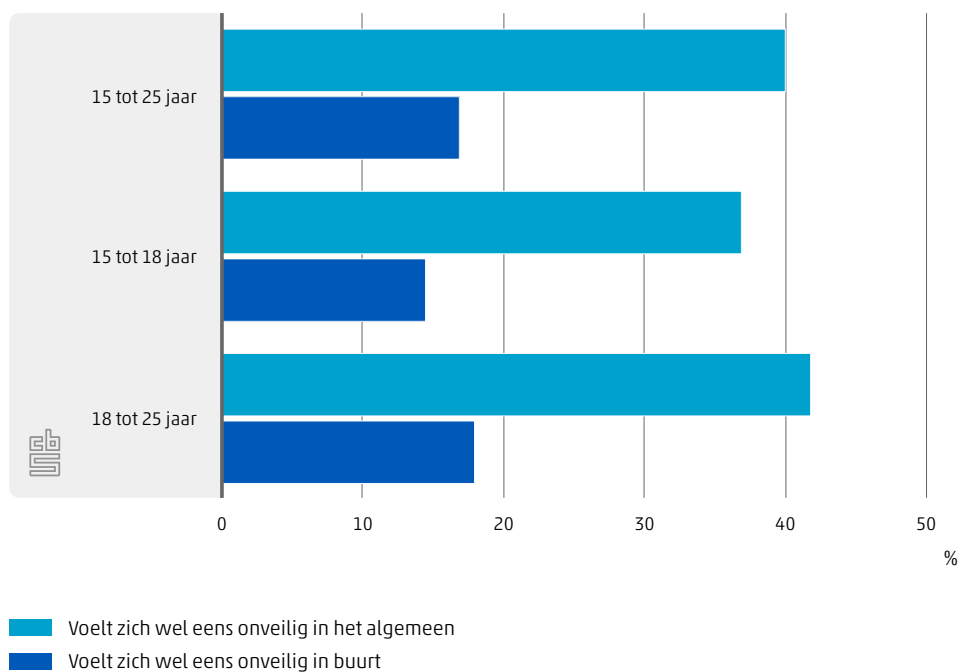
<sup>1)</sup> In 2018 heeft geen meting plaatsgevonden.

## Onveiligheidsgevoelens hoger onder jongeren

In 2019 voelde 40 procent van de Nederlandse jongeren zich in het algemeen wel eens onveilig. Dat is hoger dan bij 25-plussers: hiervan voelde 30 procent zich in 2019 wel eens onveilig. 18- tot 25-jarigen voelden zich met 42 procent vaker onveilig dan 15- tot 18-jarigen, bij wie dat percentage 37 bedroeg. Verder voelden 15- tot 25-jarige vrouwen (54 procent) zich dubbel zo vaak onveilig als mannen (26 procent) van dezelfde leeftijd.

In de eigen buurt voelde 17 procent van de jongeren zich wel eens onveilig; dat is wederom hoger dan onder personen van 25 jaar of ouder (14 procent). Meerderjarige jongeren (18 procent) voelden zich vaker wel eens onveilig in de buurt dan minderjarige (15 procent). Ook in de eigen buurt voelden jonge vrouwen (23 procent) zich ruim 2 keer zo vaak wel eens onveilig als jonge mannen (11 procent).

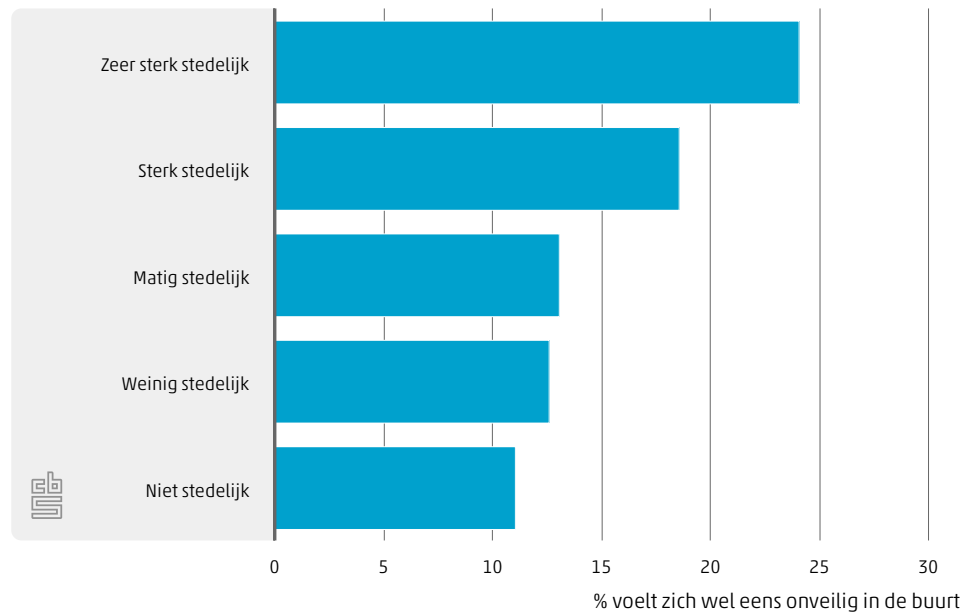
### 8.3.2 Onveiligheidsgevoelens, 2019



### Jongeren in stedelijke buurten vaker onveilig gevoel

Naast het feit dat jongeren vaker slachtoffer worden van traditionele criminaliteit in (zeer) sterk stedelijke buurten, voelen ze zich er ook onveiliger dan jongeren in niet- of weinig stedelijke buurten. Zo voelde in 2019 van de 15- tot 25-jarigen die in een zeer sterk stedelijke woonbuurt wonen 24 procent zich wel eens onveilig in de eigen buurt, tegenover 11 procent onder jongeren in niet-stedelijke buurten.

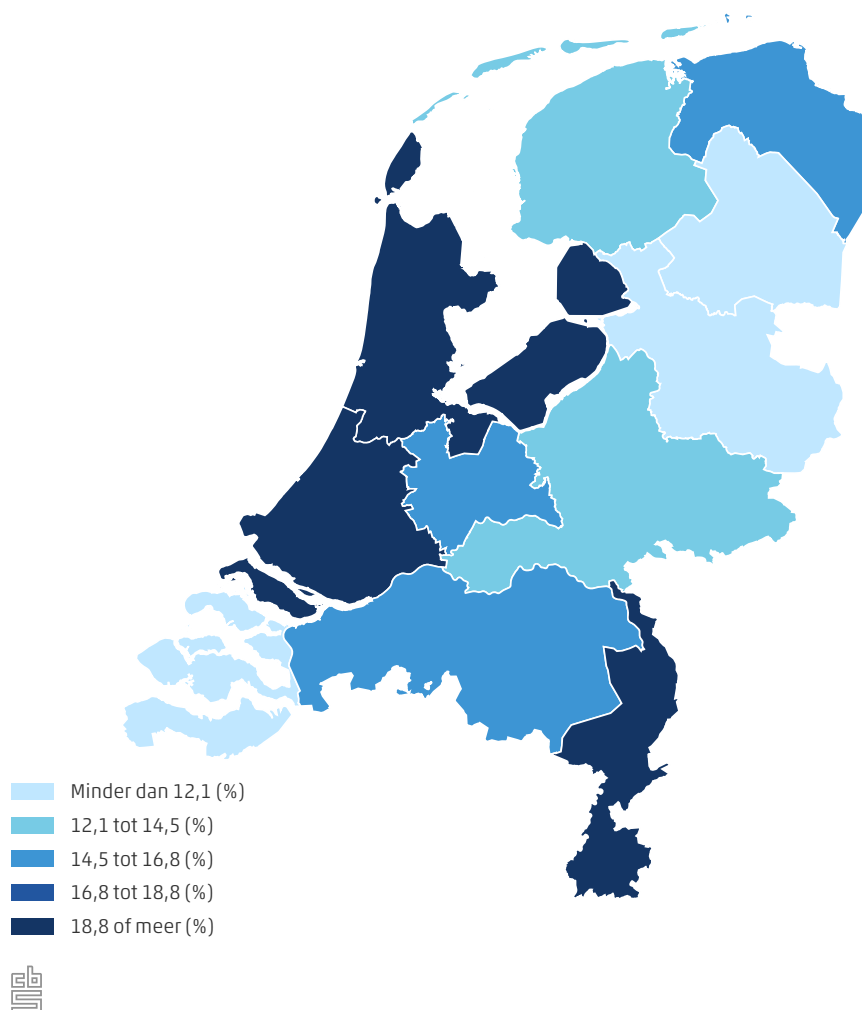
### 8.3.3 Onveiligheidsgevoelens naar stedelijkheid woonbuurt, 15 tot 25 jaar, 2019



### Onveiligheidsgevoelens in buurt onder jongeren relatief hoog in Limburg

Jongeren in Limburg voelden zich met 21 procent relatief vaak onveilig in hun eigen buurt. Dat geldt ook voor Flevoland en Zuid-Holland (beide 20 procent). In Zeeland (10 procent) en Drenthe (11 procent) was dat percentage lager.

### 8.3.4 Onveiligheidsgevoelens in buurt, 15 tot 25 jaar, 2019



## 8.4 Begrippen

### **Cyberpesten (Veiligheidsmonitor)**

Pesten via het internet, variërend van laster en stalken tot chantage/afpersing en bedreiging met geweld.

### **Drugsmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven)**

Harddrugs, Softdrugs, Overige drugsmisdrijven.

### **Geweldsdelicten (Veiligheidsmonitor)**

Mishandeling, bedreiging en seksuele delicten.

### **Geweldsmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven)**

Mishandeling, bedreiging, stalking, seksuele misdrijven, levensmisdrijven, vrijheidsbeneming/gijzeling, mensenhandel, mensensmokkel en overige geweldsmisdrijven.

**Hacken (Veiligheidsmonitor)**

Met kwade bedoelingen inbreken of inloggen op iemands computer, e-mailaccount, website of profielsite (bijvoorbeeld Facebook, Twitter).

**Identiteitsfraude (Veiligheidsmonitor)**

Gebruik van persoonsgegevens zonder toestemming en voor financieel gewin.

**Koop- en verkoopfraude (Veiligheidsmonitor)**

Het niet leveren van gekochte goederen of diensten (koopfraude) en/of het niet betalen voor geleverde goederen en diensten (verkoopfraude).

**Vandalismedelicten (Veiligheidsmonitor)**

Vernielingen aan voertuigen en overige vernielingen.

**Verkeersmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven)**

Verlaten plaats ongeval, rijden onder invloed, rijden tijdens ontzegging, rijden tijdens rijverbod, voeren vals kenteken, joyriding, weigeren blaastest/bloedonderzoek en overige verkeersmisdrijven.

**Vermogensdelicten (Veiligheidsmonitor)**

(Poging tot) inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit/vanaf de auto, diefstal andere voertuigen, (poging tot) zakkenrollerij/beroving en overige vormen van diefstal.

**Vermogensmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven)**

Diefstal/verduistering en inbraak, bedrog, valsheidsmisdrijven, heling, afpersing en afdreiging, bankbreuk, witwassen en overige vermogensmisdrijven.

**Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag (Standaardclassificatie misdrijven)**

Vernieling en beschadiging, openbare orde misdrijven, brandstichting/ontploffing, openbaar gezag misdrijven.

**Vuurwapenmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven)**

Misdrijven omschreven in artikel 55 van de Wet Wapens en Munitie. De wet regelt de opsporing, vervolging en berechting van handelingen die te maken hebben met (verboden) wapenbezit en wapenhandel.

## 8.5 Meer informatie en literatuur

### Meer informatie

Cijfers over verdachten van 12 tot 25 jaar naar delictgroep en persoonskenmerken zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over verdachten tot 25 jaar naar delictgroep en woonregio zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over verdachten naar delictgroep, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over slachtofferschap van criminaliteit onder jongeren van 15 tot 25 jaar zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over slachtofferschap van criminaliteit naar persoonskenmerken zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over veiligheidsbeleving onder jongeren van 15 tot 25 jaar zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over veiligheidsbeleving naar persoonskenmerken zijn te vinden in [StatLine](#).



# 9. Jongeren in Caribisch Nederland

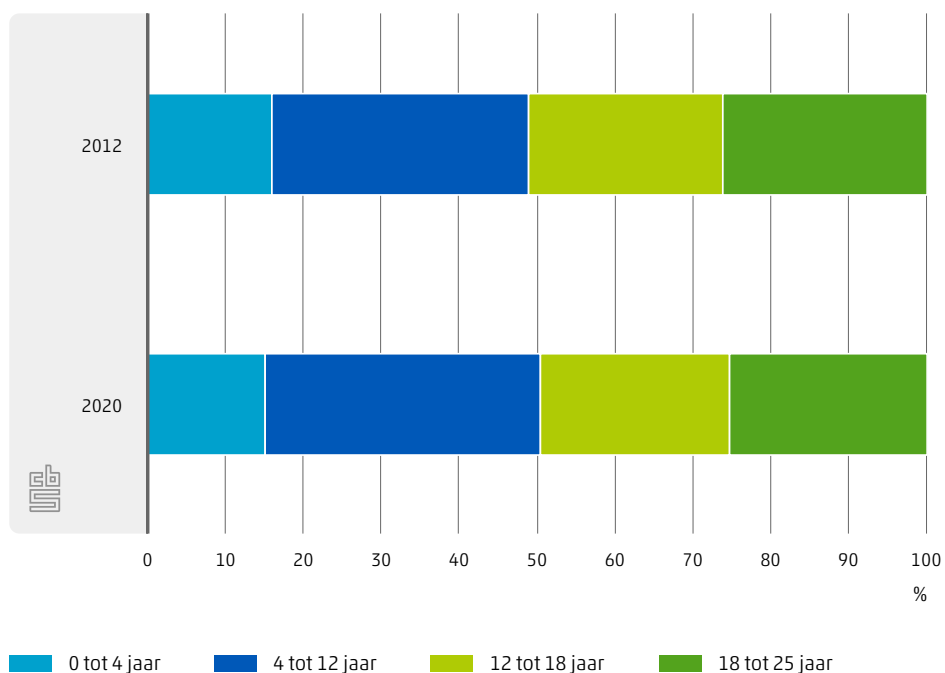
Auteurs: Suzanne Loozen, Carel Harmsen, Mark Ramaekers

Op 1 januari 2020 woonden er bijna 7 duizend 0- tot 25-jarigen in Caribisch Nederland. Dat komt neer op 27 procent van de bevolking. Op Bonaire woonde 56 procent van de jongeren bij beide ouders en ruim één kwart bij één ouder. Op Sint Eustatius woonde bijna 40 procent bij beide ouders en ruim 40 procent bij één ouder. Op Saba woonde de helft van de jongeren bij beide ouders en ruim een kwart bij één ouder.

## 9.1 Jongeren naar leeftijd

Begin 2020 telde Bonaire 5,6 duizend jongeren van 0 tot 25 jaar. Dat zijn er 556 meer dan in 2012. In relatieve zin was sprake van een afname van het aandeel jongeren, van 30 procent in 2012 naar 27 procent in 2020. Het aandeel 4- tot 12-jarigen is ten opzichte van 2012 toegenomen; het aandeel van alle andere leeftijdscategorieën is licht gedaald.

### 9.1.1 Jongeren (0 tot 25 jaar) op Bonaire, 1 januari



---

## Aantal jongeren op Sint Eustatius en Saba

Begin 2020 telde Sint Eustatius 908 jongeren van 0 tot 25 jaar, 29 procent van de totale bevolking. Begin 2012 ging het nog om bijna 1 100 jongeren (28 procent). De afname van het absolute aantal jongeren hangt grotendeels samen met het opschonen van de bevolkingsadministratie op Sint Eustatius. Daardoor is het aantal inwoners van Sint Eustatius naar beneden bijgesteld.

Op 1 januari 2020 woonden op Saba 484 jongeren, 25 procent van de totale bevolking. Dat zijn er ruim 100 minder dan begin 2012, toen bedroeg het aandeel jongeren nog 31 procent. Dit is volledig toe te schrijven aan de afname van het aantal 18- tot 25-jarigen. Deze afname hangt grotendeels samen met het opschonen van de bevolkingsadministratie op Saba. Het gaat met name om studenten uit Noord-Amerika die inmiddels Saba hebben verlaten, maar eerder nog niet waren uitgeschreven. Door deze personen alsnog uit te schrijven uit de bevolkingsadministratie is het aantal inwoners van Saba naar beneden bijgesteld.

---

**5 561** jongeren tot 25 jaar telde  
Bonaire op 1 januari 2020

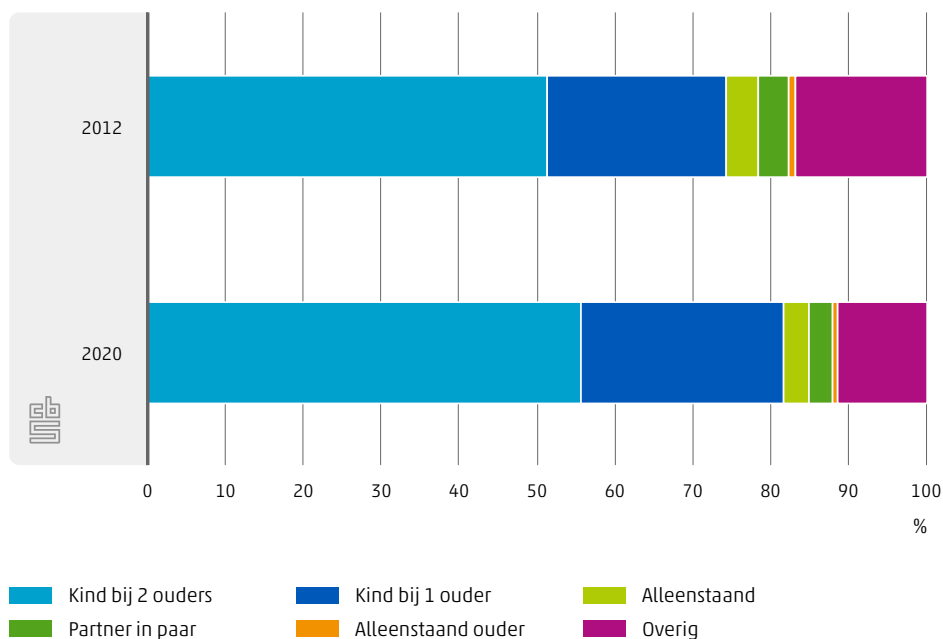


## 9.2 Jongeren naar huishouden

Begin 2020 woonde ruim de helft van de jongeren in Caribisch Nederland bij beide ouders. 28 procent van de kinderen woonde bij één ouder. 7 procent woonde zelfstandig, al dan niet samen met een partner en/of kind. De rest van de jongeren in Caribisch Nederland maakte deel uit van een overig huishouden. Dat betekent dat ze bijvoorbeeld inwonen met hun partner (en eventuele kinderen) bij hun ouders, ingetrokken zijn bij een zelfstandig wonende broer of zus of bij een oom of tante wonen.

Begin 2020 woonde 56 procent van de jongeren op Bonaire bij beide ouders. Daarnaast woonde 26 procent van de jongeren bij één ouder. Beide aandelen zijn sinds 2012 toegenomen met respectievelijk 5 en 3 procentpunten. Begin 2020 woonde 11 procent in een overig huishouden. Dit aandeel is met 6 procentpunten afgenomen sinds 2012.

### 9.2.1 Jongeren (0 tot 25 jaar) op Bonaire naar huishoudsamenstelling, 1 januari



### Jongeren op Sint Eustatius en Saba naar huishoudsamenstelling

Begin 2020 woonden op Sint Eustatius iets meer jongeren bij één ouder dan bij beide ouders, respectievelijk 43 en 39 procent. Het aandeel jongeren dat bij één ouder woont is sinds 2012 toegenomen met 14 procentpunten. 13 procent van de jongeren maakt deel uit van een overig huishouden. Dit aandeel is afgenomen met 8 procentpunten sinds 2012. De veranderingen in de huishoudsamenstelling hangen deels samen met opschoningen van de bevolkingsadministratie die tussen 1 januari 2012 en 1 januari 2020 hebben plaats gevonden.

Op Saba woonde begin 2020 de helft van de jongeren bij beide ouders en 28 procent bij één ouder. Beide aandelen zijn toegenomen sinds 1 januari 2012, met respectievelijk 9 en 13 procentpunten. Het aandeel alleenstaande jongeren bedroeg 9 procent. Dat is een afname van 14 procentpunten ten opzichte van 2012. Dit hangt grotendeels samen met de opschoningen van de bevolkingsadministratie die tussen 2012 en 2020 hebben plaatsgevonden, waarbij studenten afkomstig uit Noord-Amerika het eiland inmiddels hebben verlaten zijn uitgeschreven.

**43%** van de jongeren tot 25 jaar op Sint Eustatius woonde bij één ouder

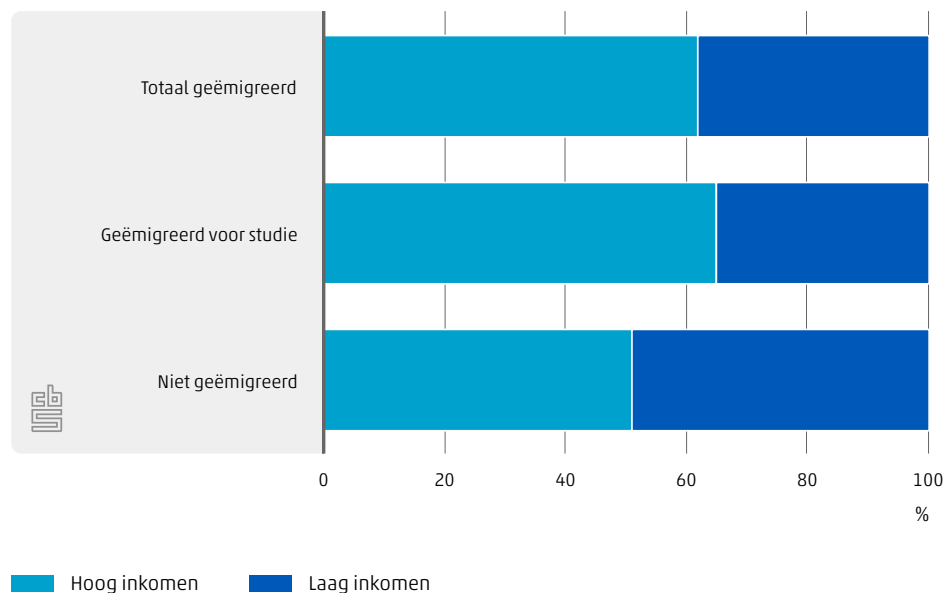


## 9.3 Studie in Europees Nederland

Tussen 2013 en 2017 vertrokken 392 jongvolwassenen die geboren zijn op de voormalig Nederlandse Antillen of Aruba van Caribisch naar Europees Nederland. Dat komt neer op bijna de helft van deze groep jongeren. Van de groep die naar Europees Nederland ging, deed twee derde dat voor een studie. Jongeren van wie de ouders een hoog huishoudinkomen hebben, gingen relatief vaak studeren in Europees Nederland.

Tussen 2013 en 2017 verruilden 306 op de voormalige Nederlandse Antillen of Aruba geboren jongvolwassenen Bonaire voor Europees Nederland. Dat is iets minder dan de helft van deze groep jongeren van 17 tot 26 jaar. Twee derde van de jongeren die naar Europees Nederland vertrok, deed dit om een opleiding te volgen. Jongeren die de oversteek naar Europees Nederland maakten, hadden vaker ouders met een hoog huishoudinkomen dan jongeren die op Bonaire bleven, respectievelijk 62 en 51 procent. Dat geldt nog wat sterker voor jongeren die naar Europees Nederland gingen om een opleiding te volgen.

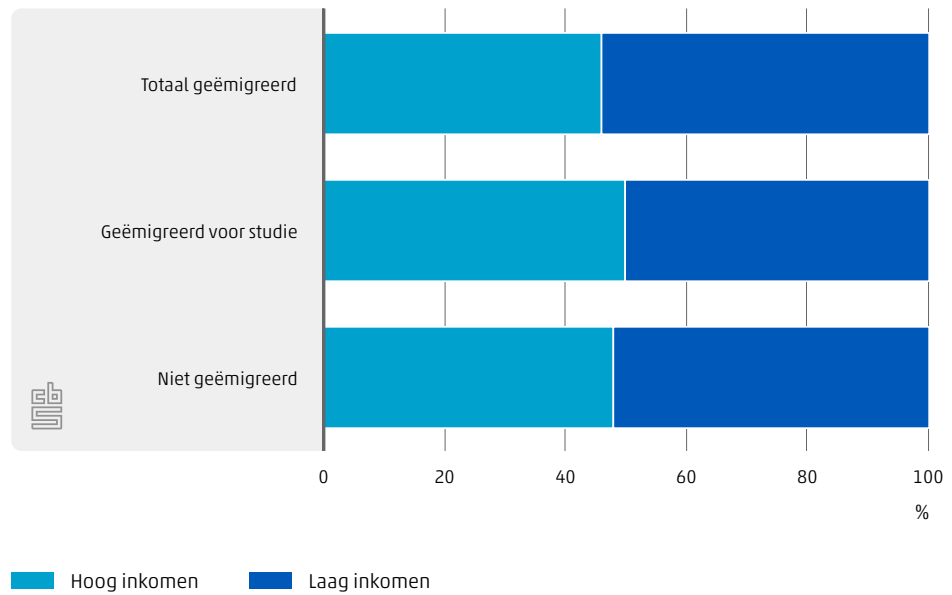
### 9.3.1 Emigratie van Bonaire naar Europees Nederland van 17- tot en met 25-jarigen <sup>1)</sup> naar huishoudinkomen, 2013-2017



<sup>1)</sup> Geboren in de voormalig Nederlandse Antillen en Aruba.

Tussen 2013 en 2017 vertrokken 65 op de voormalig Nederlandse Antillen of Aruba geboren jongvolwassenen van 17 tot 26 jaar van Sint Eustatius naar Europees Nederland. Dat is ongeveer 70 procent van deze groep jongeren. Van de jongeren die vertrokken, deed ruim twee derde dat om er een opleiding te volgen. De jongeren die naar Europees Nederland vertrokken voor het volgen van een opleiding, hadden net wat vaker een hoog huishoudinkomen dan jongeren die op Sint Eustatius bleven, respectievelijk 50 en 48 procent. Dat geldt niet voor jongeren die de overtocht naar Europees Nederland ook vanwege een andere reden maakten. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het bij Sint Eustatius om kleine aantallen jongeren gaat.

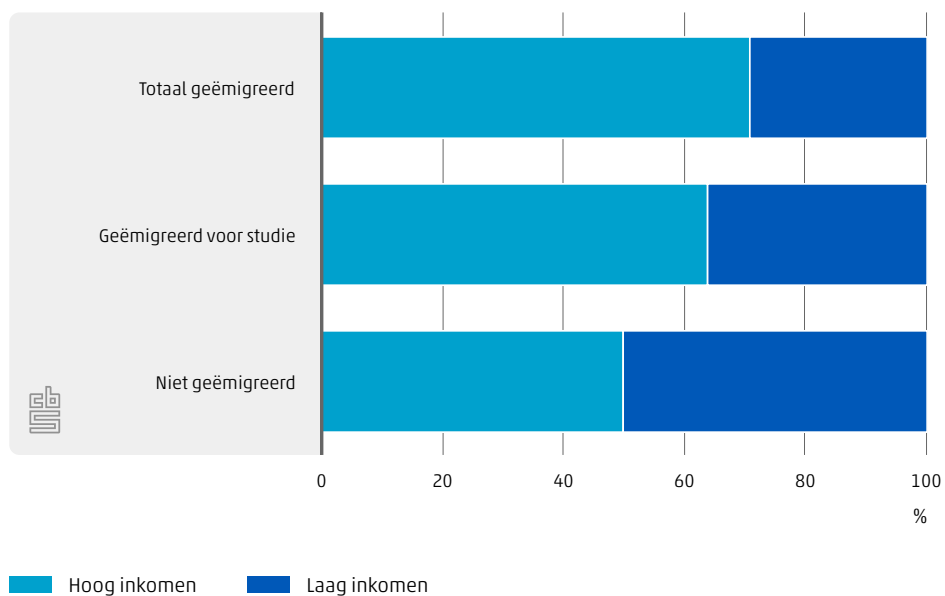
### 9.3.2 Emigratie van Sint Eustatius naar Europees Nederland van 17- tot en met 25-jarigen <sup>1)</sup> naar huishoudinkomen, 2013-2017



<sup>1)</sup> Geboren in de voormalig Nederlandse Antillen en Aruba.

Tussen 2013 en 2017 vertrokken vanuit Saba 21 op de voormalig Nederlandse Antillen of Aruba geboren jongvolwassenen van 17 tot 26 jaar naar Europees Nederland. Dat is ruim 30 procent van deze groep jongeren. Van de jongeren die naar Europees Nederland vertrokken, deed ruim de helft dat om er een opleiding te volgen. De jongeren die in Europees Nederland een opleiding gingen volgen, hadden vaker een hoog huishoudinkomen dan degenen die op Saba bleven, respectievelijk 64 en 50 procent. Dat geldt nog wat sterker voor jongvolwassenen die ook om andere redenen naar Europees Nederland toekwamen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het bij Saba om kleine aantallen jongeren gaat.

### 9.3.3 Emigratie van Saba naar Europees Nederland van 17- tot en met 25-jarigen <sup>1)</sup> naar huishoudinkomen, 2013-2017



<sup>1)</sup> Geboren in de voormalig Nederlandse Antillen en Aruba.

## Onderwijsniveau en arbeidsdeelname jongeren

De cijfers in dit kader zijn afkomstig van het Arbeidskrachten Onderzoek Caribisch Nederland 2018 en zijn in het Jaarrapport 2019 van de Landelijke Jeugdmonitor meer uitgebreid beschreven. Nieuwe cijfers (over 2020) zijn op zijn vroegst in april 2021 beschikbaar.

### *In 2018 was 44 procent van jongeren op Saba hoogopgeleid*

In 2018 had van de in Caribisch Nederland wonende jongeren van 15 tot 25 jaar 46 procent een laag, 47 procent een middelbaar en 6 procent een hoog onderwijsniveau. Het onderwijsniveau verschilde per eiland. Op Sint Eustatius was de groep jongeren met een laag onderwijsniveau (67 procent) naar verhouding het grootst. Op Saba vormden hoogopgeleide jongeren juist de meerderheid met 44 procent. Daar woonden relatief veel hoogopgeleide Amerikanen en Canadezen die studeerden aan de Saba University School of Medicine. Op Bonaire en Sint Eustatius was het percentage hoogopgeleiden relatief klein.

Veel jongeren volgden in 2018 nog onderwijs. Op Sint Eustatius was dat om 55 procent, op Bonaire 56 procent. Vergeleken met deze twee eilanden was het aandeel onderwijsvolgende jongeren op Saba met 65 procent relatief groot. Dit heeft te maken met de daar aanwezige universiteit.

### *44 procent van de jongeren in Caribisch Nederland had betaald werk*

Onderwijsvolgende jongeren in Caribisch Nederland hadden in 2018 veel minder vaak dan jongeren in Europees Nederland een bijbaan naast de studie. Een groot deel van de jongeren in Caribisch Nederland was dan ook niet aan het werk en gaf het volgen van een opleiding of studie als reden om niet te kunnen werken. Bijna 45 procent van de jongeren van 15 tot 25 jaar had in 2018 wel betaald werk. De arbeidsparticipatie was met

46 procent het hoogst in Bonaire, gevolgd door Saba (45 procent) en Sint Eustatius (35 procent).

Van de werkzame jongeren van 15 tot 25 jaar in Caribisch Nederland had twee derde een voltijdbaan, een kwart een grote deeltijdbaan van 20 tot 35 uur en 1 op de 10 een kleinere deeltijdbaan van minder dan 20 uur per week. Bijna de helft werkte in een tijdelijk dienstverband, 44 procent in een vast dienstverband en 9 procent werkte als zelfstandige. Vanwege te kleine aantallen is deze informatie niet voor alle eilanden afzonderlijk beschikbaar.

---

## 9.4 Begrippen

### **Caribisch Nederland**

De benaming van de Nederlandse eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

### **Emigratie**

Verhuizing van personen naar het buitenland.

### **Europees Nederland**

Het Europese deel van Nederland is een aanduiding die wordt gebruikt voor het deel van Nederland dat in Europa is gelegen. Dit ter onderscheiding van Caribisch Nederland dat in het Caribisch gebied ligt.

### **Geboorteland**

Het land waar iemand geboren is.

### **Huishouden**

Particulier of institutioneel huishouden.

### **Institutioneel huishouden**

Eén of meer personen die samen een woonruimte bewonen en daar bedrijfsmatig worden voorzien in dagelijkse levensbehoeften. Ook de huisvesting vindt bedrijfsmatig plaats. Het gaat om personen in instellingen zoals verpleeg-, verzorgings- en kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en penitentiaire inrichtingen, die daar in principe voor langere tijd (zullen) verblijven.

### **Huishoudinkomen (laag/hoog huishoudinkomen zoals in dit hoofdstuk gebruikt)**

Het betreft het huishoudinkomen van het huishouden waar de jongvolwassene toe behoorde voordat Caribisch Nederland voor Europees Nederland werd verruild. De grens tussen een laag en een hoog inkomen ligt voor Bonaire op 16 duizend US dollar en voor Saba en Sint Eustatius op 18 duizend US dollar.

### **Overig lid van een huishouden**

Een persoon die anders dan als partner, ouder in een eenouderhuishouden of als thuiswonend kind deel uitmaakt van een particulier huishouden. Te denken valt aan ouder(s) van de referentiegroepen, broer(s) of zus(sen) van de referentiepersoon of anderszins met het huishouden verbonden personen.

### **Particulier huishouden**

Eén of meer personen die samen een woonruimte bewonen en zichzelf niet-bedrijfsmatig voorzien van de dagelijkse behoeften.

### **Voormalige Nederlandse Antillen en Aruba**

De voormalig Nederlandse Antillen en Aruba bestaan uit de eilanden Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten. Op 1 januari 1986 werd Aruba afgescheiden van de Nederlandse Antillen. Sinds die datum is Aruba een autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Vanaf 10 oktober 2010 zijn de Nederlandse Antillen ontbonden.

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat sindsdien uit vier landen: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. De openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook wel Caribisch Nederland, functioneren als bijzondere gemeente van Nederland.

## **9.5 Meer informatie en literatuur**

### **Meer informatie**

Cijfers over jongeren in huishoudens in Caribisch Nederland naar leeftijd zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#).

Cijfers over de stand van de bevolking op 1 januari in Caribisch Nederland zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over de bevolkingsontwikkeling van jongeren op Caribisch Nederland zijn te vinden in [StatLine](#).

Cijfers over huishoudens in Caribisch Nederland zijn te vinden in de volgende [maatwerktabellen](#).

Cijfers over de arbeidsdeelname van jongeren in Caribisch Nederland zijn te vinden in [Jeugdmonitor StatLine](#)

### **Literatuur**

CBS (18 maart 2020). [Van Caribisch Nederland naar Europees Nederland voor studie](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (12 mei 2020). [Bevolking Caribisch Nederland in 2019 met ruim 800 toegenomen](#). CBS nieuwsbericht.



# 10. Welzijn van jongeren

Auteur: Moniek Coumans

Jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar zijn over het algemeen gelukkig en tevreden met hun leven. Wel was in 2019 het aandeel gelukkige jongvolwassenen met 88 procent iets lager dan in 1997. Ook hebben jongeren vaak een hoog persoonlijk welzijn. Het merendeel van de jongeren is tevreden over hun sociale leven. Ruim een op de tien van de jongvolwassenen is sterk eenzaam. Toch is van hen nog de helft tevreden met het eigen leven.

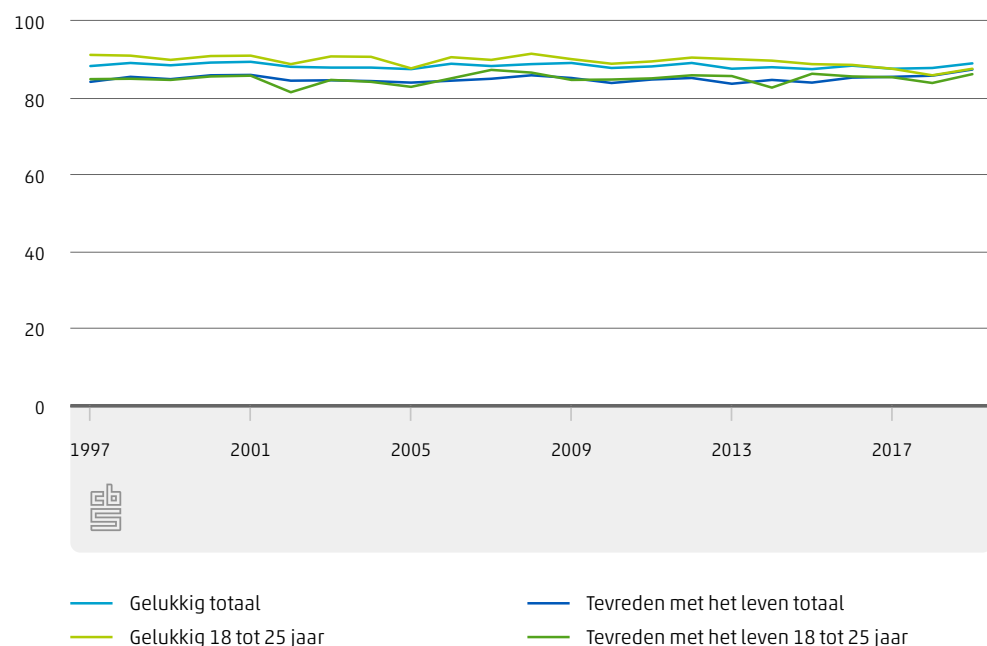
## 10.1 Geluk en tevredenheid

### Overgrote deel jongvolwassenen gelukkig en tevreden met hun leven

Tussen 1997 en 2019 fluctueerde het aandeel jongeren van 18 tot 25 jaar dat aangaf gelukkig te zijn rond de 90 procent. Het aandeel was in 2019 wel wat lager dan in 1997. Voor de totale volwassen Nederlandse bevolking is er over dezelfde periode geen verandering te zien. Er is ook gevraagd naar een rapportcijfer (1 tot en met 10) voor de tevredenheid met het leven. Bij een score van 7 of hoger wordt iemand als tevreden beschouwd. Het aandeel tevreden jongeren is met 85 à 86 procent al jaren stabiel. Bij de totale bevolking lag het aandeel tevredenen in 2019 met 87 procent op een iets hoger niveau dan in 1997 (84 procent).

#### 10.1.1 Trend geluk en tevredenheid

% personen van 18 jaar of ouder



---

## Onderzoek Sociale samenhang & Welzijn

De resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op het onderzoek Sociale Samenhang & Welzijn (S&W). Dit is een onderzoek dat jaarlijks wordt uitgevoerd onder inwoners van Nederland van 15 jaar of ouder. De vragenlijst bestaat uit een vast onderdeel met jaarlijks terugkerende onderwerpen en een ad hoc-deel waarin elk jaar andere thema's worden opgenomen. Voorbeelden van vaste onderwerpen zijn tevredenheid en geluk, sociale contacten, vrijwilligerswerk, politieke participatie en vertrouwen in instituties en in andere mensen. Ad hoc thema's betreffen bijvoorbeeld specifieke vragen over vrijwilligerswerk, de kwaliteit van sociale contacten en hoe zinvol het leven wordt ervaren.

Voor cijfers over welzijn worden personen van 18 jaar of ouder als uitgangspunt genomen. Personen in instellingen zijn hierbij buiten beschouwing gebleven. Er zijn jaarlijks gegevens beschikbaar van circa 7 500 respondenten. Gegevens uit het onderzoek S&W zijn beschikbaar voor de periode 2013 tot en met 2019. Voor dit hoofdstuk zijn de gegevens van de jaren 2017 tot en met 2019 samengevoegd, zodat in meer detail kan worden gekeken naar verschillende groepen jongeren. Het hoofdstuk richt zich op jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot en met 24 jaar. Omwille van de leesbaarheid worden de termen jongvolwassenen en jongeren in de tekst afgewisseld. Er is in de analyses gekeken naar geslacht, leeftijd, woonsituatie, hoogst gevolgde onderwijsniveau, migratieachtergrond en gestandaardiseerd huishoudensinkomen (in kwartielgroepen).

De vraag naar een zinvol leven is alleen in 2019 uitgevraagd in dit onderzoek. Ook de gegevens over eenzaamheid zijn enkel voor 2019 beschikbaar, omdat dit in voorgaande jaren op een andere manier werd uitgevraagd (zie ook onder begrippen). Omdat er maar gegevens van één onderzoeksjaar beschikbaar zijn, zijn de mogelijkheden om naar verschillende groepen jongvolwassenen te kijken beperkter dan bij de andere onderdelen.

Voor de tijdreeksen over geluk en tevredenheid van 1997 tot 2011 zijn gegevens uit het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) gebruikt. Vanwege verschillen in de onderzoeksofzet en de vraagstellingen tussen POLS en S&W waren de onderzoeksresultaten niet goed vergelijkbaar en was het tot 2019 niet mogelijk om te publiceren over lange trends voor geluk en tevredenheid met het leven. In dat jaar heeft het CBS onderzoek gedaan naar de trendbreuk in de uitkomsten van beide onderzoeken, en heeft deze gerepareerd (Van Beuningen en Moonen, 2019). Hierdoor is het nu wel mogelijk om de ontwikkelingen in subjectief welzijn vanaf 1997 te laten zien.

---

**88%** van de jongvolwassenen  
gelukkig en 86% tevreden met hun leven



## 10.2 Tevredenheid met verschillende aspecten van het leven

---

### Persoonlijk Welzijn

Het persoonlijke welzijn van jongeren is bepaald aan de hand van de Persoonlijke Welzijnsindex (PWI). Deze index is samengesteld uit 12 indicatoren die 8 dimensies beschrijven. De dimensies met bijbehorende indicatoren zijn:

1. **Materiële levensstandaard:** tevredenheid over de financiële situatie.
2. **Economische risico's:** zorgen over de financiële toekomst.
3. **Opleiding en arbeid:** tevredenheid met de opleidingskansen, tevredenheid met het werk (indien iemand een betaalde baan heeft van minimaal 12 uur per week) of de dagelijkse bezigheden (indien iemand geen betaalde baan heeft of minder dan 12 uur per week werkt).
4. **Gezondheid:** tevredenheid met de lichamelijke gezondheid, tevredenheid met de psychische gezondheid.
5. **Sociale relaties:** tevredenheid met het sociale leven.
6. **Maatschappelijke participatie en vertrouwen:** vertrouwen in de Tweede Kamer, in rechters en in de politie.
7. **Veiligheid:** gevoel van (on)veiligheid.
8. **Milieu en leefomgeving:** tevredenheid met de woonbuurt.

Per indicator zijn de scores omgerekend naar een score van 1 tot en met 10. Vervolgens is voor elke dimensie een score bepaald en zijn de acht resulterende scores samengevoegd tot een index, de Persoonlijke Welzijnsindex. Iedere dimensie telt even zwaar in de index mee, deze loopt van 1 tot en met 10. Een score van 7 of hoger op de PWI betekent een hoog persoonlijk welzijn (Van Beuningen et al., 2015).

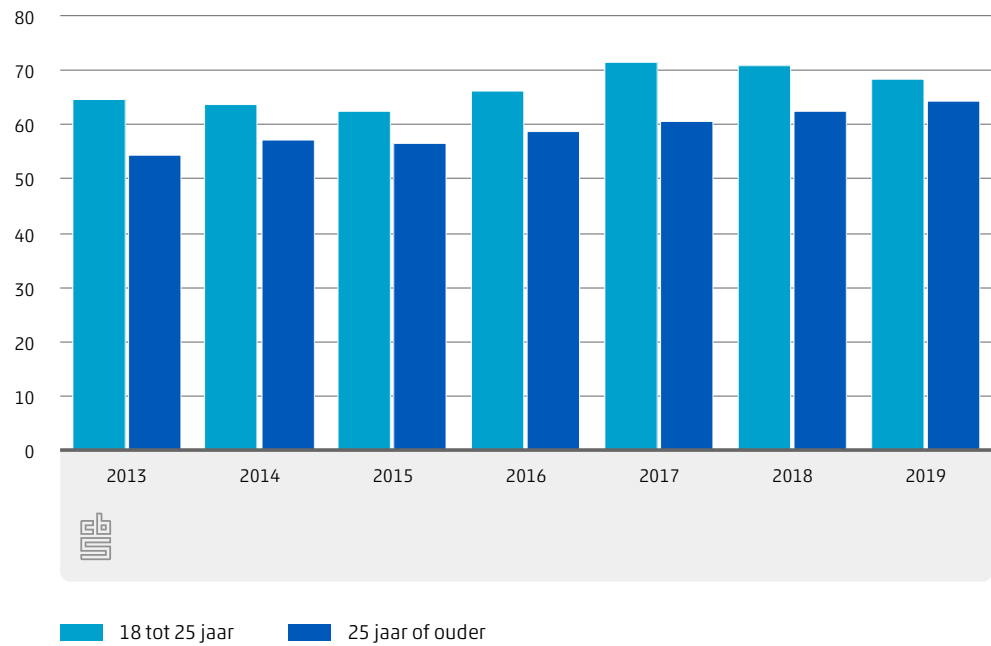
---

### Persoonlijk welzijn bij jongeren vaker hoog dan bij 25-plussers

Sinds het begin van de meting van de Persoonlijke Welzijnsindex (PWI) in 2013 varieerde het aandeel jongvolwassenen met een hoog persoonlijk welzijn (zie kader) tussen 63 procent en 66 procent. In 2017 en 2018 was het persoonlijk welzijn wat hoger dan in de eerdere jaren. In 2019 hadden bijna zeven op de tien jongeren een hoog persoonlijk welzijn. Dit was meer dan bij volwassenen van 25 jaar of ouder; bij hen was dat in 2019 64 procent. Ondanks dat de toename over de jaren bij de 25-plussers met ongeveer 10 procentpunt sterker was dan bij de jongvolwassenen, blijft het aandeel met een hoog persoonlijk welzijn bij jongeren toch hoger.

### 10.2.1 Een 7 of hoger voor persoonlijk welzijn

% van personen van 18 jaar of ouder



Net als in voorgaande jaren gaven jongeren zichzelf in 2019 relatief vaak een 7 of hoger voor hun opleiding of beroep (89 procent), hun gezondheid en hun sociale leven (beide 84 procent). Ook waren jongeren vaak tevreden met hun veiligheid en hun woonbuurt. Jongeren waren minder tevreden over hun financiële toekomst en hadden minder vertrouwen in instituties; over beide aspecten was iets meer dan de helft van de jongvolwassenen positief.

## 10.2.2 Een 7 of hoger voor dimensies van persoonlijk welzijn, 2017/2019

### Financiële toekomst



**52 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Vertrouwen in instituties



**53 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Financiën



**72 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Veiligheid



**82 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Buurt



**83 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Gezondheid



**84 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Sociale leven



**84 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

### Opleiding/beroep



**89 op de 100**

jongeren van 18 jaar tot 25 jaar

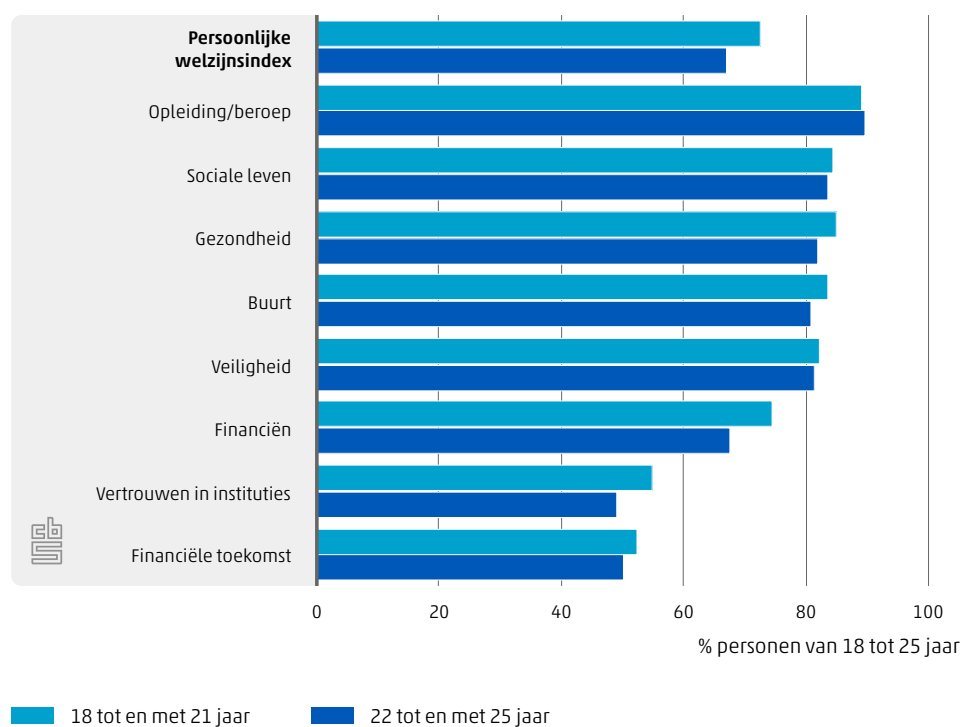


## Jongvolwassenen tot 22 jaar vaker hoog persoonlijk welzijn dan 22- tot 25-jarigen

Jongeren van 18 tot 22 jaar hadden vaker een hoog persoonlijk welzijn volgens de PWI dan de 22- tot 25-jarigen, respectievelijk 72 en 66 procent. De jongste groep woont nog vaker thuis dan de oudere groep en ook is het huishoudensinkomen van de 18- tot 22-jarigen gemiddeld hoger dan dat van de oudere groep. Het verschil in persoonlijk welzijn bleek echter niet gerelateerd aan inkomen en thuis wonen.

De onderliggende dimensies van het persoonlijk welzijn laten zien dat de 18- tot 22-jarigen vaker tevreden waren met hun financiële situatie en met de hun eigen gezondheid dan de 22- tot 25-jarigen. Ook op het gebied van vertrouwen in instituties scoorden de 18- tot 22-jarigen hoger dan de wat oudere groep. Deze verschillen kunnen te maken hebben met de fase van hun leven waarin 22- tot 25-jarigen zich bevinden. Hun leven kenmerkt zich doorgaans nog meer dan bij de 18- tot 22-jarigen door allerlei veranderingen en verantwoordelijkheden op het terrein van opleiding, werk, woonsituatie en relaties.

### 10.2.3 Een 7 of hoger voor dimensies van persoonlijk welzijn, 2017/2019



Jonge mannen hadden in de periode 2017 tot en met 2019 vaker een hoog persoonlijk welzijn dan jonge vrouwen. Ruim drie kwart van de mannen van 18 tot 25 jaar had een hoog persoonlijk welzijn, tegenover 64 procent van de jonge vrouwen. Dit verschil had vooral te maken met minder zorgen over de financiële toekomst en een groter gevoel van veiligheid bij mannen. Ook waren mannen vaker dan vrouwen tevreden met hun gezondheid, financiën en woonbuurt.

Jongvolwassenen met een Nederlandse achtergrond hadden vaker een hoog persoonlijk welzijn dan jongeren met een migratieachtergrond. Dat komt vooral omdat zij tevredener waren over hun opleiding, zich minder vaak zorgen maakten over hun financiële toekomst

en vaker vertrouwen hadden in instituties dan jongvolwassenen met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond. Jongvolwassenen met een niet-westerse migratieachtergrond bleken op alle fronten minder tevreden en positief dan de jongeren met een Nederlandse achtergrond.

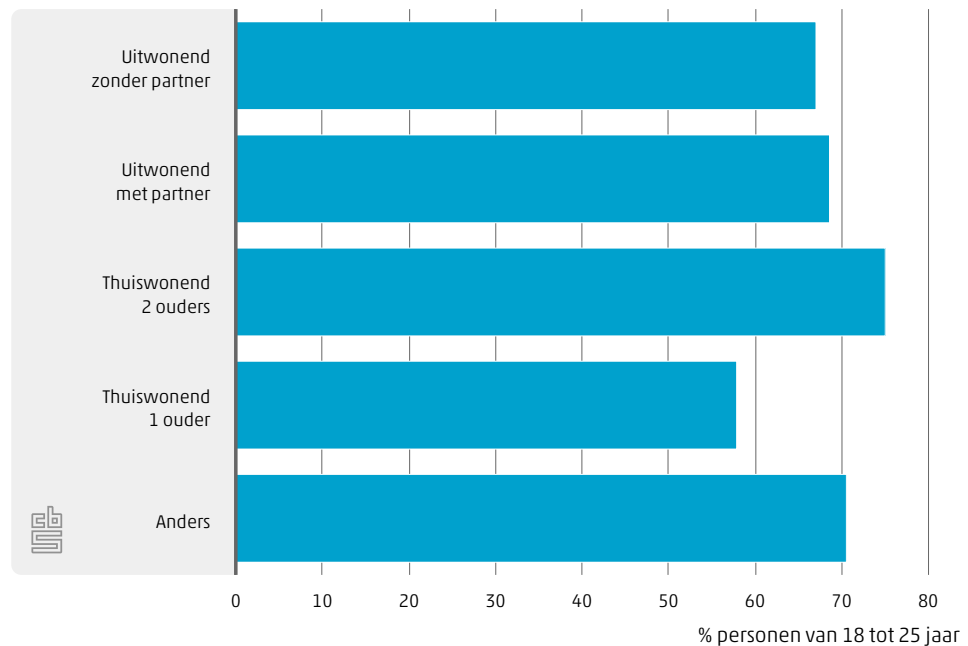
### **Hoogopgeleide jongvolwassenen vaker hoog persoonlijk welzijn**

Hoogopgeleide jongeren scoorden gemiddeld hoger op persoonlijk welzijn dan middelbaar en laagopgeleide jongeren. Dat had vooral te maken met een grotere tevredenheid met de opleiding, minder zorgen over de financiële toekomst en aanmerkelijk vaker vertrouwen in instituties onder hoogopgeleiden dan onder de middelbaar en laagopgeleide jongeren. De jongeren uit de twee kwartielgroepen met het hoogste besteedbaar huishoudensinkomen hadden vaker een hoog persoonlijk welzijn dan de jongeren met inkomens in de lagere inkomensgroepen. Dit verschil kon niet worden toegeschreven aan verschillen in achtergrondkenmerken zoals leeftijd, geslacht of woonsituatie. Wel waren jongeren in de hoogste twee inkomensgroepen aanmerkelijk tevredener met hun financiën en maakten zij zich minder vaak zorgen over hun financiële toekomst dan de jongeren uit de twee laagste inkomenskwartielen. Jongeren uit de hoogste inkomensgroepen waren daarnaast ook vaker tevreden over hun opleiding of beroep en over de woonbuurt dan de jongeren uit de laagste twee inkomenskwartielen.

### **Thuiswonende jongvolwassene met één ouder minst vaak een hoog persoonlijk welzijn**

Ook het type huishouden waar de jongere deel van uitmaakt hangt samen met het persoonlijk welzijn. Thuiswonende jongvolwassenen met één ouder hadden het minst vaak een hoog persoonlijk welzijn. Uit de beschikbare variabelen en kenmerken voor dit hoofdstuk kan niet nagegaan worden wat de oorzaak is dat jongvolwassenen in eenoudergezinnen minder vaak een hoog persoonlijk welzijn hadden.

#### 10.2.4 Een 7 of hoger voor het persoonlijk welzijn, 2017/2019



Uitwonende jongeren hadden wat minder vaak een hoog persoonlijk welzijn dan thuiswonende jongeren in een gezin met twee ouders. Dit hangt samen met verschillen in de hoogte van het besteedbaar huishoudensinkomen. Als daarvoor gecorrigeerd wordt blijft alleen nog het verschil met thuiswonenden in een éénoudergezin bestaan.

Kijken we naar de onderliggende dimensies van het persoonlijk welzijn, dan blijken thuiswonende jongeren met één ouder zich vaker zorgen te maken over de financiële toekomst. Daarnaast waren zij minder vaak tevreden met hun sociale leven en hebben zij minder vertrouwen in de Tweede Kamer, de politie en rechters dan andere jongeren. Uitwonenden zonder partner hadden juist relatief vaak een hoger vertrouwen in instituties. Thuiswonende jongeren met twee ouders toonden zich met name op het financiële vlak positiever: zij waren vaker tevreden met hun financiële situatie en maakten zich minder vaak zorgen over de financiële toekomst.

## 10.3 Het sociale leven

### Bijna alle jongvolwassenen hebben minstens wekelijks contact

De meeste jongeren, 97 procent, hebben minstens elke week contact met anderen. Vooral hun vrienden zien jongeren op zijn minst wekelijks; dit is bij 95 procent het geval. Familie buiten het huishouden ziet 80 procent van de jongeren ook nog minstens elke week, maar contact met de burens heeft minder dan de helft (46 procent) van de jongeren op zijn minst wekelijks.



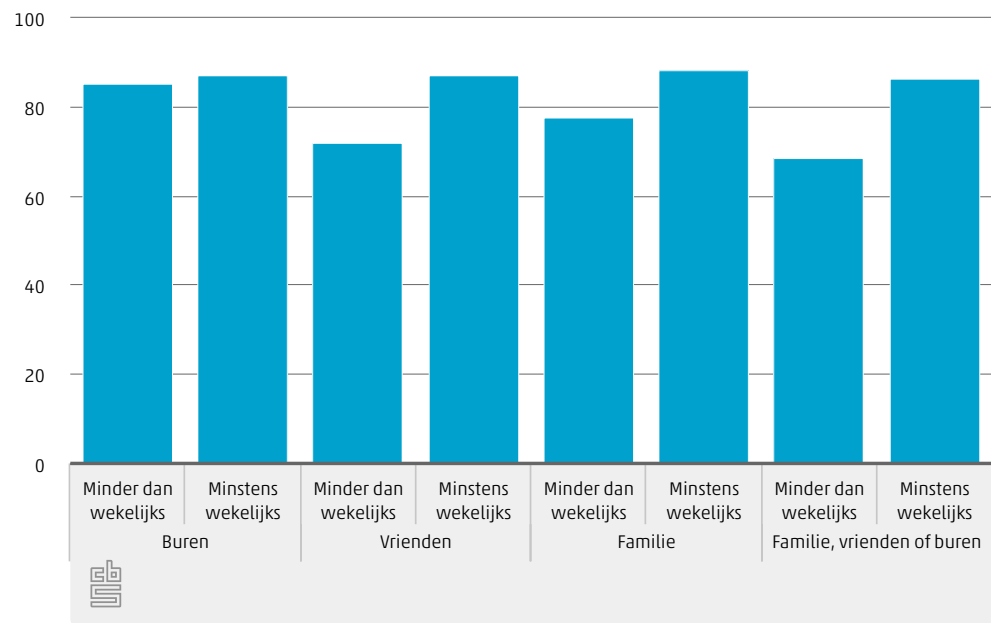
Er zijn enkele verschillen tussen specifieke subgroepen jongvolwassenen in het hebben van regelmatig familie- en burenccontact. Zo hebben jongvolwassen vrouwen en de 22 tot 25-jarigen wat vaker dan jongvolwassen mannen en 18- tot 22-jarigen minstens wekelijks contact met hun familie. Dit geldt ook voor middelbaar en hoogopgeleiden, de jongeren uit de laagste inkomensgroep en de uitwonende jongeren. Dat laatste kan samenhangen met het gegeven dat deze jongeren, vaak kamerbewoners, hun ouders regelmatig zullen opzoeken. Jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaker elke week contact met burens. Voor vriendencontact zijn deze verschillen tussen de subgroepen jongeren er niet of ze zijn veel geringer.

## Jongvolwassenen minder tevreden als contact met vrienden ontbreekt

Het belang van regelmatig sociaal contact met anderen voor de jongvolwassenen is terug te zien in de tevredenheid met het leven. Dit geldt het sterkst voor regelmatig vriendencontact. Als dat er niet is, is de tevredenheid aanmerkelijk lager. Ontbreken van burenccontact maakt geen verschil voor de tevredenheid van jongvolwassenen.

### 10.3.1 Tevreden met het leven, 2017/2019

% personen van 18 tot 25 jaar



## Ongeveer één op de tien jongvolwassenen ervaart sterke sociale of emotionele eenzaamheid

Naast het daadwerkelijke contact, is de beleving van het sociale leven door jongvolwassenen van belang. Deze perceptie wordt hier uitgedrukt in de mate van ervaren eenzaamheid. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen sociale en emotionele eenzaamheid. Bij sociale eenzaamheid gaat het om de behoefte aan meer sociale contacten en bij emotionele eenzaamheid om het gemis van een emotioneel hechte band.

In 2019 ervoer van de jongvolwassenen 23 procent enigszins een gevoel van eenzaamheid en een tiende was in dat jaar sterk eenzaam. Bij 11 procent was sprake van sterke sociale eenzaamheid en 9 procent kampte met sterke emotionele eenzaamheid.

**10%** van de jongvolwassenen  
voelt zich sterk eenzaam



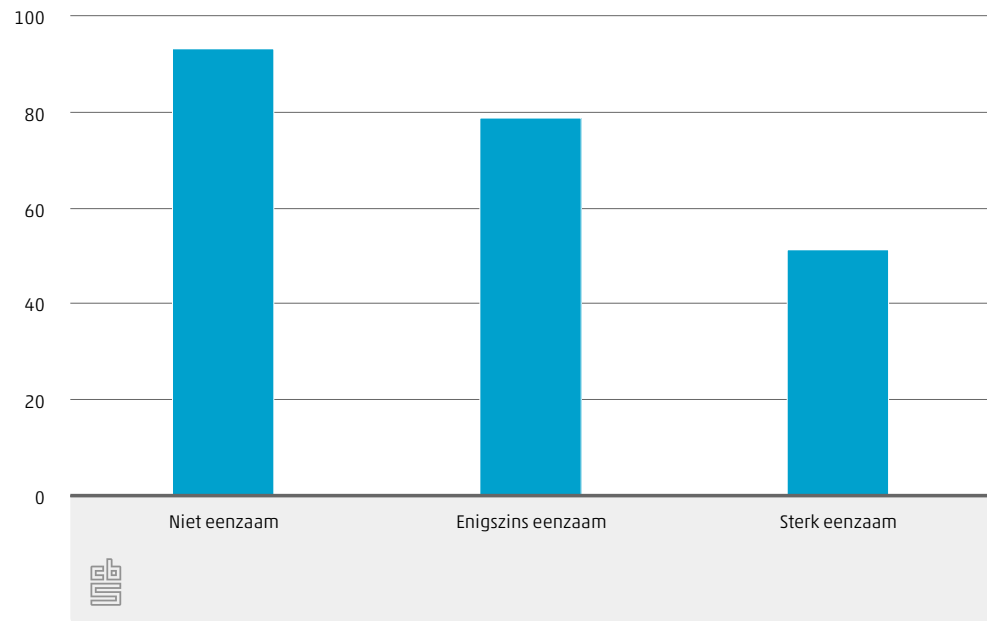
Weinig frequent sociaal contact hoeft niet noodzakelijkerwijs samen te gaan met eenzaamheidsgevoelens. Andersom kan iemand eenzaamheid ervaren, terwijl er toch regelmatig contact met anderen is. Toch blijken jongvolwassenen met weinig frequent contact met familie, vrienden of burens, zich relatief vaak sterk eenzaam te voelen; van hen heeft 56 procent te maken met sterke eenzaamheid, tegenover 9 procent bij degenen met minstens wekelijks contact. Van degenen met weinig frequent contact is 6 procent helemaal niet eenzaam. Van de jongeren die wel elke week contact hebben met anderen, zegt 68 procent helemaal niet eenzaam te zijn.

### **Ruim de helft van de eenzame jongeren toch tevreden met het leven**

Omdat de gegevens over eenzaamheid alleen voor 2019 beschikbaar zijn, is de mogelijkheid tot uitsplitsen beperkt. Er is hier alleen gekeken naar verschillen tussen jongvolwassen mannen en vrouwen en tussen 18- tot 22-jarigen en 22- tot 25-jarigen. Jongvolwassen mannen verschillen nagenoeg niet van jongvolwassen vrouwen en ook tussen 18- tot 22-jarigen en 22- tot 25-jarigen is er geen verschil in het ervaren van eenzaamheidsgevoelens. Wel zijn er grote verschillen in tevredenheid tussen de jongeren die met sterke eenzaamheidsgevoelens kampen en degenen die dat niet doen. Van de jongvolwassenen die niet eenzaam zijn is 93 procent tevreden met zijn of haar leven, tegenover 51 procent van de jongvolwassenen die sterke eenzaamheid ervaren. Toch blijkt hier ook uit dat voor de helft van de jongeren met sterke eenzaamheidsgevoelens kennelijk andere zaken bepalender zijn voor de tevredenheid met hun eigen leven.

### 10.3.2 Tevreden met het leven, 2019

% personen van 18 tot 25 jaar



## 10.4 Begrippen

### Migratieachtergrond

Er wordt hier onderscheid gemaakt tussen personen met een Nederlandse achtergrond, met een westerse migratie achtergrond en een niet-westerse migratieachtergrond.

- Nederlandse achtergrond: een persoon van wie de beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.
- Migratieachtergrond: persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.
- Westerse migratieachtergrond: persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en Indonesië en Japan.
- Niet-westerse migratieachtergrond: persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

Waar onderscheid wordt gemaakt naar eerste en tweede generatie migratieachtergrond wordt het volgende bedoeld:

- Een persoon met een eerste generatie migratieachtergrond heeft als migratieachtergrond het land waar hij of zij is geboren.
- Een persoon met een tweede generatie migratieachtergrond heeft als migratieachtergrond het geboorteland van de moeder, tenzij dat ook Nederland is. In dat geval is de migratieachtergrond bepaald door het geboorteland van de vader.

### Geluk

Of mensen gelukkig zijn wordt vastgesteld aan de hand van de volgende vraag: 'Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u zichzelf een gelukkig mens vindt? Een 1 staat voor volledig ongelukkig en 10 voor volledig gelukkig.' Er worden vervolgens drie groepen onderscheiden: degenen met een score van 1 tot en met 4 (ongelukkig), degenen

met een score van 5 of 6 (niet gelukkig, niet ongelukkig) en degenen met een score van 7 tot en met 10 (gelukkig) (Beuningen et al., 2014).

### **Gestandaardiseerd huishoudinkomen**

Het gestandaardiseerd inkomen is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. De huishoudens zijn naar hoogte van hun gestandaardiseerd inkomen in vier groepen (kwartielen) verdeeld.

### **Onderwijsniveau**

Het onderwijsniveau van de hoogst gevolgde opleiding. Er is hier niet gekozen voor hoogst gevolgd onderwijs, omdat jongeren in de leeftijd van 18 tot 25 jaar vaak hun opleiding nog niet hebben afgerond en een vergelijking op basis van de afgeronde opleiding daardoor niet goed mogelijk is. In dit hoofdstuk worden een laag, middelbaar en hoog onderwijsniveau onderscheiden.

Een laag onderwijsniveau omvat basisonderwijs, het vmbo, de eerste 3 leerjaren van havo/vwo, de entreeopleiding en de voormalige assistentenopleiding mbo. Een middelbaar opleidingsniveau omvat de bovenbouw van de havo/vwo, de basisberoepsopleiding (mbo 2), de vakopleiding (mbo 3) en de middenkader en specialistische opleidingen mbo-4. Een hoog onderwijsniveau omvat onderwijs op het niveau van hbo of wo.

### **Eenzaamheid**

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de verkorte versie van de Eenzaamheidsschaal van De Jong Gierveld (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2006). Deze schaal benadert eenzaamheid als meerdimensionaal begrip en onderscheidt sociale en emotionele eenzaamheid.

Respondenten kregen 6 stellingen voorgelegd, 3 stellingen (stelling 2, 3 en 5) hebben betrekking op sociale eenzaamheid, en 3 op emotionele eenzaamheid (stelling 1, 4 en 6).

De stellingen luiden als volgt:

1. Ik ervaar een leegte om me heen.
2. Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.
3. Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.
4. Ik mis mensen om me heen.
5. Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.
6. Vaak voel ik me in de steek gelaten.

Respondenten kunnen telkens antwoorden met 'ja', 'min of meer' of 'nee'. Bij het vaststellen van de schaalscores en de mate van eenzaamheid zijn de richtlijnen van de ontwikkelaars van de schaal gevolgd' (De Jong Gierveld en Van Tilburg, 1999). Daarbij worden de volgende stappen gezet: eerst worden de antwoorden op de items in twee categorieën verdeeld.

Als mensen 'min of meer' of 'ja' antwoorden op de stellingen, waarbij stelling 2, 3 en 5 zijn hergecodeerd, krijgen ze een score '1' voor het desbetreffende item. Vervolgens wordt een somscore berekend door de scores van de items op te tellen. Ten slotte wordt een driedeling gemaakt in niet eenzaam (een score van 0 of 1), enigszins eenzaam (een score van 2 tot en met 4) en sterk eenzaam (een score van 5 of 6). Voor sociale en emotionele eenzaamheid kan men een score van 0 tot en met 3 krijgen op de bijbehorende drie stellingen, waarbij 0 'niet eenzaam' en 3 'sterk eenzaam' is. De tussenliggende categorieën 1 en 2 geven in dit geval 'enigszins eenzaam' weer. Zie voor meer informatie Van Beuningen et al (2018).

## 10.5 Meer informatie en literatuur

### Meer informatie

Cijfers over het welzijn van de Nederlandse bevolking, in termen van geluk en tevredenheid met het leven uitgesplitst naar persoonskenmerken zijn te vinden in [StatLine](#).

### Literatuur

Beuningen van J., A.M. Coumans en L. Moonen (2018). [Het meten van eenzaamheid](#).

Beuningen van J., K. van der Houwen en L. Moonen (2014). [Measuring well-being An analysis of different response scales](#). Heerlen/Den Haag, CBS.

Beuningen, J. van , C. Jol en L. Moonen (2015). [De Persoonlijke Welzijnsindex](#). De ontwikkeling van een index voor subjectief welzijn.

Beuningen, J. van en L. Moonen (2019). [Trends in geluk en tevredenheid](#). Statistische Trends.

# 11. Trends in gebruik speciale onderwijsvoorzieningen

Auteurs: Tom van Yperen, Afke Donker, Chaja Deen (Nederlands Jeugdinstituut)

**Van 2000 tot en met 2019 maakten jaarlijks 100 tot 110 duizend leerlingen gebruik van speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs. Relatief steeg het aandeel leerlingen dat gebruik maakte van deze speciale voorzieningen van 3,8 procent naar 4,3 procent van alle leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast worden bij leerlingen ook andere onderwijs-ondersteuningsvormen ingezet. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkelingen in het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen zijn betere kengetallen nodig. Ook de samenhang met het jeugdzorggebruik vraagt meer aandacht. Op weg naar een vergelijkende studie om onderwijsondersteuning beter in verbinding te kunnen brengen met jeugdhulpgebruik ligt de nadruk in deze bijdrage vooral op de onderwijsskant.**

## 11.1 Inleiding

'Het speciaal onderwijs heeft een grote toestroom van leerlingen'. 'Scholen voor speciaal onderwijs bezwijken onder wachtlijsten'. 'Wachtlijsten speciaal onderwijs'. Drie koppen in de media die spreken van een toenemend aantal jeugdigen dat specialistische onderwijsvoorzieningen nodig heeft. De eerste twee koppen zijn uit het jaar 2019 (resp. PO-Raad, 2019; NOS, 2019), de derde uit 2006 (Zorg en Welzijn, 2006). Kennelijk speelt dit probleem al lang. Het is niet de enige sector met dit soort signalen. Ook in de jeugdzorg zijn dit soort koppen niet onbekend (Van Yperen e.a., 2019).

In deze bijdrage kijken we naar het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen in de afgelopen 20 jaar, waarin ingrijpende stelselwijzigingen plaatsvonden. Daarbij staan twee hoofdvragen centraal. De eerste is hoe de ontwikkelingen in het gebruik er over die 20 jaren uit zien. Die ontwikkelingen blijken niet zo simpel aan de stelselwijzigingen te relateren. De tweede vraag is daarom wat we kunnen doen om de relatie met die wijzigingen wel scherper te krijgen.

## 11.2 Stelselwijzigingen om ondersteuning te verbeteren en gebruik in te dammen

In 1987 en 1988 analyseerden Doornbos en Stevens op verzoek van de onderwijskoepels de groei in 'buitengewone' onderwijsvoorzieningen. In die jaren was de onderwijszorg uitgegroeid tot 15 verschillende schoolsoorten. Er was ook een sterke groei van het aantal leerlingen in de voorzieningen, met name bij de toenmalige scholen voor leer- en

opvoedingsmoeilijkheden (lom). De analyse vormde de opmaat naar een stelselwijziging in 1998, later gevolgd door weer nieuwe wijzigingen. Hieronder schetsen we een vereenvoudigd beeld van de ontwikkelingen.

## Weer Samen Naar School (WSNS)

Het WSNS-beleid dat in 1998 is ingevoerd heeft als doel om kinderen met leer- en gedragsproblemen zoveel mogelijk naar het reguliere basisonderwijs te laten gaan. Scholen voor leer- en opvoedingsmoeilijkheden en moeilijk lerende kinderen fuseerden tot scholen voor speciaal basisonderwijs (sbo). Dit werden ook expertisepunten voor de reguliere scholen, door onder andere inzet van preventieve ambulante begeleiding vanuit het sbo. In het voortgezet onderwijs ontstonden OrthoPedagogisch-Didactische Centra (OPDC) met de opdracht om met tijdelijke plaatsingen in deze voorziening de terugkeer naar het regulier onderwijs te bevorderen, vaak gekoppeld aan indicaties voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Het voortgezet onderwijs aan moeilijk lerende kinderen werd het zogeheten praktijkonderwijs (pro).

## Regionale Expertise Centra (REC) en Leerling Gebonden Financiering (LGF)

Het rapport van Doornbos en Stevens werd in 1995 opgevolgd door een advies van de Commissie Rispens. Dat leidde er in 2003 toe dat het speciaal onderwijs (so) werd onderverdeeld in vier clusters van expertise: (1) blinde en slechtziende kinderen; (2) dove en slechthorende kinderen; (3) gehandicapte en langdurig zieke kinderen; (4) kinderen met stoornissen en gedragsproblemen. Met indicaties hiervoor kon een kind in het speciaal onderwijs terecht, maar ouders konden er ook voor kiezen om hun kind met een leerlinggebonden financiering (een 'rugzakje') in het regulier onderwijs te plaatsen. De scholen kregen daarvoor gezamenlijk de functie van Regionale Expertise Centra (REC) met twee taken: bieden van speciaal onderwijs en ambulante begeleiding van 'rugzakleerlingen' in het reguliere onderwijs. Bij deze opzet was er sprake van open-eind-financiering. Het systeem bleek financieel onhoudbaar (Ministerie van Onderwijs, 2011). De combinatie van regelingen die vanaf 1998 door de achtereenvolgende stelselwijzigingen waren ontstaan, bleken aan te zetten tot doorverwijzing naar speciale voorzieningen – met name in cluster 3 en 4 was er sprake van een exponentiële groei – met enorme kostenstijgingen als gevolg. Ook werd de versnippering in voorzieningen gericht op (dreigend of tijdelijk) uitvallende leerlingen vanwege onder meer gedragsproblemen als een toenemend knelpunt ervaren. Met name voor het voortgezet onderwijs waren er voor deze doelgroep voorzieningen ontstaan als Rebound, OPDC, 'reboundklassen' binnen de scholen, programma's als 'Herstart' en 'Op de rails'. Er werd er al jaren gepleit voor een samenhangende aanpak voor dit soort doelgroepen door een goede verbinding te maken met de jeugdzorg (zie bijvoorbeeld Operatie Jong, 2007). Maar de versnippering in de voorzieningen, en in de financiële en bestuurlijke inbedding ervan, droeg niet bij aan die samenhangende aanpak. Dit waren allemaal ingrediënten voor de beleidsontwikkeling die uiteindelijk leidde tot de invoering van passend onderwijs.

## Passend onderwijs

In 2014 trad de Wet passend onderwijs in werking. Deze wet bepaalde dat samenwerkingsverbanden Passend onderwijs een continuüm van onderwijszorg vormgeven waarin regulier en speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) samenwerken en onderwijszorg bieden op basis van de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen. De financiering van capaciteit voor het (v)so, toen voor 70 duizend leerlingen, bleef in stand (Ministerie van Onderwijs, 2011). De open-eind-financiering verviel. Een herverdeling van middelen werd gefaseerd toebedeeld aan de samenwerkingsverbanden op basis van leerlingaantallen en niet meer vanuit historisch gegroeide verhoudingen. Door deze zogenaamde 'verevening' was de impact van de invoering van passend onderwijs zeer verschillend, afhankelijk van of er geld bij kwam of afging in de eigen regio. De verschillende voorzieningen zoals hierboven beschreven kwamen terecht binnen het aanbod van regionale samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Cluster 1 en 2 vielen onder een landelijke systematiek en werden dus geen onderdeel van de samenwerkingsverbanden.

De wet verplicht de samenwerkingsverbanden een ondersteuningsplan op te stellen met onder andere afspraken over: de basisondersteuning op elke school, zorgplicht van de school, de samenhang van voorzieningen voor extra ondersteuning in de regio en de verdeling van de middelen. Door de zelfstandigheid van elk samenwerkingsverband krijgt het passend onderwijs in de regio's een verschillende invulling. Het samenwerkingsverband maakt met de scholen afspraken over het niveau van de basisondersteuning en de hoogte van financiële bijdrage. Voor leerlingen die extra ondersteuning krijgen moet een ontwikkelingsperspectief (OPP) gemaakt worden. Dat specificeert de doelen en activiteiten voor de korte en langere termijn én de uitstroombestemming die de leerling naar verwachting kan bereiken aan het eind van de schoolperiode. Het samenwerkingsverband bekostigt een leerlinggebonden ondersteuningsbudget voor het (v)so.

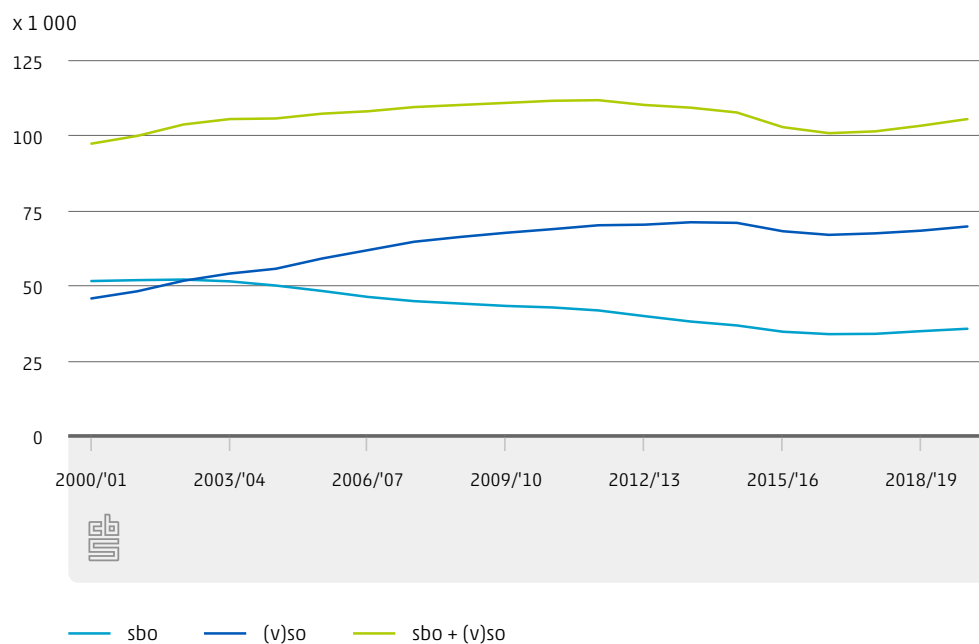
In de aanloop naar deze stelselwijziging werd ook de transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten voorbereid. In de wetten zijn spiegelbepalingen opgenomen over de bestuurlijke afstemming van het ondersteuningsplan passend onderwijs enerzijds, en het jeugdhulpplan van de gemeenten anderzijds, en over het afstemmen van individuele voorzieningen voor kinderen.

## 11.3 Ontwikkeling aantal leerlingen per type onderwijs

Wat zijn de ontwikkelingen door de jaren heen als we kijken naar het gebruik van de speciale onderwijsvoorzieningen? Grafiek 11.3.1 toont het gebruik van het sbo en het (v)so over de periode 2000 tot en met 2019 (Bron: CBS, 2020; in de figuur staan de schooljaren genoemd. Waar we in de toelichtende tekst een jaartal noemen, is dat steeds jaar van inschrijving in het betreffende schooljaar; 2000 betekent dus schooljaar 2000/'01. Cijfers over 2019/'20 zijn voorlopig).



### 11.3.1 Leerlingen in sbo en (v)so



\* voorlopige cijfers voor 2019/20

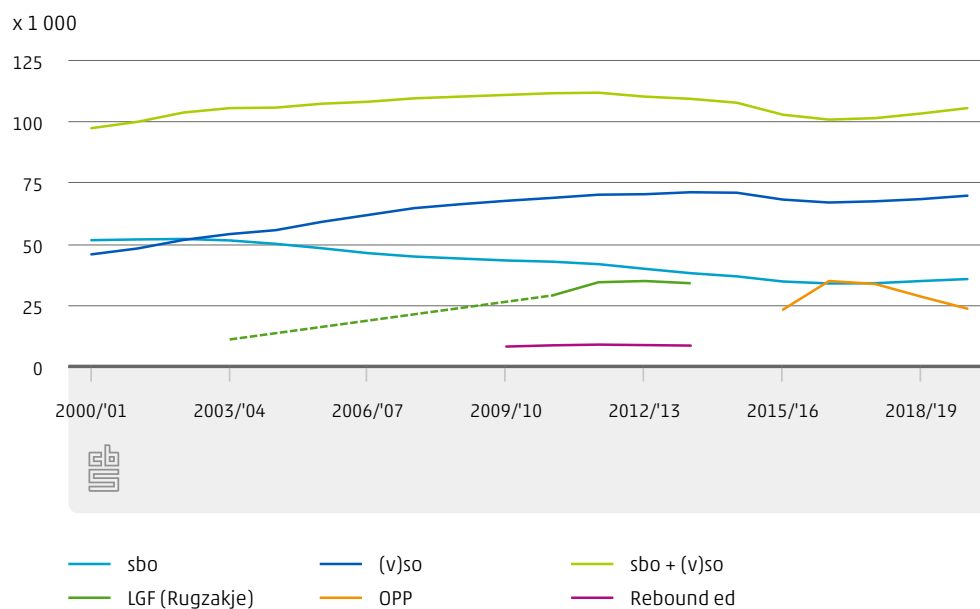
Uit grafiek 11.3.1 blijkt dat het absolute aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs door de jaren heen niet veel verandert: het meandert tussen ongeveer 100 duizend en 110 duizend leerlingen. In relatieve zin is er wel sprake van een lichte stijging: van 3,8 procent naar 4,3 procent van alle leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. Er zijn verschillen in trends als we kijken naar het type onderwijs. Het speciaal basisonderwijs laat in absolute zin een dalende trend zien, maar ook in relatieve zin: van 2,0 procent in 2000 naar 1,5 procent in 2019. Het (voortgezet) speciaal onderwijs toont een stijgende trend; die stijging doet zich vooral voor in het vso. Het percentage leerlingen in het speciaal onderwijs (basisschoolleeftijd) stijgt van 1,2 procent naar 1,3 procent; dat in het vso van 0,6 procent naar 1,5 procent. De toename bestaat vooral uit een groeiend aantal leerlingen met concentratie-, emotionele en gedragsproblemen en een daaraan gekoppelde handelingsverlegenheid in het onderwijs (cluster 4; Inspectie van het Onderwijs, 2006; Ledoux & Waslander, 2020).

Om een totaalbeeld te krijgen moeten we ook kijken naar andere speciale voorzieningen, waarbij vooral het aantal rugzakjes – beschikbaar in de periode 2003–2013 – een groot aandeel heeft. Daarnaast kijken we naar de voorzieningen die er ongeveer in diezelfde periode zijn geweest om leerlingen die uitvielen of dreigden uit te vallen uit het onderwijs te ondersteunen (Rebound, Op de Rails, Herstart en het zogeheten OPDC-oude stijl). We tekenen daarbij aan dat dit geldt als illustratie van het gebruik van dit soort voorzieningen; het geeft geen uitputtende weergave van de ondersteuningsvormen voor deze doelgroep. Voorts moeten we kijken naar het aantal leerlingen dat vanaf 2014 met een OPP extra ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband krijgt.

Grafiek 11.3.2 toont een aantal kengetallen. Gegevens over de rugzakjes zijn door ons verzameld over de jaren 2003 (bron: Bronneman-Helmers, 2011), 2010 (Koopman e.a., 2015) en 2011 tot en met 2013 (DUO, 2020). De cijfers laten zien dat er geregeld in het sbo rugzakjes voorkwamen; die hebben we hier weggelaten om dubbelstellingen in figuur 11.3.2 te voorkomen. Uit het lwoo/pro tellen alleen de leerlingen met een rugzakje

mee. Voor 2011 tot en met 2013 lukte het om de aantallen op die manier vast te stellen (voor de trend 2003–2009 inclusief alle schoolsoorten zie Ministerie van Onderwijs, 2011). Voor 2010 gaat het om alleen rugzakjes in het reguliere onderwijs exclusief lwoo/pro. De cijfers over het gebruik van Rebound, Op de Rails, Herstart en OPDC-oude stijl zijn schattingen van Koopman ea. (2015; extrapolatie naar landelijk niveau van verzamelde gegevens van een groot aantal – maar niet alle – samenwerkingsverbanden; dit was alleen mogelijk voor jeugdigen van 12 jaar en ouder), die over het OPP van DUO (2020).

### 11.3.2 Gebruik sbo, (v)so, rugzakjes, voorzieningen als Rebound en OPP



\* voorlopige cijfers voor 2019/'20'

Ten aanzien van het aantal rugzakjes (periode 2003–2014) laat de figuur een sterke stijging van het gebruik zien. Bij nadere beschouwing van de cijfers blijkt dat ongeveer de helft van de rugzakjes in het basisonderwijs worden ingezet, de andere helft in het voortgezet onderwijs. Cijfers over het aantal speciale voorzieningen zoals Rebound (2009–2013) laten zien dat het hier om zo'n 10 duizend leerlingen per jaar gaat.

Over de periode vanaf 2014 zijn weinig exacte cijfers over de speciale onderwijsvoorzieningen voorhanden, anders dan over het sbo en (v)so. Het aantal leerlingen in het sbo en (v)so blijkt na een aanvankelijke daling weer iets te stijgen. Wat daarnaast gebeurt is moeilijk in beeld te brengen. Uit bronnen zijn enkele cijfers te destilleren over aantallen leerlingen met een OPP (DUO, 2020). Het gaat hier om grofweg tussen de 23 duizend en 35 duizend jeugdigen per jaar. Bij nadere beschouwing blijkt het in het basisonderwijs te gaan om tussen de 4 en 6,5 duizend kinderen; in het voortgezet onderwijs zijn dat er tussen de 19 en 29 duizend. De kwaliteit van de basisondersteuning is echter niet eenduidig voor alle scholen afgesproken. Hierdoor zijn er grote verschillen ontstaan in de extra ondersteuning die wordt aangevraagd. De basis voor die aanvraag is het OPP; de verschillen zien we daarom terug in de gepresenteerde cijfers. Dat maakt de cijfers over het OPP voor extra ondersteuning lastig te interpreteren.

## 11.4 Discussie en aanbevelingen

Een logische vraag die bij de cijfers rijst is: zijn de trends te relateren aan de stelselwijzigingen in het onderwijs? Die vraag is niet zo gemakkelijk te beantwoorden. Het absolute aantal leerlingen in het sbo en (v)so blijkt door de jaren heen vrij constant; in relatieve zin is er een lichte stijging van 3,8 procent naar 4,3 procent. Op zich is de toename van rugzakjes in het regulier onderwijs in de periode van 2003 tot en met 2013 positief te duiden, omdat daarmee het beleid van extra ondersteuning in de reguliere school vorm lijkt te krijgen. Wat daarbij opvalt is dat dit niet samengaat met een daling van het aantal leerlingen in het (v)so. Verder is het beeld van wat er na de invoering van het Passend onderwijs in 2014 is gebeurd niet scherp. De meldingen in de media van een flinke toename van de vraag naar speciale onderwijsvoorzieningen zien we niet terug in de beschikbare cijfers. Er is de laatste jaren een toename van zowel gebruik van sbo en (v)so, maar die is niet spectaculair. Een scherpe relatie tussen de cijfers en het al dan niet slagen van Passend onderwijs is niet te leggen (Algemene Rekenkamer, 2017). In de evaluatie van het Passend onderwijs constateren de onderzoekers in dat verband dat het ontbreekt aan betrouwbare registraties van leerlingen die extra ondersteuning krijgen; het is ook niet te zeggen of die ondersteuning passend is (Ledoux & Waslander, 2020). In de media klinken dan ook kritische geluiden over het effect van het beleid (zie onder meer De Monitor, 2017; Volkskrant, 2020; NOS, 2020).

Het is volgens ons een misvatting dat we voor het effect van het beleid kunnen volstaan met alleen kijken naar het onderwijs en de cijfers daarover. Het onderwijs heeft te maken met problemen van jeugdigen die niet alleen zijn terug te voeren op die jeugdigen zelf, maar ook op pedagogische, sociaal-culturele en maatschappelijke factoren (Van Yperen e.a., 2019). Die factoren zijn niet alleen via het onderwijs te beïnvloeden. Een voorbeeld is het vraagstuk van de gedragsproblemen van kinderen en jongeren en de daaraan verbonden pedagogische handelingsverlegenheid van ouders, docenten en andere opvoeders. Dit vraagstuk blijkt, vaak in combinatie met andere factoren (zie ook Ledoux e.a., 2012), in diverse rapportages één van de belangrijke redenen voor verwijzing naar het sbo of (v)so; het wordt in de literatuur niet voor niets aangeduid als een van de grootste uitdagingen als het gaat om de ondersteuning en integratie van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften (Bronneman-Helmers, 2011). Het is ook bekend dat veel leerlingen in speciaal (basis) onderwijs en hun ouders hulp ontvangen van jeugdzorg, meer dan leerlingen in het regulier onderwijs (zie [www.monitoraaj.nl/jeugdzorggebruik-en-onderwijs](http://www.monitoraaj.nl/jeugdzorggebruik-en-onderwijs)). Gedrags- en opvoedingsproblemen zijn ook daarbij een veel voorkomende hulpvraag. Een goede aanpak vereist het nodige van zowel de school als de jeugdzorg, maar ook van de jeugdgezondheidszorg, het jongerenwerk, voorzieningen voor vrijetijdsbesteding, de gemeenten. Anders gezegd, alleen in de samenwerking met maatschappelijke partners zal het onderwijs erin slagen een succesvolle rol te spelen in de aanpak van dit soort vraagstukken (Peeters & Smit, 2020). Er zijn in de wetten niet voor niets spiegelbepalingen opgenomen die de samenwerking tussen gemeenten en onderwijs moeten bevorderen. Ook wekt het geen verbazing dat er vanuit het onderwijs een toenemend beroep lijkt te worden gedaan op ondersteuning van leerlingen door gemeentelijk gefinancierde jeugdzorg (Aarnink e.a., 2020); het zijn communicerende vaten. In dat verband is het jammer dat de samenwerking tussen gemeenten en onderwijs, die voor een goede hulp aan leerlingen belangrijk is, nog veel aandacht vraagt (Friele e.a., 2018).

Willen we de effecten van beleidsmaatregelen goed kunnen evalueren, dan vraagt dit een onderzoeksprogramma over de effecten van de gecombineerde inzet van beleid met betrekking het onderwijs én het gemeentelijk jeugdbeleid en de jeugdzorg. Dat vraagt het nodige van de beschikbare kengetallen. Als het om het onderwijs gaat, volgen we de Algemene Rekenkamer (2017) en Ledoux en Waslander (2020) met een pleidooi voor meer scherpte in wat passend onderwijs in termen van maatregelen en voorzieningen inhoudt en tot welke resultaten dit voor de leerlingen leidt. Dat schept meer duidelijkheid over de vraag wat er 'passend' is aan het geboden onderwijs en waar de cijfers over de inzet van voorzieningen precies betrekking op hebben. Verdere standaardisering van definities en gegevensverzameling helpt daarbij, zeker als het gaat om inzet van bijvoorbeeld het OPP.

Daarnaast is het belangrijk om meer duidelijkheid te scheppen over wat veelzeggende succesindicatoren zijn in de aanpak van brede maatschappelijke vraagstukken. Het is immers niet gezegd dat tegen de achtergrond van dat soort vraagstukken gegevens als in grafiek 11.3.2 een goede maat zijn om het welslagen van de onderwijshervormingen weer te geven. Als niet helder is wat bijvoorbeeld voor jeugdigen met gedragsproblemen en de daaraan verbonden handelingsverlegenheid van opvoeders van zowel het onderwijs als het preventief jeugdbeleid van de gemeente en de jeugdzorg verwacht wordt en hoe de voortgang in de aanpak is te monitoren, dan blijft het tobben met het beleid en de statistieken. Duidelijkheid over de succesindicatoren stelt de maatschappelijke partners bovendien beter in staat om te leren wat werkt voor wie en waarom. Het monitoren van de ontwikkelingen wordt daarmee onderdeel van een met kengetallen gevoede beweging waarmee het onderwijs én zijn maatschappelijk partners in samenhang al lerend maatschappelijke vraagstukken aanpakken.

## 11.5 Meer informatie en literatuur

### Literatuur

Algemene Rekenkamer (2017). Resultaten verantwoordingsonderzoek 2016 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII). Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Bronneman-Helmers, H. M. (2011). Overheid en onderwijsbestel: beleidsvorming rond het Nederlandse onderwijsstelsel (1990–2010). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

CBS (2020). [\(Speciaal\) basisonderwijs en speciale scholen](#) (gedownload 5 oktober 2020).

CBS (2020). [Leerlingen, deelnemers en studenten; onderwijssoort, vanaf 1900](#) (gedownload 5 oktober 2020).

Commissie-Rispens (1995). Een steun in de rug. Naar leerlinggebonden financiering in het primair onderwijs. Zoetermeer: Commissie Leerlinggebonden financiering in het speciaal onderwijs.

De Monitor (2017). [Raadsel waar scholen 24 miljard voor passend onderwijs aan besteden](#).

Doornbos, K. & Stevens, L. (1987). De groei van het speciaal onderwijs. Analyse van historie en onderzoek. Den Haag: SDU Uitgeverij.

Doornbos, K. & Stevens, L. (1988). De groei van het speciaal onderwijs. Beeldvorming over beleid en praktijk. Den Haag: SDU Uitgeverij.

DUO (2020). Aantal leerlingen met leerlingebonden financiering per schooltype, verkregen op 9 juli 2020 en aantal leerlingen met OPP per schooltype, verkregen op 16 juli 2020.

Inspectie van het Onderwijs (2006). De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2004/2005. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs.

Koopman, P., Ledoux, G., Karssen, M., Meijden, A. van der & Petit, R. (2015). Vervolgmeting 1. Kengetallen Passend Onderwijs. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Ledoux, G. & Waslander, S. (2020) Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Ledoux, G., Roeleveld, J., Langen, A. van, Smeets, E. (2012) Cool Speciaal. Inhoudelijk rapport. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Ministerie van Onderwijs (2011). [Passend onderwijs](#).

NOS (2019). [Scholen voor speciaal onderwijs bezwijken onder wachtlijsten](#).

NOS (2020). [Passend onderwijs werkte minder goed dan gehoopt](#).

Operatie Jong (2007). Koersen op het kind. Groeistuipe in het speciaal onderwijs. Den Haag: Operatie Jong.

Peeters, R. & Smit, H. (2020). Reactie van de inspiratieregio's Met Andere Ogen op het wetsvoorstel verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen. Den Haag: coalitie Onderwijs – Zorg – Jeugd.

PO-Raad (2019). [Wachtlijsten in het speciaal onderwijs](#).

Volkskrant (2020). [Vijf jaar passend onderwijs: het leverde minder op dan ouders en leraren hoopten](#).

Yperen, T.A. van, Maat, A. van de & Prakken, J. (2019). Het groeiend jeugdzorggebruik. Duiding en aanpak. Utrecht: NJi.

Zorg en Welzijn (2006). [Van Eijck onderzoekt wachtlijsten speciaal onderwijs](#).

# 12. Gemeenten zien meer beleidseffecten

Auteur: Jaap van Sandijk (Freelance journalist)

**Gemeenten gebruiken de informatie van de Landelijke Jeugdmonitor voornamelijk voor onderbouwing en duiding van het jeugdbeleid. Tegelijkertijd wordt de informatie steeds meer uitgediept om tot een efficiënter beleid te komen. Dat blijkt uit interviews met beleidsambtenaren van zeven willekeurig gekozen gemeenten.**

De rondgang voerde langs de gemeenten Raalte, Nunspeet, Amersfoort, Oss, Houten, Hoorn en Heusden. Een meerderheid van de geïnterviewde beleidsambtenaren zegt steeds meer grip te krijgen op en meer inzicht te krijgen in het jeugdhulpbeleid. Data spelen hierin een cruciale rol. 'De jeugdhulpverlening neemt weliswaar nog steeds toe en wordt ook zwaarder, maar toch lijkt het erop dat ons beleid effect begint te krijgen', zegt Myrte de Jong, beleidsadviseur Jeugd van de gemeente Raalte. 'In tegenstelling tot de landelijke trend zien wij in onze gemeente een stabilisatie. We denken dat dat onder meer komt door onze keuze om meer in te zetten op verwijzingen door huisartsen. Hiervoor werken we samen met de huisartsen in onze gemeente en met het Centrum voor Jeugd en Gezin. Het aantal verwijzingen door huisartsen naar specialistische hulp is hiermee gedaald en dat zal gaan schelen in de kosten.'

Voor De Jong zijn in dit kader de data over verwijzingen uit StatLine belangrijk. De belangrijkste rol van de Landelijke Jeugdmonitor in haar gemeente is vooral duidelijk. 'Bijvoorbeeld als ik een presentatie moet geven aan het college.' Voor heel specifieke lokale onderwerpen is de Jeugdmonitor minder geschikt, aldus de beleidsambtenaar. 'Wij zijn bijvoorbeeld heel erg geïnteresseerd in de vraag wat de duurste casussen zijn, en hoe het eventueel anders zou kunnen in onze gemeente. Daarvoor kun je geen CBS-cijfers inzetten.'

Ook Nunspeet zet de Landelijke Jeugdmonitor in op hoofdlijnen. Marco Daudeij, beleidsmedewerker Jeugd van de Veluwe gemeente: 'Wij gebruiken de cijfers van de Landelijke Jeugdmonitor in voortgangsrapportages en voor prognoses. Onze databehoefteligt op een vlak dat niet aansluit bij wat het CBS levert. Wij willen vooral meer weten over de resultaten van zorgtrajecten, hoe lang behandelingen hebben geduurd.' Maarten Zuiker van de gemeente Hoorn vindt de praktische toepassing van de Landelijk Jeugdmonitor lastig omdat gemeenten onderling van elkaar afwijken in werkwijze en indeling van voorzieningen. 'Hierdoor heeft een vergelijking met het landelijk beeld zoals gepresenteerd in de monitor veel interpretatiemogelijkheden en moet je wel echt weten wat het verschil is tussen de lokale werkwijze en de landelijke abstrahering. Dat maakt het minder bruikbaar als middel.'

## Gebruik van data

Het antwoord van De Jong is illustratief voor die van de meeste andere geïnterviewde collega's. Duiding aan de hand van betrouwbare cijfers, daar wordt de Jeugdmonitor vooral voor ingezet. 'In eerste instantie zijn we geïnteresseerd in lokale cijfers', zegt Dorien de

Bruijn, onderzoeker sociaal domein bij de gemeente Amersfoort. 'Wij hebben een eigen monitor sociaal domein, waarin we kijken naar ontwikkelingen binnen dit domein.' De informatie uit de Jeugdmonitor is voor Amersfoort een belangrijke bron voor achtergrondinformatie en vergelijking. 'Voor onze eigen monitor sociaal domein gebruiken we dan ook cijfers uit landelijke bronnen zoals Statline, om Amersfoort met Nederland of andere steden te kunnen vergelijken. Onze outcomecriteria sluiten aan bij de landelijke.'

De Bruijn constateert na navraag bij collega's overigens dat de Landelijke Jeugdmonitor op zichzelf bij hen relatief onbekend is. 'Dat is misschien niet zo erg omdat wij toch wel gebruik maken van dezelfde bronnen als in de Landelijke Jeugdmonitor, zoals StatLine, maar voor achtergrondinfo is dat jammer. Zelf ben ik geabonneerd op de nieuwsbrief van het CBS. Het zou fijn zijn als de Landelijke Jeugdmonitor hierin meer aandacht krijgt.'

Verschillende gemeenten zetten de Landelijke Jeugdmonitor en CBS-cijfers ook in voor meer diepgravend, eigen onderzoek. De beleidsmedewerkers in Heusden, Oss en in mindere mate Houten zijn hiermee actief. Anne-Lieke Piggen van de gemeente Heusden vertelt dat CBS-data meer te bieden hebben dan vaak wordt verondersteld. 'Ik denk dat veel collega's niet weten hoeveel informatie hierachter schuilgaat en dat je tot op postcodeniveau geanonimiseerde cijfers kunt achterhalen.' Heusden deed [onderzoek](#) op postcodeniveau in samenwerking met het researchinstituut CentERdata van Tilburg University. 'We willen vernieuwingen realiseren in het sociaal domein', licht Piggen toe. 'Hoe kun je bijvoorbeeld met behulp van onder meer geanonimiseerde data eventuele uithuiszettingen voorkomen? Dan moet je gegevens koppelen. CBS-data zijn belangrijk omdat ze rechtstreeks van de bron komen.'

Ook Marcel Verhoef van de gemeente Oss combineert data. 'Vooral cijfers op het snijvlak van jeugdhulp en onderwijs vind ik interessant. Met de informatie die deze combinatie oplevert kun je echt innoveren. Dan zie je dat de vraag naar jeugdhulp zich echt niet concentreert op achterstandswijken. Zulke inzichten kunnen leiden tot vernieuwende werkwijzen, zoals het aanbieden van groepshulp op scholen. Iets dat veel efficiënter en effectiever kan werken.' Michaël van der Meulen, senior beleidsmedewerker Jeugd van de gemeente Houten gebruikt de Landelijke Jeugdmonitor als een overzichtsfoto van Nederland. 'Ik vind de overview die je krijgt erg interessant. Maar ik zoom soms ook in om meer gedetailleerde informatie op te zoeken, bijvoorbeeld op het onderwerp jeugdreclassering.'

Van der Meulen ziet graag dat de Landelijke Jeugdmonitor meegroeit met de ontwikkeling van de jeugdhulpverlening op gemeenteniveau. 'Sociaalteams kijken nu met een integrale blik naar de jeugdhulp. Terecht, want bij deze problematiek heb je altijd te maken met jeugd én ouders. Het zou mooi zijn als ook de Landelijke Jeugdmonitor die integrale benadering kiest. Dat kan door ook componenten mee te nemen die gaan over ouders. Worden zij begeleid door bijvoorbeeld een GGZ-instelling? Of maken zij gebruik van de Wmo?'

## Ontwikkelpunten

De meeste geïnterviewde beleidsmedewerkers vinden de Landelijke Jeugdmonitor een prima middel voor de beleidsondersteuning. Maarten Zuiker (Hoorn) tekent aan dat er behoefte is aan een indeling voor de diverse gebruikersgroepen, zoals beleidsmedewerkers, businessanalisten, college- en raadsleden. 'De wijze waarop zij informatie gebruiken en waar zij behoefte aan hebben is verschillend. Hierin voorziet de monitor tot op heden niet.'

Op grond van de Jeugdwet zijn gemeenten sinds 2015 verplicht in hun beleidsplan aan te geven welke outcomecriteria voor jeugdhulpvoorzieningen zij hanteren. Een klein aantal zegt plaatselijk dezelfde outcomecriteria te hanteren als de basisset van de spiegelrapportages, zodat deze één op één naast elkaar gelegd kunnen worden. 'Maar', zegt Anne-Liek Peggen (Heusden) 'outcomecriteria helpen niet bij het trekken van conclusies omdat we op zoek zijn naar andere informatie. Waar wij cijfers over willen hebben is: wat is de effectiviteit van een methode? Hoe maakt een methode het verschil? Zit de jeugdige na een half jaar nog op de juiste plek?'

Michaël van der Meulen van de gemeente Houten pleit in de voor meer en gedetailleerder aandacht voor echtscheidingen. Een maatschappelijke factor die volgens hem steeds belangrijker wordt. 'Het aantal echtscheidingen, ofwel complexe scheidingen, neemt toe. Probleem is dat die complexe scheidingen lastig zijn te registreren. Ja, je komt ze op verborgen wijze tegen in de pleegzorgcijfers en als je de cijfers vanuit de jeugdbescherming en jeugdreclassering duidt. Complexe scheidingen kosten veel geld en ze komen allemaal op het bordje van jeugdhulp, dus zou ik daar graag inzicht in willen hebben. Deze kosten dienen namelijk niet voor rekening te komen van de jeugdhulp'.

Anne-Liek Piggen zegt dat ze de mogelijkheid mist om ook te kunnen vergelijken met de cijfers van voor de decentralisatie, die in 2015 plaatsvond. En verder: 'Tja, de heilige graal is natuurlijk voorspellende data. Maar dat is lastig!'

---

## Corona

**Tijdens de rondgang onder de zeven willekeurig gekozen gemeenten kwam ook het onderwerp corona aan de orde. Heeft de coronacrisis geleid tot een andere, blijvende, databehoeftte, omdat de crisissituatie bepaalde datatekortkomingen aan het licht bracht? Zo repten de media april 2020 over 'verdwenen leerlingen': kinderen die thuis zaten, maar met wie scholen geen contact konden maken. Volgens het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs (Lesco) zouden 5 200 leerlingen, vooral uit het speciaal onderwijs, onvindbaar zijn geweest.**

**Alle geïnterviewde beleidsambtenaren vinden het te vroeg om als gevolg van de coronacrisis in andere, extra databehoeftte te voorzien. 'Maar ik zou in een later stadium graag willen weten wat we kunnen leren van de coronaperiode, bijvoorbeeld over de effectiviteit van uitgestelde zorg', zegt Michaël van der Meulen (Houten). Carole Sombroek, afdelingshoofd Welzijn & Onderwijs bij de gemeente Amersfoort zegt dat het van belang is om te weten van de gevolgen zijn van de corona-crisis. 'Op dit moment is dat niet op alle terreinen duidelijk. We hebben tijdens de crisis intensief en heel frequent contact gehad met bijvoorbeeld onderwijs, zorgaanbieders, kinderopvang. We hebben bijvoorbeeld ook meer cijfers en signalen opgevraagd over schooluitval en mishandeling, voor zover bekend. De VNG deed wekelijks onderzoek naar de ontwikkelingen binnen het onderwijs en kinderopvang en landelijk en regionaal werden er bijvoorbeeld door de GGD overzichten geboden over de sociale gevolgen van corona. Voor ons handelen was het vooral van groot belang dat we direct contact onderhielden met onder andere de schoolbesturen, de kinderopvangorganisaties en het jongerenwerk.' Sombroek zegt dat haar gemeente op dit moment door corona geen blijvende behoefte heeft aan nieuwe landelijke data. 'We kregen en krijgen voldoende specifieke informatie dankzij de korte lijnen die we hebben met onze partners in de zorg, kinderopvang en onderwijs. De reguliere data krijgen we via de reguliere kanalen.'**



Ook Marcel Verhoef van de gemeente Oss heeft door corona geen specifieke behoefte aan andere of meer data gekregen. 'Wij hadden alles in beeld vanuit de leerplichtadministratie en door het nauwe contact met schoolbesturen. Wel zagen we een versnellingseffect van bepaalde problemen, zoals ontslag en gezinsproblematiek. Dat vereiste snel handelen en *hands-on* oplossingen. Op zulke momenten heb je geen databehoeft. Wellicht dat uit de coronarapportages van het SCP straks een informatiebehoefte voortkomt, bijvoorbeeld over eenoudergezinnen en de arbeidsmarkt, maar ik vind het zelf nog te vroeg om daar nu iets op te kunnen zeggen.'

Marco Daudeij (Nunspeet) onderstreept de woorden van zijn collega's. 'Tijdens de eerste coronagolf, in maart en april, draaide alles om vragen als: hoe gaat het met de jongeren? Kunnen de ouders het aan? Dat is vooral een kwestie van persoonlijke contacten onderhouden. En niet van data.'

---

# Annual Report Youth Monitor 2020 Summary

Author: Ruud van Herk (Ministry of Health, Welfare and Sport)

## Introduction

Following the entry into force of the Youth Act on 1 January 2015, data from the first lustrum are now available in 2020, on the use of youth assistance and the social factors associated with it. We usually determine the value of 'something' by drawing comparisons. We can do this by comparing use of youth assistance and social factors over time or between municipalities or regions or by comparing use of youth assistance with social factors, which have an impact on it. After all, youth assistance policy does not exist in isolation but is also connected with poverty, quality and organisation of education, crime, etc. This report presents the reader with aggregated data on young people's living conditions based on demographic and youth assistance use figures and the associated social factors. It is up to the interested reader, scientist, policy officer or politician to give significance to these data.

---

**This annual report mainly describes developments through to 2019. The effects of the coronavirus pandemic in 2020 play virtually no role in this report. This impact will be addressed in the next Annual Report in 2021. In his interviews on the use of the Youth Monitor by municipalities, Jaap van Sandijk asked about possible data requirements surrounding the new coronavirus. It emerged during these interviews that as yet, these municipalities have not had any specific need for other or more data owing to the coronavirus. However, there were other wishes with regard to data (Chapter 12).**

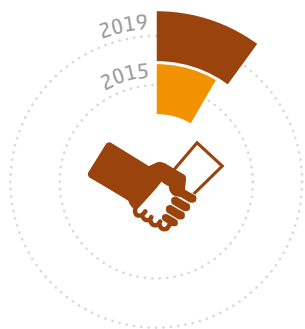
---

How is the comparison made in the 2020 Annual Report? First of all, we look at the demographic development among young people, followed by developments in the use of youth assistance, and then we examine the trends in a number of social themes, including children in families on income support, school, work, crime, substance use and well-being. The Netherlands Youth Institute's thematic research is about developments in special education. Where possible, municipalities are also compared, including an examination of the state of youth in the BES islands.

Chapter 2 on demographic trends among young people shows that the share of young people (0 to 24 years) in the population is falling. This is because elderly people are living longer, among other reasons. The number of births also declined from 200 thousand in 1999 to 170 thousand in 2019. Because people in their twenties wait longer to have children, a slight increase in births is expected when they are in their thirties. The total number of young people is rising slightly due to immigration. In 2019, it was mainly young adult Poles and Germans who came to the Netherlands. Within the group of non-western immigrants, more young people from Turkey, China and India immigrated that year than young people from Syria, who formed the largest immigrant group in the years 2015, 2016 and 2017.

How has the use of youth care developed between 2015 and 2019? Whereas 8.5 percent of young people (0 to 22 years) received youth care in 2015, this rose to 10.0 percent in 2019 (Chapter 3). The use of youth assistance has increased every year since 2015. The majority of young people, 294 thousand in 2019, received outreach youth assistance at the provider's location. This is 29 thousand more than in 2015. The largest increase concerns youth assistance provided by the municipality's district or neighbourhood team; this increased by 43 thousand young people to 79 thousand in 2019. Youth assistance with accommodation also increased slightly. The use of youth protection, on the other hand, has fallen. The use of youth assistance varies per municipality from 4.6 percent to 15 percent. Young people are staying longer in youth assistance and each year sees less capacity for new inflow. The question is whether these differences can be explained by social factors that are less easily influenced or by policy or other decisions made by municipalities and youth assistance providers.

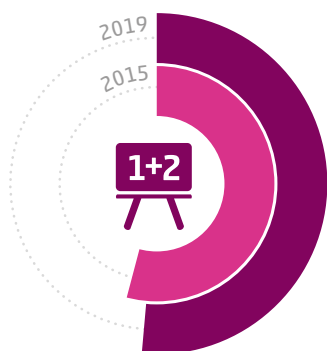
## Youth care use and social indicators



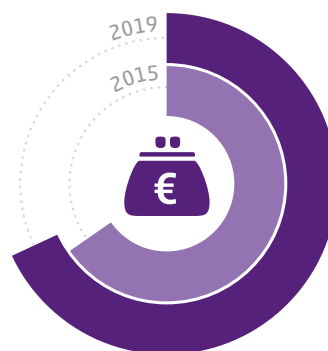
**Youth care**  
**10%\* 8.5%**  
 of young people under 23 years  
 have received youth care



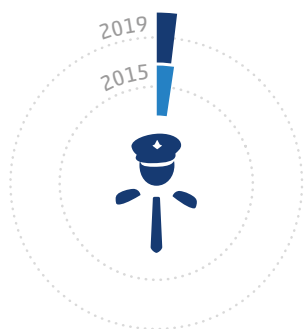
**Living and growing up**  
**6.1% 6.6%**  
 of minors live in a family on  
 income support



**School**  
**51.4%\* 54.2%**  
 of third-year secondary general  
 students enrolled in VMBO



**Work**  
**68.3% 64%**  
 of 15 to 26-year-olds  
 have a paid job



**Crime**  
**1.8%\* 2.3%**  
 of young people aged 12 to 24 years  
 are crime suspects



**Alcohol consumption**  
**61.2% 63.1%**  
 of young people aged 12 to 24 years  
 occasionally drink alcohol

\* These figures are provisional



A first important social factor that correlates with the use of youth assistance<sup>1)</sup> is the share of children in families that depend on income support (Chapter 4). In 2015, 6.6 percent of all underage young people grew up in families on income support. Five years later, this percentage has dropped to 6.1 percent of all underage young people in the Netherlands. The fall in the number of young people growing up in families on income support in 2019 also applies to families with a non-western background. In 2018, 64 percent of families on income support were single-parent families with a woman as the breadwinner. As for education (Chapter 5), the ratio of prevocational secondary education (VMBO) versus senior general secondary education (HAVO)/pre-university education (VWO) can be examined. This shows that the share of third-year pupils in VMBO has fallen from 54.2 percent in 2015 to 51.4 percent in 2019. The fall in the number of VMBO pupils occurred mainly in the basic vocational track (VMBO-B).

Chapter 6 focuses on work. The percentage of young people between the ages of 15 and 26 who have a paid job or job on the side has increased in recent years from 64.0 percent in 2015 to 68.3 percent in 2019. This has changed in 2020 due to the coronavirus crisis. As a result, the youth employment rate fell from 67.9 percent to 64.5 percent between the first and second quarters of 2020 (not adjusted for seasonal influences). Until 2019, the employment rate had risen steadily and in 2018 young workers still in education earned an average annual income of EUR 5,100. What do the young people then spend the money they earn on? In any case partly on tobacco products, cannabis and alcohol (Chapter 7). In the period from 2014 to 2019, the share of young adult smokers aged 18 to 24 decreased, while the share of smokers among young people aged 12 to 17 and cannabis and alcohol consumption among young people remained virtually the same. The percentage of 12 to 24-year-olds consuming alcohol was 61.2 percent in 2019.

The share of young people suspected of committing a crime fell between 2015 and 2018, but in 2019 increased slightly again according to preliminary figures. The share of young people who were victims of traditional crime has fallen, but the share of victims of cybercrime has risen slightly in recent years. Regional differences are significant: in Noord-Holland and Groningen young people were relatively more likely to be victims of a traditional crime.

These social factors can also influence young people's sense of well-being (Chapter 10). How are we faring on that front? Although the share of young people aged 18 to 24 who indicated that they were happy in 2019 was somewhat lower than in 1997, this was still high at 88 percent. The percentage of young people who are satisfied with life has been stable for years at 85 to 86 percent. However, there are differences within the age group. For example, young adult men are more likely than women to have a high level of personal well-being and young people aged 22 to 24 are less likely to have a high level of personal well-being than 18 to 21-year-olds.

In summary, looking at the period 2015 through to 2019, the number of young people remains almost the same and youth care use steadily rose from 8.5 percent to 10.0 percent of all young people between 0 and 22 years of age, although this use varies considerably from one municipality to another. In particular, the number of young people receiving youth assistance has increased. The social factors associated with the use of youth assistance show a predominantly positive picture. On the whole, the overwhelming majority of young adults are happy and satisfied with their lives. It seems that positive scores on social factors have no

1) Significant, regional differences in the use of youth assistance with accommodation, 2018.

effect on youth assistance use. The question raised by this observation is: what does have an effect, in that case? Research can shed some light on this by comparing municipalities with high and low levels of youth assistance use. The results can be found on the website of the [Youth Monitor](#).

The challenge is that there are many factors that play a role in the increasing use of youth assistance and their mutual relationship can vary per region. It is up to citizens, scientists, policy-makers and politicians to answer this question. Is it because a certain group of young people cannot participate? Is it due to more serious problems? Does it have to do with changes in the range of youth assistance offered? Is it because of municipal policy, etc.? Different answers to the question of increasing use of youth assistance have resulted in a discussion. The essence of the Youth Monitor is to support this discussion with the most relevant and up-to-date data on young people. It is now up to the participants in these discussions to make the best possible use of these data.

## Summary

### 1. Young people in the Netherlands (Chapter 2)

Author: Dominique van Roon

The share of young people aged below 25 years in the entire population has fallen in the past two decades, from 30 percent in 2000 to 28 percent in 2020. At the start of 2020 the Netherlands had nearly 4.9 million young people, of whom 3.3 million were minors (0 to 17) and more than 1.5 million young adults (18 to 24 years). Twenty-eight percent of all young people had a migration background. This is an increase relative to 20 years ago, when that figure was 21 percent. Two-thirds of these young people with a migration background had non-western origins, with nearly 8 out of 10 of them having been born in the Netherlands and therefore part of the second generation. Among young people with a western migration background, more than 6 out of 10 were born in the Netherlands. Of the nearly 170 thousand children born in the Netherlands in 2019, 18 percent were non-western second generation and 9 percent were western second generation. Mothers are more often older when giving birth than was previously the case. In 2019, more than one quarter of babies were born to mothers aged 35 or over. In 1999, this share stood at 20 percent. In 2019, the number of children born to teenage mothers fell to almost 1,300. In 2019, women were on average 30 years old when giving birth to their first child. In early 2020, nearly 9 percent of children under 1 year old were living in a single-parent household, a situation that may have arisen because parents have separated, one of the parents has died or the parents never lived together. This was 6 percent in 2000. In early 2020, 16 percent of children aged up through age 17 were living in a single-parent household. This share has continued to expand over the past two decades, just as the number of children living with parents who are not married.

## 2. Development of youth care 2015-2019 (Chapter 3)

Author: Rudi Bakker

Since 2015, local authorities have been responsible for youth care. Young care is delivered in three forms: youth assistance, youth protection and juvenile rehabilitation. In 2019, 443 thousand young people received youth care. This constitutes 10 percent of all young people in the Netherlands aged up through age 22. The number of young people receiving youth care has increased since 2015. However, this is not the case for all forms of youth care. Youth assistance has increased the fastest, from 363 thousand in 2015 to 431 thousand in 2019. Youth assistance is also the most common form of youth care. The rise in youth assistance mainly concerns youth assistance without housing; the rise was not as strong for youth assistance where the young person in question does not live at home. To understand the increase in the number of young people receiving youth assistance, we looked at the number of new young people who have received youth assistance since 2015 and the number who had already been receiving youth assistance for a longer period of time. This examination shows that the inflow is falling and that the rise in the number of young people receiving youth assistance is mainly due to young people receiving youth assistance for longer. Youth assistance provision which ended in 2019 lasted an average of 361 days. This is 24 days longer than youth assistance provision that ended in 2018 and 65 days longer than provision that ended in 2016. The increase in the length of the provision is the same for nearly all forms of youth assistance. As opposed to the number of young people receiving youth assistance, the number of young people receiving youth protection in 2019 was lower than in 2015. The number fell from 43 thousand in 2015 to 39 thousand in 2017 and then rose again to 41 thousand in 2019. Juvenile rehabilitation fell from 11 thousand in 2015 to 9 thousand young people in 2019.

## 3. Growing up on income support (Chapter 4)

Author: Daniël Herbers

At the end of 2019, 6.1 percent of all children younger than 18 were living in a family on income support. This is 204 thousand children on income support. This number has fallen three years in a row and was nearly 13 thousand lower than in late 2018 and almost 25 thousand lower than in late 2017. The number of children on income support rose between 2009 and 2016. This increase was chiefly attributable to the economic crisis. Moreover, the years since 2015 have seen a larger inflow of refugees who usually go onto income support. The fall in 2019 applied to children with a Dutch background and children with a migration background alike. The majority of children on income support (57,800) had a Dutch background. Children with a Syrian background made up the second largest group with 27,500 and children with a Moroccan background formed the third largest group. In 2018, two-thirds of families on income support were single-parent families, often with a woman as the main breadwinner. The youngest families on income support more often included two parents compared to older families. Families on income support have less disposable income than other families and nearly always belong to the 20 percent of least prosperous households in the Netherlands. In 2018, families with children whose most important source of income was income support had €23,600 in disposable income. This works out to an average of €1,970 per month. Families with children younger than 18 years for whom income support was not the most important source of income had 2.5 times as

much disposable income. Nearly 99 percent of families on income support lived in rental property and in 2018 more than one quarter of them had more debts than possessions. The younger the children, the less disposable income a family on income support has and the more often the family's debts are greater than their possessions. In 2018, 87 percent of the youngest families on income support were at risk of poverty. This means that the income is lower than the low-income threshold of Statistics Netherlands.

## 4. School (Chapter 5)

Authors: Brigitta Struijkenkamp, Marijke Hartgers

In the academic year 2019/2020, there were nearly 194 thousand pupils in the third year of secondary education. Of these pupils, 51 percent were in prevocational secondary education (VMBO), 23 percent in senior general secondary education (HAVO), 23 percent in pre-university education (VWO) and 3 percent attended mixed HAVO/VWO classes. Over the years, the share of pupils in VMBO has fallen while the share in HAVO and VWO has risen. In 2003/2004 almost 59 percent of pupils in the third year were taking a VMBO programme; in 2015/2016 that share was 54 percent. The fall in the number of VMBO pupils occurred mainly in the basic vocational programme (VMBO-B). In the academic year 2018/2019 to 2019/2020, an average of 7 percent of secondary school pupils in year 3 or higher repeated the same year of the education programme that they were taking; 84 percent moved on to the following year. Furthermore, almost 5 percent moved to a lower level while 1 percent went on to a higher level. Almost 3 percent moved to another type of education programme and almost 1 percent left (government-funded) education. In the pre-examination years, the share of repeaters in HAVO was higher than in VMBO or VWO. The percentage of examinees that obtained a certificate differs depending on education level and migration background. The pass rates are highest for VMBO-B and VMBO-K, at 98 and 96 percent in 2018/2019, respectively. The pass rate was lowest for HAVO at 88 percent. Pupils with a native Dutch background have the highest pass rates regardless of the type of education. Examinees with a first or second-generation migration background were lagging behind this group; the differences between generations were small. Nearly all VMBO students who obtained their certificate continued education in the next academic year. This is because students with a VMBO certificate have not yet obtained a basic qualification (i.e. a certificate that is at least HAVO, VWO or MBO level 2). Most students who obtained their HAVO and VWO certificates moved on to higher education.

## 5. Work (Chapter 6)

Author: Willem Gielen

In 2019, the share of young people aged 15 to 26 in work increased to 68 percent and youth unemployment dropped to 6.1 percent. However, the percentage of young people with paid work fell considerably following the coronavirus outbreak. In Q1 2020, 67.9 percent of young people had paid work; in Q2 2020, this had fallen to 64.5 percent (not adjusted for seasonal effects). This is the sharpest fall in employment among young people in a single quarter since the Labour Force Survey started collecting quarterly figures in 2003. At the same time, the unemployment rate among young people rose dramatically: from 6.3 percent in Q1 2020 to 8.5 percent in Q2 2020. The majority of young people aged between 15 to 26 years are still in



school or are students. They worked an average of 14 hours a week in 2019. Young people not in education worked 34 hours a week. Of the young people in employment in 2019, 58 percent had a flexible employment relationship. This percentage fell somewhat between 2017 and 2019 after having increased each year between 2009 and 2017. School pupils and students more frequently had a flexible contract (71 percent) than young people not in education (38 percent). Of all school pupils and students with a job, the largest group worked as loaders, unloaders or shelf-stackers. They also often work in the hospitality industry behind the bar or as waiters; this is followed by jobs as salespersons. The most common jobs among young people not in education were salesperson in retail, social worker and group and sheltered housing supervisor. This group also worked relatively often in the hospitality industry behind the bar or as waiters. In 2019, more than three-quarters of young employees were satisfied with their work. Nevertheless, 14 percent of the employees aged 15 to 26 indicated they experienced complaints of work-related mental fatigue. That percentage is higher than in 2014, but down slightly on 2018. Finally, 31 percent of young employees said that they either often or always experienced high pressure of work. This is similar to the year before.

## 6. Substance use and health (Chapter 7)

Author: Christianne Hupkens

Of young people aged 12 to 17, one-third had occasionally drunk alcohol in the previous 12 months in the period from 2014 to 2019. Among the young adults aged 18 to 24, this share was 85 percent. Alcohol and cannabis use has not changed among both young people aged 12 to 17 and young adults aged 18 to 24 since 2014. Similarly, the share of smokers among young people aged 12 to 17 did not change in this period. However, the share of smokers among young adults has fallen. Young people who smoke, drink and use cannabis feel just as healthy as young people who do not use the substances. However, this does not apply to young adult males who consume alcohol and young adult females who use cannabis. In the case of young adult males, non-drinkers more often perceive their health to be moderate or bad compared to drinkers. Young adult females who use cannabis more often perceive their health to be moderate or bad compared to women who do not use cannabis. Furthermore, young people who use substances more often appear to have psychological complaints and sleeping problems. This is more often the case among women than men. This study does not allow us to determine whether substance use leads to a better or worse perception of health, psychological complaints or sleeping problems, or whether young people and young adults with worse health or more sleeping problems smoke, drink or use cannabis more often, because the substance use and health were ascertained at the same time. It is also possible that other factors, such as migration background, religion or level of education, influence health and sleeping problems as well as substance use. This study has not considered these possible distorting variables.

## 7. Crime (Chapter 8)

Authors: Lisanne Jong, Willem Gielen

In 2019, 54,600 young people were registered as crime suspects, 1.8 percent of all young people aged 12 to 24. This number represents a small increase compared to 2018, based on provisional figures from 2019, following a falling trend since 2007. The share of registered suspects is significantly lower among young women relative to young men. In 2019, the share of young registered criminal suspects was highest among 19-year-old young men, at 3.8 percent. Differences between men and women can also be observed in the type of offences that young people are suspected of. For example, drug and (fire) arms offences are virtually unheard of among girls and offences related to vandalism and public order occur far less among girls than boys. On the other hand, the share of registered suspects in the category of property crime is highest among boys and girls in virtually all age categories. Between 2013 and 2019, the number of suspected young people who were already previously registered as suspects fell. Between 2010 and 2019, the average age at which suspects aged between 12 and 24 commit an offence for the first time rose from 17.5 to 17.8 years.

The share of young people aged between 15 and 24 who indicated they had been victims of common crime, including violence, property or vandalism offences, declined between 2012 and 2019, from 26 to 17 percent. At 13 percent, young people were most often the victim of property offences. The share of victims of cyber crime has increased somewhat in recent years: from 16 percent in 2016 to almost 18 percent in 2019. At 8 percent, young people were most often the victim of cyber bullying; 6 percent were the victim of hacking and sales fraud. Of all the various forms of cyber crime, young people under 18 were most often the victim of cyber bullying, while young people above 18 were most often the victim of hacking. Sales fraud occurs approximately just as often among both groups. The general perceived fear of crime among young people fell in particular between 2014 and 2016. While 45 percent of young people aged 15–24 occasionally perceived a general fear of crime in 2014, this share amounted to 40 percent in 2016. This share remained at a comparable level following 2016.

## 8. Caribbean Netherlands (Chapter 9)

Authors: Suzanne Loozen, Carel Harmsen, Mark Ramaekers

On 1 January 2020, 27 percent of the population in the Caribbean Netherlands was younger than 25 years, i.e. 7 thousand young people. Of the 7 thousand young people, 5,600 lived in Bonaire, 908 in Sint Eustatius and 484 in Saba. More than half of the young people in the Caribbean Netherlands lived with both parents. The share of children who live with one parent was 28 percent. A small share (7 percent) lived independently, either with a partner and/or child or otherwise. The rest of the young people in the Caribbean Netherlands were members of another household. This means, for example, that they live with their partner (and children if any) in the home of their parents or their partner's parents, have moved in with a brother or sister who lives independently or live with an uncle or aunt. In early 2020, the share of young people in a single-parent family was highest in St Eustatius at 43 percent, followed by Saba at 28 percent and Bonaire at 26 percent. In the period from 2013 up to and including 2017, 392 young adults aged 17 to 25 who were born in the former Netherlands Antilles or Aruba left the Caribbean Netherlands to live in the European Netherlands. This

comes down to nearly half of this group of young people. Two-thirds of those who moved to the European Netherlands migrated for study reasons. Young people whose parents have a high household income moved relatively often to the European Netherlands for study. Between 2013 and 2017, a little less than half of the young adults born in the former Netherlands Antilles or Aruba traded Bonaire for the European Netherlands. From Sint Eustatius about 70 percent of this group of young people migrated while that share for Saba was more than 30 percent.

## 9. Well-being of young people (Chapter 10)

Author: Moniek Coumans

Young adults in the age category 18 to 24 years are generally happy about their lives. Although the share of young adults who indicated that they were happy has fallen from 91 percent in 1997 to 88 percent in 2019, that percentage is still high. Young people were also asked to give their satisfaction with life a score. People with a score of 7 or more are considered to be satisfied. This percentage of satisfied young people has also remained stable for years, at between 85 and 86 percent. Young people often also have a high level of personal well-being. Since the Personal Well-being Index (PWI) measurements started in 2013, the share of young adults with a high level of personal well-being has varied between 63 and 66 percent. In 2017 and 2018, personal well-being was somewhat higher than in previous years. Nearly seven in ten young people enjoyed a high degree of personal well-being in 2019. This is a higher percentage than among adults aged 25 and older, which stood at 64 percent. As in previous years, in 2019 young people relatively often gave themselves a score of 7 or higher in terms of their education or occupation (89 percent), their health and their social life (84 percent in both cases). Young people were also often satisfied with their safety and their neighbourhood. They were least satisfied with their financial future and trust in institutions; slightly more than half of the young adults were positive about both aspects. How is the social life of these young people? The majority of young people, 97 percent, had contact with others at least once each week. Young people saw their friends especially at least weekly (95 percent). Eighty percent of young people also saw family outside the household at least once a week, but less than half (46 percent) of the young people had contact with their neighbours at least once a week. The importance for young adults of regular social contact with others is reflected in their satisfaction with life. This is particularly true with respect to regular contact with friends. Young people without regular contact with friends were considerably less satisfied. In 2019, 23 percent of young people somewhat experienced feelings of loneliness and more than one-tenth experienced extreme loneliness in that year. Nevertheless, half of those who felt extremely lonely are satisfied with their lives.

## 10. Developments in special education (Chapter 11)

Authors: Tom van Yperen, Afke Donker, Chaja Deen (The Netherlands Youth Institute)

Until 2000, the number of pupils in special education facilities had grown significantly. Attempts have been made to reverse this growth with changes in the educational system. Those changes coincided with reforms of the youth care system. For a better understanding of the developments in youth care and education in the long term, we focus here on trends in

the use of special educational facilities over the past 20 years. From 2000 to 2019, yearly 100 to 110 thousand pupils made use of the special primary school and special education. Relatively there is an increase from 3.8 percent to 4.3 percent of all pupils in primary and secondary education. This does not include other forms of support, such as individual support in mainstream schools and facilities for the prevention of school dropout. Statistics on these facilities are not always unambiguous, but it is clear that it concerns another tens of thousands of pupils. The media are critical about the effect of the changes in the educational system. However, to determine this effect, we think it is necessary to study more than just educational statistics. Schools have to deal with problems of young people that are related to pedagogical, sociocultural and societal factors. An effective approach requires educational facilities as well as facilities from youth health care, social work, leisure, and youth care. A proper evaluation asks for research into the impact of policy with regard to education, as well as the municipal youth policy and the system of child and youth care. This requires solid statistics, with more clarity on what special educational support entails and what the results are for the pupils. Further standardization of definitions and data collection also helps. In addition, more clarity is needed about what success indicators are in a comprehensive approach tackling the problems of young people.

# Medewerkers

## Auteurs

### 1. Inleiding

Ruud van Herk (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport)

### 2. Jongeren in Nederland

Dominique van Roon

### 3. Ontwikkeling van de jeugdzorg 2015–2019

Rudi Bakker

### 4. Opgroeien in bijstand

Daniël Herbers

### 5. School

Brigitta Struijkenkamp en Marijke Hartgers

### 6. Werk

Willem Gielen

### 7. Middelengebruik en gezondheid

Christianne Hupkens

### 8. Criminaliteit

Lisanne Jong en Willem Gielen

### 9. Jongeren in Caribisch Nederland

Suzanne Loozen, Carel Harmsen en Mark Ramaekers

### 10. Welzijn van jongeren

Moniek Coumans

### 11. Trends in gebruik speciale onderwijsvoorzieningen

Tom van Yperen, Afke Donker en Chaja Deen (Nederlands Jeugdinstituut)

### 12. Gemeenten zien meer beleidseffecten

Jaap van Sandijk (Freelance journalist)

## Redactie

Astrid Pleijers

Martijn Souren

Robert de Vries

Linda Fernandez Beiro

## Eindredactie

Karolien van Wijk